

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ ВІТАУТАСА МАГНУСА, ЛИТВА
КЛАЙПЕДСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, ЛИТВА
ВАРШАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. Ю. ФЕДЬКОВИЧА

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

Збірник праць учасників міжнародної науково-практичної
конференції до 100-річчя Поліського національного університету

Частина 1

Житомир
2022

*Рекомендовано до друку рішенням ради ННІ менеджменту, бізнесу та права
Поліського національного університету, протокол № 3 від 29 листопада 2022 р.*

Науковий комітет:

Скидан О.	доктор економічних наук, професор
Жуковскис Я.	доктор наук, професор (Литва)
Грос-Голанська Е.	Варшавський університет природничих наук. Інститут економіки та фінансів (Польща)
Ковальчик С.	Варшавський університет економіки (Польща)
Галушка З.	доктор економічних наук, професор
Куцмус Н.	доктор економічних наук, професор
Дацій Н.	доктор наук з державного управління, професор
Якобчук В.	кандидат економічних наук, професор
Валінкевич Н.	доктор економічних наук, професор
Швець Т.	кандидат економічних наук, доцент
Данкевич В.	доктор економічних наук, доцент
Опалов О.	кандидат економічних наук, доцент
Литвинчук І.	доктор економічних наук, доцент
Плотнікова М.	кандидат економічних наук, доцент

М20 Механізми управління розвитком територій: зб. наукових праць у 2 ч.
Ч. 1. Житомир: Поліський національний університет, 2022. 182 с.

До збірника ввійшли матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Механізми управління розвитком територій», присвячених розв'язанню актуальних проблем регіонального розвитку та формування пропозицій щодо самозабезпечення, підвищення стійкості місцевих громад до зовнішніх чинників.

Для науковців, керівників та спеціалістів суспільного сектора, працівників державного управління, освіти та місцевого самоврядування, усіх, хто цікавиться проблемами регіонального розвитку, особистості, суспільства та екологічного господарювання.

Збірник виготовлено з оригіналів доповідей авторів. Відповідальність за точність викладених у збірнику матеріалів несуть автори.

Роздруковано з оригіналу-макета замовника.

ЗМІСТ

<i>Андрос С. В., Герасимчук В. Г.</i> ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ДЕРЖАВИ ЯК ОСНОВА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ДОСВІД БЕЛЬГІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ	11
<i>Андрєєва Т. Т., Шарак О. В.</i> МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ЗІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИМИ ТРАДИЦІЯМИ РЕГІОНУ	15
<i>Ахновська І. О., Ахновський Д. В.</i> КОРПОРАТИВНЕ МІСТО ЯК ДЖЕРЕЛО НОВОЇ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	17
<i>Бороденко Т. М.</i> ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В РЕГІОНАХ	22
<i>Войтенко А. Б., Сіончук В.</i> МЕХАНІЗМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	27
<i>Gábor Máté</i> EVERYONE WHO COMESE HERE WENTS TO CHANGE THE VILLAGE.....	30
<i>Дацій Н. В.</i> МЕХАНІЗМИ ВНУТРІШНЬОЇ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	34
<i>Довженко В. А., Гльніцький В. В.</i> МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ	36
<i>Дуброва О. М.</i> СУЧАСНА НАУКОВО-ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЯК ДРАЙВЕР РОЗГОРТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	41
<i>Захаріна О. В., Сінько Я. В.</i> УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	44
<i>Ковальчик С., Золотницька Ю.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВСТУПУ ДО ЄС.....	49
<i>Кушніренко О. М.</i> СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ЄС ДО ФОРМУВАННЯ ЛОКАЛЬНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ СИСТЕМ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ	53

<i>Македон В. В.</i> НОВІ ПІДХОДИ ДО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В МЕЖАХ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І МОБІЛЬНОСТІ ФАКТОРІВ ВИРОБНИЦТВА	58
<i>Мельник О. М.</i> ІСО ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ЕКОНОМІЦІ, ЯКА ВСЕ БІЛЬШЕ СТАЄ ЦИФРОВОЮ	62
<i>Ніколайчук Т. О.</i> ОХОРОННІ ЗОНИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ПОЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ.....	66
<i>Парфентьєва О. Г.</i> ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ КОУЧИНГУ ЯК ПРОВІДНОЇ ФОРМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ АТП	69
<i>Плотнікова М. Ф., Філоненко О. Є.</i> НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БІРЖОВОГО ПРОЦЕСУ.....	73
<i>Simeonka Petrova</i> APPLYING THE CIRCULAR ECONOMY CONCEPT IN THE RETAIL SECTOR.....	77
<i>Рябцев Г. Л.</i> РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ.....	81
<i>Сніжко Л. Л.</i> ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ.....	85
<i>Sova Olena</i> NOVELTY OF STRATEGIC LOCAL DEVELOPMENT PLANNING	88
<i>Тарасович Л. В., Залужна Д. В.</i> НАЦІОНАЛЬНИЙ БРЕНД УКРАЇНИ: МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	92
<i>Фаркас Дж., Плотнікова М. Ф.</i> ПРИЧИНА ПОЯВИ, СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА КРИЗА ЕКОЛОГІЧНИХ ПОСЕЛЕНЬ	95
<i>Федорук О. В., Гавриленко Н. Ю., Марач Я. М.</i> СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	98

<i>Ходаківський Є. І., Якобчук В. П., Пугачова Н. С.</i> НЕЙРОСИНТЕЛЕКТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ (ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)	103
<i>Ходзицька В.</i> РИЗИК- МЕНЕДЖМЕНТ ТА СТРАТЕГІЧНА УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ КОРПОРАЦІЙ	106
<i>Швець Т. В., Михайльонка О. С.</i> БІЗНЕС-МОДЕЛЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦТВА	109
СТОРІНКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО	112
<i>Бакунчик І. М.</i> ПРИВАТИЗАЦІЯ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ..	112
<i>Бузган Ю.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ІТ-КОМПАНІЙ	116
<i>Бутузов В. С.</i> НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВОДНИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ	120
<i>Гаврилюк А. О.</i> ПРОЄКТИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У РОЗБУДОВІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	122
<i>Довбня Ю. О.</i> НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ.....	124
<i>Іщук М.</i> ОСНОВНІ ОЗНАКИ «БІРЖІ»	127
<i>Кашапова Д. І.</i> ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ЯК ФОРМА ТІНЬОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ ДЕТЕРМІНАНТИ, НАСЛІДКИ, ЗАСОБИ БОРОТЬБИ	129
<i>Краско І. А.</i> ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ	132
<i>Кунах О.</i> РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УСПІШНОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	134

<i>Лесик О. Б.</i> ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ УСПІШНОГО КЕРІВНИКА В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	137
<i>Масленнікова В. С.</i> МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	141
<i>Мірова М. Р.</i> ЦІЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОВАРНОЇ БІРЖИ.....	145
<i>Рожкова І., Поморцев В.</i> РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ В ГРОМАДАХ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	147
<i>Сероветник Т. С.</i> ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА	150
<i>Сіталова А. В.</i> ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ, ЯК МЕТОД УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ.....	154
<i>Смагін О. Ю.</i> ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЯК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ	157
<i>Ходаківська Ю. В.</i> ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ	159
<i>Чан Сі Цо</i> ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОМПАНІЙ: ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ	163
<i>Шибистюк О. М.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	167
<i>Шевчук Д. К., Шутенко О. Д.</i> АЛГОРИТМ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТСЬКИХ ПОТЕНЦІАЛІВ ВЕЛИКОГО МІСТА.....	170
<i>Юрченко К. М.</i> ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАНДАРТІВ НАДАННЯ КУЛЬТУРНИХ БЛАГ В УКРАЇНІ	174

Polissia National University
Department of Economics, Intellectual Property
and Public Administration

4th International Scientific and Practical Conference

***MECHANISM FOR MANAGEMENT OF
TERRITORIAL DEVELOPMENT***

October 26, 2022
12.00 PLENARY SESSION

Valentyna Yakobchuk, Head of Department of Economics, Intellectual Property
and Public Administration of Polissia National University, Candidate of
Economic Sciences, Professor, has the honor to invite
Professor, Doctor of Philosophy Jan-Urban Sandal to address the participants
with a welcome speech

INDEPENDENCE BY INNOVATION

Academic welcome speech given by

**Prof. h. c. multi Doctor h. c. multi Fil. Dr. Jan-Urban
Sandal**

*Executive Director and Owner of Fil. Dr. Jan-U. Sandal Institute
Excellence in Science and Education*

*Professor Chair Chernivtsi Schumpeter Centre for Economic Research,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine
Patron of Harvard University Archives, USA*

*Honorary Professor Chernihiv Polytechnic National University, Chernihiv,
Ukraine*

*Honorary Senior Fellow Science Technology and Training OMEGA Institute,
Hanoi, Vietnam*

*Doctor Honoris Causa Alytaus Kolegija University of Applied Sciences, Alytus,
Lithuania*

Dear

Oleg Skydan, Rector of Polissia National University, Doctor of Economics, Professor,
Valentyna Yakobchuk, Head of Department of Economics, Intellectual Property and Public Administration of Polissia National University, Candidate of Economic Sciences, Professor,
Members of the main table,
Distinguished Guests,
Ladies and Gentlemen,

We gather today as heads and leading specialists of ministries and departments, research institutions, educational institutions, well-known domestic and foreign scientists, representatives of state and non-governmental organizations, public organizations, environmental and tribal settlements to discuss the theoretical and practical issues of regional development in the conditions of self-sufficiency, and increase of resistance to external factors. Innovative entrepreneurship is a method for building a democratic future in regional and national development. As well as in a prosperous and harmonious family life, order and objectives stand as core values. Family values represent a solid foundation for reliable approaches in all matters of community development. A mechanism for management that is based on eternal values and recognizes the fundamental rights of all inhabitants, creatures and the harmless use of nature has the ability to flourish. Successful entrepreneurship brings wealth, development and a better world for all. Entrepreneurship is inherently non-discriminatorily as it does not accept privilege, unfair judgments, misconduct or suppression of freedoms. Social entrepreneurship is a fairly new phenomenon that has rapidly spread throughout the world in the last couple of decades. Its mission is to make the world a better place for everyone. The management of successful social entrepreneurship is placed in the hands of few but talented and dedicated individuals. It is a democratic process, because all is welcome to undertake the strenuous leadership of changing the

world, many are called, but few succeed. A better world for all is not limited to just social issues; nature is also involved in the process. Innovation is a new and hitherto unknown combination of the two input factors of land and labor. It is a fundamental human right that every man should have the opportunities to be independent and enjoy individual freedoms and a prosperous life for himself and his family. The management of innovative entrepreneurship, in all its variety, business or social, and scientific brings democracy, peace and prosperity. The possibilities always exist in the market. The will and the action is what it takes to be a successful entrepreneur; the developer of society. We are all waiting for the next one to take the steps.

I welcome you all with the paramount and eternal words, independence, prosperity, and happiness.

Rector, Department Head, Members of the main table,
Distinguished Guests, Ladies and Gentlemen:

Thank you very much for the attention.

ORCID ID 0000-0001-8072-0822

JEL classification: A12, H11, O31

**Проф. д-р Олег Скидан -
Ректор Полесского университета
г. Житомир**

ПОЗДРАВІТЕЛЬНОЙ АДРЕС

Уважаемый проф. д-р Олег Скидан – Ректор Полесского университета,

Дорогие преподаватели, аспиранты и студенты,

Весь преподавательский состав кафедры „Торговый бизнес” Хозяйственной академии им. Д. А. Ценова г. Свищова сердечно поздравляет Вас с проведением Международной научно-практической конференции на тему: „Механизмы управления развитием территорий”. Желаем Вам продолжать успешно следовать и обогащать академические традиции, идти к новым достижениям в учебной, преподавательской и научно-исследовательской деятельности!

С праздником Вас!

Дорогие коллеги, желаем Вам здоровья, личного счастья, неисчерпаемой духовной силы и новых профессиональных и творческих достижений!

Свищов,

Заведующий кафедрой

27 октября 2022 г.

„Торговый бизнес”: доц. д-р Теодора Филипова

*Андрос С. В., д. е. н., доцент,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», Україна,
Герасимчук В. Г., д. е. н., професор,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», Україна*

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ДЕРЖАВИ ЯК ОСНОВА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ДОСВІД БЕЛЬГІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Соціально-економічна ситуація в ЄС, на селі характеризується накопиченими з часів аграрних реформ проблемами, що пояснює підвищену увагу до питань стійкого розвитку сільських територій з боку влади, економістів, наукової громадськості.

Країни ЄС реалізують програми розвитку сільських територій, які спільно фінансуються Європейським фондом розвитку сільських територій та національними бюджетами. Підтримка розвитку сільських територій є другим стовпом Єдиної сільськогосподарської політики. У Бельгії політика розвитку сільських територій реалізується через дві програми, одну для Фландрії та одну для Валлонії. Фландрія – це північний регіон Бельгії. 7% території є сільською, а 2,5% населення проживає в сільській місцевості. Сільська місцевість дуже урбанізована. Вона має фрагментований ландшафт із міцними зв'язками між сільською місцевістю та містами. Сільськогосподарські землі становлять 6 000 км², з яких 70% орні. Ліси займають лише 1850 км². Загальна валова додана вартість регіону – 182 млрд євро, з яких на первинний сектор припадає менше 1% [1].

За оцінками фахівців [2-4], консолідація позицій фермерів у ланцюжку виробництва продуктів харчування та зменшення негативних наслідків нестабільності цін у цьому секторі є ключовими викликами. Сільське господарство у Фландрії є великомасштабним та інтенсивним, з високою врожайністю з гектара. Це пов'язано зі збільшенням споживання добрив і засобів захисту рослин і негативним впливом на якість ґрунту та води та втратою біорізноманіття.

Проблемою є високі концентрації нітратів у підземних і поверхневих водах. Середній вік фермерів більше 50 років (лише 5% фермерів молодше 35 років). Молоді фермери страждають від нестачі коштів на початку діяльності, тому потребують фінансової підтримки держави. Для Фландрії істотною проблемою є стимулювання інновацій, щоб зберегти свою конкурентоспроможність у сільському господарстві. Водночас необхідно забезпечити трансфер знань, щоб інновації, розроблені підприємцями в аграрному секторі, могли засвоюватися фермерами та впроваджуватися на практиці.

У Фландрії програма розвитку сільських територій була офіційно прийнята Європейською Комісією 13 лютого 2015 р. У програмі визначено пріоритети щодо використання 1 141 млн євро державного фінансування, яке доступне на період 2014-2022 рр. (505 млн євро з бюджету ЄС плюс 383 млн євро національного співфінансування, а також 253 млн євро додаткових національних поповнень) [1].

Основною метою програми є підтримка фермерських господарств регіону для реструктуризації та модернізації. Другим напрямком програми є ефективне управління природними ресурсами та безпечні для клімату методи ведення фермерського господарства. За програмою фінансову підтримку отримують 4 500 інвестиційних проектів у ферми, пов'язаних із екологічно чистим та ресурсозберігаючим землеробством [1].

В останні роки кількість ферм у Фландрії зменшується. Для вирішення цієї проблеми програмою передбачено підтримку молодих фермерів. Подальші заходи спрямовані на стимулювання інновацій, надання можливостей для навчання та підвищення життєздатності сільських територій і зміцнення їхніх зв'язків з містами. Новий Регламент (ЄС) № 1305/2013 на період 2014-2022 рр. стосується економічних, екологічних та соціальних пріоритетів [5]. Програма містить чіткі цілі з визначенням того, чого потрібно досягти. Для координації дій та максимізації синергії з іншими Європейськими структурними та інвестиційними фондами з кожною державою-членом укладено Угоду про партнерство, яка висвітлює стратегію щодо структурних інвестицій, що фінансуються ЄС. Цей документ містить короткий огляд того, як програма вирішує виклики та можливості, з якими стикається Фландрія.

Для вирішення проблем фермерських господарств програма передбачає фінансування в рамках пріоритетів розвитку сільських територій, головним з яких є, – підвищення життєздатності та конкурентоспроможності ферм. Програма побудована навколо чотирьох основних напрямів: молоді фермери; інновації та навчання; підвищення екологічної й економічної стійкості сільського господарства; якість та життєздатність сільської місцевості.

Заходи спрямовані на забезпечення майбутнього фермерства через підтримку молодих фермерів. Інвестиції спрямовані в інновації та освіти з орієнтованим на майбутнє підходом до вирішення індивідуальних, бізнес-орієнтованих і загальних суспільних проблем.

Програма також зосереджується на підвищенні стійкості сільськогосподарського сектора в усіх його аспектах. З одного боку, є екологічний аспект, де особлива увага приділяється біорізноманіттю, якості води, Natura 2000, зменшенню ерозії й екологічному та кліматичному сільськогосподарському досвіду. З іншого боку, економічний аспект підтриманий увагою до позиції виробників в

агропродовольчому ланцюжку, кризової стійкості сектора та розвитку управління ризиками. Програма посилить якість та життєздатність сільських територій. Буде вирішене питання щодо збільшення кількості і розміру фермерських господарств, а також диверсифікації сільської економіки. Програма допоможе підвищити життєздатність і конкурентоспроможність фермерських господарств, одночасно забезпечуючи їхню екологічну стійкість. Вона спрямована на 60% усіх фермерів (майже 15 900 господарств), щоб стимулювати інноваційні та стійкі інвестиції. Окремі заходи спрямовані на молодих фермерів, щоб допомогти їм почати роботу (понад 1600 фермерських господарств) [1]. Передбачена підтримка розвитку малих фермерських господарств.

Важливим елементом є інновації, яким сприятимуть заходи з обміну інформацією та знаннями. Створення організацій виробників має покращити позицію виробників у агропродовольчому ланцюжку, націлюючись на 1200 ферм або майже 5% усіх ферм. Близько 80% виділеної суми в рамках пріоритету – відновлення, збереження та зміцнення екосистем буде використано для виплат на основі площі для покриття витрат, пов'язаних із впровадженням практик землеустрою, сприятливих для навколишнього середовища/клімату [1]. Це стимулюватиме біорізноманіття, покращить управління водними ресурсами та ґрунтами завдяки агроекологічним заходам, спрямованим на 8% сільськогосподарських угідь Фландрії, і стимулюватиме більше органічного землеробства. Передбачено понад 4 500 екологічно чистих і ресурсозберігаючих інвестицій у ферми. Надаватиметься фінансова підтримка для навчання та консультацій з питань екології та клімату. Для підвищення стійкості та екологічної цінності лісових екосистем передбачено 1200 інвестиційних проектів [1].

Програма передбачає інвестиції в енергоефективність, скорочення викидів або поглинання вуглецю на фермах і в сільській місцевості. Підтримуватиметься передача знань і навчання, заходи співпраці та агроекологічні заходи, такі як скорочення внесення добрив. Понад 8 000 інвестиційних проектів підвищать енергоефективність, а понад 5 700 інвестиційних проектів зменшать викиди парникових газів. Програма підтримає лісовий сектор і спрямована на заліснення 680 га землі [1].

Завдяки збалансованій територіальній політиці розвитку сільських територій регіон вирішуватиме різноманітні соціальні проблеми, які виникли в сільській місцевості. Соціальна інтеграція та місцевий розвиток підтримуватимуться через висхідний підхід ЛІДЕР. Місцеві групи дій розроблятимуть та виконуватимуть стратегії місцевого розвитку. Підхід охопить понад 70% сільського населення, створить понад 100 робочих місць та покращить умови життя. Крім того, 113 інвестиційних проектів, пов'язаних із основними послугами, такими як мала інфраструктура, рекреаційні

об'єкти та природна спадщина, підтримуватимуть місцевий розвиток [1]. Наприкінці наголосимо на п'ятьох найбільших заходів програми у бюджетному виразі. Мова йде, передусім, про наступне: 620 млн євро, виділених на інвестиції у фізичні активи; 244 млн євро – на агроекологічний клімат; 69 млн євро – на розвиток ферми та бізнесу; 47 млн євро – на передачу знань та інноваційні дії; 44 млн євро, передбачених на Лідер [1].

Таким чином, вирішувати питання покращення умов фермерських господарств в Бельгії та Україні можна лише комплексно, що вимагає від держави не лише значних фінансових вливань у даний сектор економіки, а й реалізації непрямих та опосередкованих форм державної підтримки фермерів, найбільш актуальними з яких є: здійснення закупівель сільськогосподарської продукції та продовольства потреб держави, у тому числі на основі відновлення державних закупівельних структур; регулювання продовольчого ринку через проведення закупівельних та товарних інтервенцій; захист інтересів вітчизняних товаровиробників під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності; запровадження спеціальних податкових режимів тощо. Саме комплексний підхід з боку держави до розвитку села та сільського підприємництва дозволить вирішити завдання продовольчого забезпечення країни.

Список використаних джерел

1. Rural development programme. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development/country/belgium_en
2. Arovuori K. & Yrjölä T. (2015). The Impact of the CAP and its Reforms on the Productivity Growth in Agriculture, 147 th Seminar, October 7-8, 2015, Sofia, Bulgaria 212241, European Association of Agricultural Economists. DOI: 10.22004/ag.econ.212241.
3. Terluin I.J., Venema G.S. (2004). Second Pillar of the CAP: What Can We Learn From the Experiences with the Menu Approach?. Report at the 87-th Seminar EAAE, Assessing Rural Development Policies of the CAP, Vienna, Austria, 21–23 April 2004. URL: <https://research.wur.nl/en/publications/second-pillar-of-the-cap-what-can-we-learn-from-experiences-with--2>
4. Grodzicki T., Jankiewicz M. (2022) The Role of the Common Agricultural Policy in Contributing to Jobs and Growth in EU's Rural Areas and the Impact of Employment on Shaping Rural Development: Evidence from the Baltic States. PLoS ONE. Vol. 17, Issue 2: e0262673. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0262673>.
5. Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) No 1698/2005. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32013R1305>

*Андрєєва Т. Т., к філос. н., доцент,
Шарак О. В., магістранта,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна*

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ЗІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИМИ ТРАДИЦІЯМИ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Український народ в самому терміні «виховання» вважав за необхідне вказати на створення відповідних безпекових умов для дитини в початковий період життя, а саме «ховати», уберегти її від небезпеки як фізичної, так і психоемоційної. О. Карпенко та П. Загоруйко наголошують: «Проблема збереження здоров'я дітей є завжди актуальною. З перших років життя допитливість малят, активність у пізнанні навколишнього можуть інколи становити небезпеку для них. Від дошкільників ще не можна очікувати самостійних правильних рішень у тому чи іншому випадку. Безпечну поведінку потрібно формувати. На жаль, формування безпечної поведінки найчастіше розуміють як цілу низку заборон. При цьому дорослі, які люблять дітей, опікуються ними, не помічають, як часто вони повторюють слова «не можна», «відійди», забуваючи, що тільки слушні та вчасні поради дорослих можуть справді допомогти дитині вберегти своє життя, зміцнювати здоров'я, усвідомлювати, що гратися можна не скрізь і не завжди, і що деякі заборони та правила – не примхи батьків і педагогів, а життєва необхідність» [1, с. 10]. Регіональні традиції, які існували в даній місцевості на протязі тривалого часу і збереженні завдяки старанням музейних працівників якнайкраще відповідають завданню формуванню основ здорового способу життя у підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень. В останні роки українськими науковцями і практиками накопичено обширний теоретичний і практичний матеріал з проблеми формування у дітей свідомого, відповідального і обов'язкового ставлення до питань особистої безпеки і безпечної поведінки в довіллі. Розробкою цих питань займалися А. Богуш, О. Долинна, Н. Журавова, Л. Загоруйко, Л. Карнаух, А. Колядіна, О. Карпенко, С. Корнева, В. Сапронов та ін.. Музейна педагогіка стала предметом наукових пошуків С.Довгого, Топузова О. Бітаєва та ін..

Основний матеріал. В сучасному світі, коли Україна потерпає від масштабної збройної агресії, науковцям і практикам потрібно напрацьовувати нові неординарні форми роботи, доцільні методи і прийоми ознайомлення підростаючого покоління з безпечним і екологічно виправданим способом життя. О. Кравчук зазначає: «За даними польових досліджень освітнього простору сільських населених пунктів, новостворених об'єднаних територіальних громад і невеличких районних

центрів центральної та північної України на цьому історичному етапі в сільських населених пунктах зазвичай не постає питання створення нових музеїв, але питання визначення смислів життя та створення нових правил співіснування в непрогнозованому соціумі є актуальними, хоча, за дефіциту освіченості (а можливо й низького рівня загальної середньої освіти на місцях) та браку власної і громадської відповідальності, розв'язання нагальних соціокультурних проблем перекладається на державницькі структури вищого рівня» [2, с. 41].

Таким чином можна констатувати, що долучитися до вікових етнографічних надбань нашого народу діти мають змогу або в великих населених пунктах, або в «світлицях», які створені небайдужими педагогами в школах чи інших адміністративних закладах. Разом з тим відомо, що народна педагогіка накопичила надзвичайно об'ємний і корисний матеріал, особливо з питань забезпечення здорового способу життя. З відходом старшого покоління часом цей матеріал назавжди зникає. Тому необхідно посилювати роботу зі збору та фіксації таких відомостей. До цього можна і потрібно залучити дітей починаючи з молодшого шкільного віку. Це надасть надзвичайно великої користі, адже діти навчатися з пошано. Ставитися до людей старшого покоління, дістануть надзвичайно цінну інформацію про види цілющих рослин, які ростуть в даній місцевості, про їх застосування в народній медицині, про терміни їх збору та правила охорони. Народні прислів'я, приказки, казки, легенди, оповіді, загадки зібрані дітьми теж поповнять зібрання музею. Сучасні технічні засобом дадуть можливість зафіксувати в відеоформаті обрядові пісні, обряди і традиції або розповіді про них.

Висновки та пропозиції. Отже, музейна педагогіка є необхідним потужним напрямом розвитку місцевих громад. перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні регіональних зразків народного одягу і предметів побуту. які сприяли формуванню основ здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Карпенко О. Безпека життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку: навч.-метод. посіб./ Ореста Карпенко, Любов Загоруйко. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. – 192 с.
2. Кравчук О. Щодо перспектив розвитку музейної педагогіки в освітньому просторі місцевих громад // Музейна педагогіка в науковій освіті: зб. тез доповідей учасників II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 26 листопада 2020 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С.20 – 45.

Ахновська І. О., к. е. н., доцент,

Ахновський Д. В., студент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна

КОРПОРАТИВНЕ МІСТО ЯК ДЖЕРЕЛО НОВОЇ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. З перших днів повномасштабної війни у центральні і західні регіони України переїхали тисячі наших громадян. Велика кількість переселенців є певним викликом, адже існує потреба забезпечення їх житлом і місцем роботи. З іншого боку, суспільство потребує збереження мономіст / корпоративних міст / фабричних міст / ресурсних міст, які сьогодні є майже покинутими або знаходяться на межі вимирання. Тож, існує можливість відродження цих поселень завдяки агентам змін – активним ВПО, які прагнуть знайти нове житло, отримати роботу і відроджувати країну.

Функціонування корпоративних міст розглядав В.О. Куліков, розвиток великих міст України в індустріальну епоху досліджено у науковій статті Т.Л. Меліхової. Є наукові праці, присвячені цифровому, віртуальному, креативному, «зеленому», розумному, сталому місту (А. Андрієнко, І. Антонюк, Л. Бажан, О. Бурак, О. Єгорова, О. Єршова, Є. Карчагін, О. Корепанов, С. Кошова, І. Кузик, Н. Кунанець, В. Кучерявий, В. Мілейковський, Т. Момот, Є. Мураєв, Л. Олійник, А. Пінь, Л. Побоченко, А. Позднякова, О. Савицька, Р. Севастьянов, Т. Ткаченко, О. Тур, Л. Царик, П. Царик, О. Чуль, Ю. Шваюк). Незважаючи на велику актуальність теми дослідження, у науковій літературі вона не отримала достатнього поширення. Метою тез є розгляд особливостей корпоративного міста як джерела нової індустріалізації України у повоєнний період.

Основний матеріал. Місто являє собою населений пункт, наділений комунікаціями та соціальними інститутами, мешканці якого здебільшого не пов'язані з сільським господарством, ведуть «міський спосіб життя». Розвиток сталого, безпекового, мобільного, ресурсно-економічного потенціалу міста неможливий без з'ясування його типу і сутності (табл. 1). Багато міст, які сьогодні є великими заможними центрами з диверсифікованою економікою, фактично народилися як монопрофільні міста, адже вигідне географічне положення є передумовою успішного розвитку більшості міст в історії людства.

Таблиця 1

Компаративний аналіз понять, пов'язаних з дефініцією «місто»

Термін	Визначення
Корпоративне місто	місто, яке утворюється, формується та існує завдяки підприємствам одного власника або однієї групи власників, які задають такий вектор соціально-економічного розвитку міста, що здатний до створення якісно нового рівня життя населення, і відрізняється від інших міст організацією управління, структурою населення, середовищем, рівнем мобільності, економічними показниками та якістю життя
Мономісто	населений пункт, що залежить від одного або декількох містоутворюючих підприємств у плані працевлаштування та інфраструктури
Ресурсне місто	маленьке, ізольоване поселення, побудоване навколо конкретного ресурсу (корисні копалини, ліси), яке містить невикористані можливості та потенціал як для окремих осіб, так і для суспільства в цілому
Фабричне місто	ізольоване поселення, де одне підприємство забезпечує зайнятість більшості місцевого населення та його інфраструктуру (житло, магазини, транспорт, каналізацію і водопостачання)
Зелене місто	місто, одним з завдань якого є втілення проєктів зі створення сучасної системи сталого розвитку, зокрема поводження з відходами, перероблення ТПВ, впровадження комплексної інформаційно-просвітницької кампанії тощо
Розумне місто	ефективна інтеграція фізичних, цифрових і людських систем в штучному середовищі заради сталого, благополучного і всебічного майбутнього для громадян
Цифрове місто	місто, яке функціонує на базі інформаційних і телекомунікаційних технологій, а також інформації, що охоплює знання людей
Віртуальне місто	місто, що існує у формі тотожності матеріального та ідейного, що створюється та існує завдяки уяві людини, реально не існує, але може з'явитися
Креативне місто	місто яке залучає творчих працівників, інтелектуалів, а також забезпечує інфраструктуру та соціальні простори, необхідні для активної підтримки творчої економічної діяльності
Культурне місто	місто, яке поєднує культурну спадщину, культурну інфраструктуру та культурну привабливість
Крафтове місто	місто, в якому окремі люди або невеликі спільноти виготовляють продукцію на продаж
Циркулярне місто	місто, метою якого є сталий розвиток: перехід від лінійної моделі, що базується на споживанні та утилізації, до моделі, в якій термін служби продуктів – максимально можливий, а матеріали та відходи мінімізуються
Місто-спільнота	Місто, що функціонує на таких підходах, як спільне споживання, співвласність, краудфандинг, краудсорсинг, краудголосування тощо

Джерело: систематизовано авторами

Слід зазначити, що у науковій літературі «корпоративне місто» часто ототожнюється не лише з такими поняттями, як «ресурсне місто», «фабричне місто», «моноіндустріальне місто», «монопрофільне місто», але й такими, як «містоутворююче підприємство», під яким здебільшого розуміють підприємство у містах чи селищах міського типу, кількість працівників яких, з урахуванням членів їхніх родин, становить не менше половини населення адміністративно-територіальної одиниці, на території якої вони розташовані та «фабричне підприємство», яке здебільшого розглядають як промислове підприємство, засноване на використанні автоматизованих систем. Слід виокремити наступні характерні риси корпоративного міста (рис. 1).

Рис. 1. Характерні риси корпоративного міста

Джерело: складено авторами

Слід зауважити, що корпоративне місто не обов'язково повинно мати всі ці риси, достатньо лише декілька з них. Вважаємо за доцільне зупинитися більш детально на патерналізмі, тобто системі соціальних відносин, за якої корпорація забезпечує потреби громадян, але останні в обмін на це дозволяють місцевій владі диктувати моделі своєї поведінки. Переваги і недоліки патерналізму представимо у табл. 2. Оскільки прикметник «корпоративний» означає «вузькогруповий», «відокремлений», той, що має внутрішні системи, структури та процедури, які використовуються для управління, а іменник «корпорація», утворений від «тіло», «втілювати», «об'єднання частин», «союз» [1], означає передусім єдність її членів та об'єднання групи суб'єктів господарювання для досягнення певної мети, це означає, що основним субстратом, який забезпечує діяльність корпорації є визначальним її існуванні, є люди.

Аналіз джерел свідчить, що у багатьох містах люди селилися компактними групами за етнічною ознакою, щоб гуртом вирішувати спільні проблеми. У деяких корпоративних містах США роботодавець

оплачував мовні курси для робітників і курси так званих американських цінностей. Існувало багато чинників, що об'єднували незнайомих людей із різних регіонів і країн, а саме: єдиний робочий ритм, потреба в підтримці на небезпечному виробництві, складності налагодження побуту тощо.

Таблиця 2

Переваги і недоліки патерналізму містоутворюючих компаній

<i>Переваги патерналізму</i>	<i>Недоліки патерналізму</i>
підвищення продуктивності праці	втручання корпорації в особисте життя робітників
покращення рівня здоров'я працівників	зменшення прибутку корпорацій у короткостроковому періоді
зниження рівня плинності трудових ресурсів	міг мати радикальний прояв (метод батога)
підвищення корпоративної лояльності робітників	зменшення простору «політичної свободи»
забезпечення робітників кращою освітою та кваліфікацією	злиття інтересів містоутворюючої компанії і влади міста

Джерело: складено авторами

Щодо сегрегації, доцільно навести такий приклад: Дж. Пульман розпочав виробництво у Чикаго, але при розширенні бізнесу через високі ціни на землю придбав ділянку недалеко від Чикаго, а пізніше – ділянку прерії між Чикаго і «своїм» містом, щоб створити так званий візуальний кордон між цими поселеннями. Слід зазначити, що самосегрегація набувала різних форм, наприклад, створення артілей шахтарів і робітників, які спільно шукали роботу. І наостанок треба сказати, що багато корпоративних міст належали до видобувної галузі – це шахтарські поселення, поселення лісорубів тощо, адже для видобувної галузі головним фактором розміщення містоутворюючого підприємства є сировина [2].

Висновки та пропозиції. Сьогодні, коли у нашій країні триває війна, актуальним є стратегічне бачення розбудови українських міст, зруйнованих у результаті російської агресії, та майбутньої інтеграції ТОТ. Наприкінці XIX століття голий степ Донбасу став територією, де було реалізовано один із найамбітніших промислових проєктів Європи, який об'єднав імперських урядовців, підприємців, інвесторів, інженерів і майбутніх робітників. Новина про багаті поклади вугілля й заліза привабила людей з різних куточків Російської імперії та Європи. Більшість міст Донбасу, зокрема Донецьк, Луганськ, Краматорськ, Алчевськ, Лисичанськ, Горлівка, Єнакієве та інші зародилися саме як корпоративні містечка, а в радянський період перетворилися на великі й середні міста, утворивши найбільшу в Україні агломерацію. Незважаючи на численні трансформації в XX ст., чимало в цих містах лишилося незмінним:

підприємства зберігали свій вплив і контроль, а промислове виробництво, праця, державна політика й усі аспекти щоденного життя залишалися тісно переплетеними. Світова практика говорить про те, що велика кількість міст, наприклад, Кадіна, Давенпорт, Кворн, Порт-Августа, Люблін, Тампере та інші, зароджувалися як корпоративні міста, отже ми можемо досліджувати досвід їхнього розвитку. Крім того, сьогодні ми розуміємо, що після війни нам потрібно відмовитися від неефективних моделей і перейти до пошуку і побудови інших, що свідчить про незаперечну актуальність проблеми, яка досліджується.

Список використаних джерел

1. Трофименко К.В. Аналіз етимології поняття «корпорація». Економіка та суспільство. 2020. № 22. <http://surl.li/dmdzq>
2. Ахновська І.О., Ахновський Д.В. Сутність та характерні риси корпоративного міста. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Том 2022. 33(72). №2. С.99-105. URL: http://hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/2_2022/14.pdf

*Бороденко Т. М., к. е. н.,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В РЕГІОНАХ

Важливим аспектом розвитку місцевого самоврядування є розвиток потенціалу регіонів. Важливим інструментом для досягнення цього є державно – приватне партнерство, яке є синергією державного, регіонального та/або місцевого сектору з приватними підприємствами з метою розв'язання задач розвитку регіону у довгостроковій періоді.

Важливий внесок у розгляді проблем розвитку партнерства держави і приватного сектору, зробили різні вчені: А. Мельник, С. Підгаєць, А.Шарова та інші науковці. Проте, можна стверджувати, що розвиток державно-приватного партнерства в регіонах потребує подальших досліджень. Державно-приватне партнерство з точки зору розширеного розуміння А. Мельник, С. Підгаєць розглядали як систему відносин,. [1, с. 30–31]. Шарова А.С. та інші колеги зміст цього поняття розглядають як проєктну діяльність, як форму нової організації праці та інших проявів у спільній діяльності держави і приватного сектору [2; 3].

Державно-приватне партнерство застосовується в Україні для залучення додаткових коштів у розвиток таких напрямків та галузей, як інфраструктура, туризм, екологія, ресурсозбереження, промисловість, туризм, та інших важливих для регіону напрямків. Приватно-державне партнерство є вигідним як для регіону (місцевих органів влади), так і для приватних підприємств, а також місцевого населення.

Приватні підприємства при участі у державних проєктах підвищують власний статус та значущість у громадськості, а також підвищується фінансова стійкість проєкту за рахунок державних гарантій.

Перевагами державно-приватного партнерства для населення є такі:

1. Реалізація важливих проєктів для розвитку територій та регіонів, у тому числі соціально-економічних, екологічних, інфраструктурних тощо;

2. Покращення бізнес-середовища через встановлення партнерських відносин держави та підприємництва;

3. Зниження податкового тиску на підприємства та громадян;

4. Підвищення якості державних програм антикризового управління.

Про ефективність державно-приватного партнерства свідчать такі тенденції його світового розвитку:

1. Зростання кількості проєктів у світі та країнах Європейського союзу.

2. Диверсифікація ринку проєктів державно-приватного партнерства за країнами та секторами економіки.

3. Спрямованість на інфраструктурний розвиток.

Державно-приватне партнерство передбачає створення такого середовища, у якому відповідальність розподіляється між органами державної влади, місцевого самоврядування та приватних підприємств, які залучені до певних проектів. Основними прикладами проектів державно-приватного партнерства, які реалізуються в Україні є розвиток інфраструктури, а саме ремонт дорожньо-транспортної структури; ресурсозбереження та інновації у сфері енергетики, у тому числі, активне впровадження сонячних батарей; створення та розвиток інформаційної систем та інше. Динаміка проектів державно-приватного партнерства в Україні за 2012-2020рр. наведено на рис. 1.

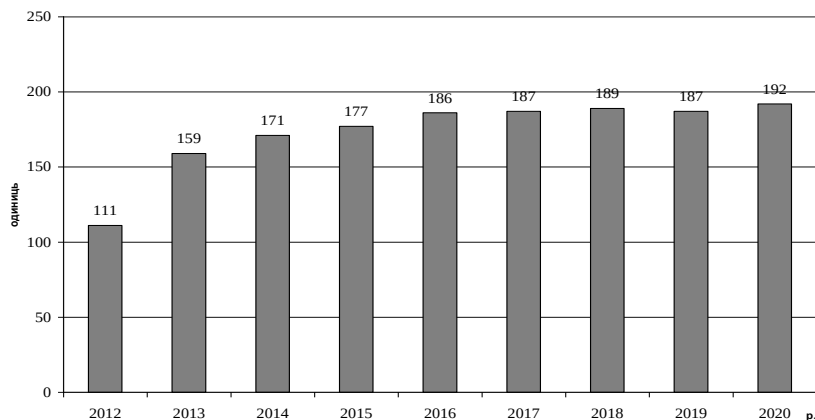

Рис. 1 – Динаміка проектів державно-приватного партнерства в Україні за 2012-2020рр.

Джерело: [Побудовано автором за даними 4]

За даними рис. 1. видно, кількість проектів державно-приватного партнерства в Україні протягом 2012-2018рр. зростає з 111 до 189; у 2019р. кількість проектів скорочується до 187, але у 2020р. – зростає до 192. Разом з тим, не всі проекти державно-приватного партнерства були реалізовані, що пов'язано із недостатністю державного фінансування, погіршенням фінансового стану підприємств-партнерів та обмеженого їх доступу до кредитних ресурсів. Структура проектів державно-приватного партнерства в Україні за ознакою «завершеності» станом на 01.01.2021р. наведено на рис. 2.

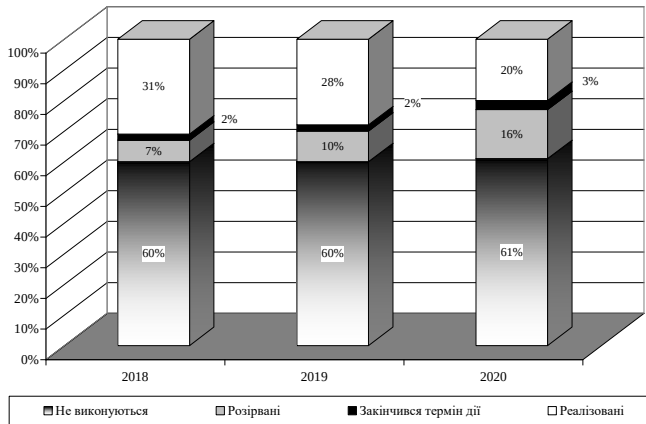

Рис. 2. Структура проектів державно-приватного партнерства в Україні за ознакою «завершеності» станом на 01.01.2021р.
Джерело: [Побудовано автором за даними 4]

За даними рис. 2. видно, що протягом 2018-2020рр. частка завершених проектів державно-приватного партнерства скорочується з 31% до 20%; частка проектів, що не виконуються зростає з 60% протягом 2018-2019рр. до 61% у 2020р.; частка проектів, за якими були розірвані угоди зростає з 7% до 16% протягом 2018-2020рр.; а частка проектів, за якими завершився строк дії зростає протягом 2018-2020рр. з 2% до 3%.

Найбільшу частку у структурі проектів державно-приватного партнерства в Україні мали проекти у галузі збору, очищення та розподілу води – 40%; частка проектів у галузі виробництва, транспортування і постачання тепла, розподіл і постачання природного газу – 19%; інфраструктурних проектів – 11%; охорони здоров'я – 7%; виробництва, розподілу та постачання електричної енергії – 6%; управління нерухомістю – 3%; туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт – 2%; пошук та розвідка корисних копалин – 2%; інші – 8%.

У 2020 р. найбільшу частку у структурі проектів державно-приватного партнерства в Україні також мають проекти у галузі збору, очищення та розподілу води, але їх частка скорочується до 33%; а частка проектів у галузі виробництва, транспортування і постачання тепла, розподіл і постачання природного газу зростає до 21%; частка інфраструктурних проектів скорочується до 8%; охорони здоров'я – до 7%. Разом з тим, зростає частка проектів у галузі виробництва, розподілу та постачання

електричної енергії до 8%; частка проектів у галузі туризму, відпочинку, рекреації, культури та спорту – зростає до 13%. Частка проектів у галузі пошуку та розвідки корисних копалин та проектів у галузі управління нерухомістю скорочуються до нуля; а інші проекти – до 7%.

За часи воєнного часу в Україні питання державно-приватного партнерства постало ще гостріше, оскільки, виникає потреба у відновленні регіонів. Найбільш затребуваними за всіма регіонами України є проекти з будівництва та ремонту автомобільних доріг, постачання електричної енергії, тепла та водопостачання. Принципово важливими є проекти із пошуку альтернативних джерел опалення. Позитивний досвід реалізації такого проекту державно-приватного підприємства був у м. Малин в особі Малинської міської ради, у якому було впроваджено біопаливне опалення, що сприяло покращенню показників енергоефективності та ресурсозбереження. Важливим напрямком державно-приватного партнерства у всіх регіонах України є також пошук альтернативних джерел забезпечення електричної енергії, у тому числі, застосування сонячних батарей. У портових містах, таких, наприклад, як Херсон, Миколаїв, Маріуполь, необхідно залучати підприємницькі структури до відновлення інфраструктури порту. Доцільно також у містах України проваджувати проекти із розвитку туристичної галузі, рекреації, екологічні проекти.

На сьогоднішній день в Україні реалізуються проекти за участю таких міжнародних фінансових організацій, як Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Німецьке товариство міжнародного співробітництва, Кредитна Установа для Відбудови тощо. Спільно із міжнародними фінансовими організаціями та приватними підприємствами в Україні реалізуються проекти у галузі електропостачання (Будівництво високовольтної повітряної лінії 750кВ Рівненська АЕС-Київська 24.668 (Європейський інвестиційний банк, НЕК «Укренерго»); транспорту та складського господарства (розвиток дорожньої галузі (Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Державне агентство автомобільних доріг); водопостачання, поводження з відходами (Проект муніципального водного господарства у м. Чернівці (Німецька кредитна установа для відбудови, КП «Чернівціводоканал) тощо [4].

На нашу думку, всі заплановані заходи можуть сприяти ефективному розвитку в регіонах, що виступає необхідним елементом стратегії соціально-економічного розвитку регіонів в цілому. Вони націлені на підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки та перетворення регіону в центр інновацій високого рівня. Партнерські відносини держави і бізнесу в регіонах вимагають узгодження інтересів двох основних інститутів сучасного суспільства та економіки. Постійне приватне партнерство слід розглядати як перспективний вид партнерства

на регіональному рівні, що уможливило спільну діяльність між суспільними інститутами, владою і підприємцями.

Список використаних джерел

1. Мельник А.Ф., Підгаєць С.В. Державно\$приват\$ не партнерство в системі інститутів національної еко\$ номіки: механізми розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 279 с.

2. Шарова О.С. Про проекти державно приватного партнерства: основні визначення // Управління проектами та розвиток виробництва. 2015. № 1 (53). С. 91–95.

3. Викладання ключових аспектів державно приватного партнерства: навчально-методичний семінар, 3–7 листоп. 2014 р. Програма розвитку державно приватного партнерства фонду "FHI 360". URL: [https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk\\$UA&id=31644bc6\\$728d\\$486b\\$8ac6\\$49eaa9687a74&title=Mizhnarodne\\$](https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk$UA&id=31644bc6$728d$486b$8ac6$49eaa9687a74&title=Mizhnarodne$SpivrobitnitstvoProProgramuRozvitkuDppAmrUSA)

[SpivrobitnitstvoProProgramuRozvitkuDppAmrUSA](https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk$UA&id=31644bc6$728d$486b$8ac6$49eaa9687a74&title=Mizhnarodne$SpivrobitnitstvoProProgramuRozvitkuDppAmrUSA)

4. Державно-приватне партнерство як механізм реалізації нової регіональної політики: можливості застосування та практичні аспекти підготовки і впровадження інвестиційних проектів. URL: [http://rdpra.regionet.org.ua/ images/129/PPP_report_U-LEAD_30_10_2017.pdf](http://rdpra.regionet.org.ua/images/129/PPP_report_U-LEAD_30_10_2017.pdf)

*Войтенко А. Б., к.держ.упр., професор,
Сіончук В., магістрантка,
Поліський національний університет, Україна*

МЕХАНІЗМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Вступ. За останні роки українське суспільство, розділивши європейські демократичні прогресивні цінності, почало приділяти більшу увагу за провадженню гендерної політики, вдаватися до активніших кроків із за провадження різновекторних механізмів забезпечення гендерної рівності у стратегічних сферах життя. Результативний процес реалізації гендерних відносин у соціумі означає утвердження гендерного паритету, гендерної рівності, недопущення гендерної дискримінації, дотримання справедливої участі жінок і чоловіків у прийнятті важливих управлінських рішень, забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків у праці, побуті тощо.

Результати досліджень. Демократичні процеси, в які втягнулася Україна, розбудова правової держави, активний розвиток громадянського суспільства, європейська інтеграція прискорюють необхідність і важливість формування прогресивного всебічного механізму дотримання реалізації гендерної політики.

Механізми забезпечення гендерної рівності – впорядкована система міжнародних, регіональних і національних організаційних структур державного і громадського характеру, діяльність яких спрямована на утвердження гендерних принципів у різних сферах соціального життя та гарантування здійснення вироблених ними гендерних стратегій і відповідної до них гендерної політики [1, ст.116]. Державна служба як державно-правовий і соціально-політичний інститут для практичного виконання завдань і функцій держави має забезпечувати ефективне виконання цих завдань у всіх сферах суспільного життя. Однією з актуальних проблем державного (публічного) управління зокрема є дотримання реалізації гендерної рівності.

Механізми реалізації публічної гендерної політики, як засобу розв’язання суперечностей у суспільстві через послідовну реалізацію дій, використовуючи ефективні методи управління, підсистеми, важелі, інструменти, фактори, інтереси, ресурсне забезпечення (матеріальні, фінансові, організаційні, інформаційні ресурси управління), передбачають наявність згладженої комплексної системи взаємопов’язаних діючих державних інститутів, компетенції і діяльність яких орієнтовані на втілення гендерних стратегій і становлення в практиці сучасної гендерної демократії. Основними механізмами, які забезпечують реалізацію публічної гендерної політики, є: організаційний, економічний, правовий,

кадровий, інфраструктурний, політичний [2, ст.5]. Основні механізми впровадження політики рівності слід застосовувати комплексно.

По-перше, варто почати з ідеологічної основи, що означає утвердження в суспільстві, в органах державної влади, установах, організаціях, незалежно від форми власності, принципу рівності обох статей, недискримінації за ознакою статі у доступі до можливостей, ресурсів, власності, суспільних благ і послуг та прийняття управлінських рішень, поширення гендерної культури, гендерна освіта, підтримка проєктів, заходів гендерної тематики, зокрема створення та прийняття стратегічної програми забезпечення гендерної рівності в державній службі та апараті державного управління тощо. Це теоретична сторона, яка покладе фундамент подальшої практичної діяльності.

По-друге, слід удосконалити наявну законодавчу правову базу, з акцентом на заборону дискримінації за ознакою статі у законах та нормативних актах, забезпечення контролю за виконанням цих дій, а також запровадження принципу гендерно-правової експертизи як аналізу чинного законодавства щодо його відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у суспільстві.

По-третє, доцільно звернутись до організаційно-спрямовуючого аспекту, що означає системне формування певних інституцій, на які буде покладено функції практичної реалізації гендерної політики. Це спеціальні незалежні установи різних рівнів управління, які на основі національного законодавства і міжнародних ратифікованих документів будуть забезпечувати запровадження, реалізацію, контроль за дотриманням гендерної рівності на національному та місцевому рівнях, проведення постійного моніторингу гендерних питань у системі державного управління.

По-четверте, варто підсилити фінансово-економічну основу реалізації гендерної політики, адже проведення даної політики фінансується здебільшого за залишковим принципом державного і місцевого бюджетів. Крім цього, слід зменшити ступінь дискримінації жінок у сфері оплати праці, натомість збільшити асигнування на соціальну сферу.

Також, варто зазначити необхідність застосування такого інструменту, як гендерний аудит. Практичний крок до застосування гендерного аудиту в державних органах, установах та організаціях України було здійснено Міністерством соціальної політики у 2021 році, у зв'язку із затвердженням «Методичних рекомендацій щодо проведення гендерного аудиту підприємствами, установами та організаціями» (наказ № 448 від 9 серпня 2021 р.). Цей документ містить п'ять головних векторів, які слід враховувати аналізуючи державну установу: 1) політика організації щодо рівності в працевлаштуванні та призначенні на керівні посади; 2) інформування; 3) кадровий потенціал; 4) корпоративна культура; 5) умови праці [3].

Висновок. Слід відразу підкреслити, що тільки комплекс згаданих механізмів може бути способом, який дасть позитивний результат в процесі забезпечення формування та реалізації державної гендерної політики, зокрема і в публічній службі. Сукупність згаданих механізмів передбачає удосконалення, нову розробку, заохочення, реалізацію, виконання, контроль, оцінку державної гендерної політики. Одним із головних напрямів удосконалення системи державного управління України має стати планомірна, всебічна реалізація механізму забезпечення гендерної рівності, гендерного паритету і реалізацію державної гендерної політики задля ефективної діяльності органів державної влади в усіх сферах життя.

Список використаних джерел:

1. Гонюкова Л. В. Сучасний механізм запровадження гендерної політики в Україні. Л. В. Гонюкова, Н. С. Педченко. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління. 2016. № 2. С. 114-120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2016_2_17. (дата звернення: 20.10.22).
2. Задосенко К. О. Удосконалення організаційного механізму формування і реалізації гендерної політики в Україні. Публічне адміністрування: теорія та практика, 2019, вип. 1(21). URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-01\(21\)/9.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-01(21)/9.pdf) (дата звернення: 20.10.22).
3. Методичні рекомендації щодо проведення гендерного аудиту підприємствами, установами та організаціями: проект / М-во соц. політики України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0448739-21#Text> (дата звернення: 20.10.22).

Gábor Máté, PhD. habil., assistant professor,
University of Pécs, Department of European Ethnology, Hungary

EVERYONE WHO COMESE HERE WENTS TO CHANGE THE VILLAGE

The paper is about a small Hungarian village, Kisfalu the 20th-21st century history of which may be described as constituted by a series of waves of out- and in-migrations or as the rise and decline of a middle-class village. I will examine how the future is being planned at Kisfalu; how the inhabitants envision its development; what groups dominate in the course of this process, whose voice is heard, and whose is silenced; how does community participation and knowledge use work; what happens to competing development plans; and what images of rurality, what kinds of ideologies are behind these ideas.

I used the customary qualitative research methods of cultural anthropology in my research: I collected data through participant observation and semi-structured interviews, and in addition to formal interviews I also had informal conversations on the topic. I have been carrying out research in the settlement since 2009. My initial interest focused on the community of people who settled in the village and followed a sustainable lifestyle, later I extended my focus to encompass the entire community. In keeping with anthropological practices, I resided with local families, participated in their and the village's daily life and festivities. In addition, I have been keeping in touch with them through skype, telephone and Facebook ever since.

The settlement belongs to the Joint Municipality of a nearby town, which has a branch office in Kisfalu with five members. The current mayor is in her third cycle, she is strongly committed to her village, she was an employee of the Municipality for more than two decades. Her family is one of the "old German" families, one of the few who avoided being expelled after World War II, and who still partly maintain German traditions (she speaks German and is familiar with and cooks German dishes). There are fewer and fewer inhabitants of German ethnic background in the village, the younger ones have moved away, and the older ones are dwindling rapidly, today they are just a few (4–5) people. The village has a kindergarten, where in recent years the number of children has been growing in a hope-inducing way (currently 22), so much so that the building of the institution had to be enlarged. The primary school only has the lower four grades, currently with 34 students and for years they have been under the threat of being closed (this is why the growing number of kindergartners is a source of hope). There is one shop in the settlement, with short opening hours and a poor selection, typical of such villages. At the same time, direct providers who sell their food stuffs from a truck come regularly to the village (bread, frozen goods, sweets, etc.). There are no pubs or coffee shops

in the settlement. There is no permanent post office either, in its place a post office truck comes daily. Neither is there a pharmacy or MD in the village, a physician comes twice a week from the neighboring town. Public transportation is rather sparse (five buses leave daily from the village on weekdays, and three on weekends) and – in my experience – they are underutilized. In addition to the already mentioned two-spired Protestant church, there is also a Catholic church in the village. Furthermore, there is a culture house and a museum of local history in the settlement, and the so-called Blue House (Kék Ház) at the center of the village (the former milk collection center got its name from its color) also serves as a venue for community events. There are many civil associations in the village (Village Association, Civic Guard, Pensioners' Club and innumerable clubs, circles and programs that function (or have functioned) depending on the activity level of the participants) without official recognition: women's circle, spinning room, New moms' group, ceramics, English language club, handicrafts camp, belly dancing course, drama group, movie club, medicinal herbs course, archery club, horse riding instruction, Bible circle, prayer group, occasions for reading fairy tales, mutual help circle, chess club, board games club, choir, orchestra, football training, Barn theater, fairy commando, etc. They often invite speakers on a great variety of topics ranging from rural development through homebirth to missionary travel accounts.

On the one hand, the village bears the characteristics of a cul-de-sac village and some of its inhabitants show clear signs of economic and social distress. On the other hand, there is a large number of urban middle-class people moving in many of whom would like to see the village flourish and are willing to take action for this to happen.

"Everyone is a gyüttment (newcomer) here." Migration and possibilities for development. In what follows I will review the possibilities for economic renewal – based on the rural development literature – and will examine the most important directions delineated by the literature for endogenous development strategies and their chances of success at the settlement under study. The 20th-21st century history of Kisfalú can be best described as a series of migrations. Due to the forced displacements that took place during the 1940s and 50s, the population of the well-to-do middle-class village inhabited earlier in part by Hungarians, but mostly by people of German ethnicity, was almost entirely replaced. The second wave of in-migrants (arriving during the 1980-s and 1990s) were motivated by alienation from urban life and nostalgia for rural life. It was in this period that a female Protestant pastor moved here, who had an enormous impact on the life of the village, and in a certain sense this continues up to this day, even after her death. The most noticeable camp in this wave of in-migration has been large families (or those planning a large family, today with 5-9 children, two of which had since then moved away). In the 2000s – independently of each other – some families engaging in eco-farming moved in,

as well as some foreigners (Dutch, British) who have bought houses and spend a few weeks in the village every year. Concurrently, during the second half of the 2000s a community of young people belonging to the Hungarian eco-village movement who were planning a complete change in their lifestyle was formed, and in turn they too attracted numerous in-migrants. From the 2010s a diverse group of new families moved in, variously inspired by the female Protestant pastor, nostalgia for rural life or the eco-community. In addition, the return migration of the descendants of one-time Kisfalú (out)migrants, from within Hungary, Germany, or other parts of the world alike is characteristic. Their majority only buys a house and spends a few weeks a year here, but there are others who have settled down or are planning to do so. Thus, it can be stated that some arrived independently of each other, others moved to the village attracted by a particular group. According to the mayor, in the 2020s roughly 40 per cent of the population consists of in-migrants who have moved in since the 1980s-90s. This percentage also includes people who married into the village.

This longing can be interpreted as a response to modernity and globalization and to the social and environmental challenges generated by them, as a result of which human needs change as do motivations influencing preferences for certain locations to reside in. Thus, personal security, desire for a healthy, safe living environment and food stuffs become increasingly important, and groups of people who have particular preferences come into being who prioritize these needs already in their choice of residence. Small villages can be an excellent fit but they can only attract new inhabitants if they can also meet other important needs (personal and material security, the availability of services, social relations, self-expression).

The paper examined the relationship of in-migration and development efforts in the life of a small Hungarian village. We saw that typically it is the in-migrants who take an active part in efforts to develop the settlement economically, culturally and in terms of community building. At the same time, it is important to emphasize that we cannot posit a direct correlation between the level of activity and local or in-migrant status, much more subtle distinctions are needed.

There are people in the village who imagine its future to be tied in with exogenous resources, they would even invite external companies to create jobs and thereby ensure better living conditions for the locals. More dominant are ideas that rely on endogenous development that fit well into Ray's culture economy model, that is to say, they envision development based on economic activities that mostly build on local human and material resources. We find supporters for all four modes of the functioning of culture-economy defined by Ray (see Ray 1998). There are those who see the future in finding a symbol or image typical of the village and its launching as a product or as an advertising tool. Others, however, would allocate a much greater role to the effect of local

cultural heritage on integration, and would direct development based on economic and cultural resources inward, towards the local community.

One of the key questions of the planning events was whether the village needed a symbol with which it could easily be identified and if yes, what should it be and how, for what purpose should it be used? This is not only difficult because these days it is quite hard to come up with something new and truly noteworthy, but also because at Kisfalu there are several competing local and specific cultural systems at play which marks the entire process of image production. The diversity of those living here, the fact that they hail from many directions and that there is no common past, no common tradition accepted by all that has been experienced through the generations makes the task of formulating joint conceptualizations difficult. This is how the German or the Hungarian past, the heyday of the village, religion or even nature as heritage become points of reference, discussion or even debate. When a certain idea seems to be more dominant it does not mean that everyone accepts it. In my experience which trend appears to be the strongest at a given moment greatly depends on the available time and energy of individuals and groups. During my longitudinal study, I have witnessed the appearance, rise and retreat of various ideologies and ideas. At the same time, I also saw that many people have recognized that it is precisely diversity that can be the main component of their image, the main draw for the village.

References

1. Farkas, Judit 2009 “Meghalt Gyűrűfű – éljen Gyűrűfű.” [“Gyűrűfű is dead – Gyűrűfű is alive!” A village story as a symbol and its (re)use] *Tabula*, 2009/1. 75–94.
2. Farkas, Judit 2016 ‘Where is the large garden that awaits me?’ Critique through spatial practice in a Hungarian ecological community. *socio.hu Társadalomtudományi Szemle*.
3. Fejős, Zoltán – Szijártó, Zsolt (szerk.) 2002 Egy tér alakváltozásai. Esettanulmányok a Káli-medencéből.. Budapest: Néprajzi Múzeum, *Tabula-könyvek* 4.
4. Virág Tünde 2007 Migrációs folyamatok az aprófalvakban. [Migration processes in small villages.] In Kovács, Éva (szerk.): *Közösségtanulmány. Módszertani jegyzet*. Budapest–Pécs: Néprajzi Múzeum, PTE-BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, 134–146.
5. Walker, Kemble – Plotnikova, Mariia 2018 Ecological Settlement as a Self-government Model in Rural Areas. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. Vol. 40. no 3. 416–423.

*Дацій Н. В., д. держ. упр., професор,
Поліський національний університет, Україна*

МЕХАНІЗМИ ВНУТРІШНЬОЇ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Достатня інформаційна забезпеченність управлінської діяльності передбачає внутрішню транспарентність суб'єкта публічного управління. У свою чергу, постановка і вирішення проблеми внутрішньої транспарентності залежить від того, стосовно якої організації державного апарату йдеться. Чи є він елементом стійкої демократичної державності або транзитивної держави; реалізує функції публічного управління або схильний до організаційних деформацій? Залежно від вирішення цих питань збільшується або скорочується кількість форм внутрішньої транспарентності суб'єкта публічного управління, а також інтенсивність їх прояву.

На рівні такого суб'єкта державного органу (державної установи або організації) виявляються такі форми внутрішньої транспарентності: 1. Транспарентність державних службовців для їх керівника; 2. Відомча транспарентність державного органу в порядку його службової підпорядкованості та інформаційної прозористію для вищих органів і органів нагляду; 3. Транспарентність державного органу та його державних службовців; 4. Транспарентність державного органу в системі поділу влади (транспарентність для законодавчого органу і судів).

Історія публічного управління показує, що його постійною проблемою є керованість самих агентів держави. Державні службовці – велика за чисельністю група населення. Вони включені в великі соціальні зв'язки, значимі для їх особистого благополуччя. Вони враховуються в професійній діяльності і зовсім не сприяють ролі неупередженого посередника, яку вимагають від державного службовця [1; 2]. Агенти держави очікують гідної винагороди їх роботи, що має значний для суспільства ефект і не завжди згодні з офіційним вираженням цього визнання. Нарешті, державні службовці об'єднані в спеціальні корпорації (органи), у яких як і у всіх соціальних колективів – є власний інтерес, неспівпадаючий з інтересом соціального цілого або інших органів. У теорії соціального управління ця ситуація описується як організаційна патологія.

Організаційна патологія пов'язана з приватизацією публічного, «коли який-небудь орган управління формує власні цілі так, що підпорядковує їм роботу керованих об'єктів» [2]. Організаційна патологія є результат мотивації, а за своїми зовнішніми проявом – громадська девіація. Стосовно до публічного управління організаційна патологія, насамперед деформація цілей державної організації, а слідом за цим – деформація самого процесу.

Організаційна патологія публічного управління не є випадковою деформацією. Її витoki знаходяться в 1) історії формуванні сучасного публічного апарату; 2) особливості його функціонування; 3) конкретної соціальної ситуації.

Розглянемо їх. 1. Вплив патримоніальної організаційної культури. 2. Допустимість встановлення неформальних зв'язків всередині державного органу як засобу управління ризиками кар'єрного просування. 3. Корпоративні норми – не тільки взаємно-визнані неофіційними правилами, але і містять жорсткі санкції, застосування яких до порушника виключає його подальше перебування на державній службі. Професійна етика компенсує непереборні прогалини законодавства в справі регламентування дій посадових осіб. Її основна цінність – професійна гордість і професійна честь, задоволення від самого факту належним чином виконання професійної дії.

Таким чином, патримоніальна організаційна культура ставить державного службовця в ситуацію нерозв'язного конфлікту трьох нормативних систем-корпоративних норм, законодавства та професійної етики. Процедурна форма публічного управління передбачає стандартизованість, однаковість і відтворюваність кожної управлінської дії. І тому процедурна ж форма, що дозволяє відтворювати процес прийняття та реалізації управлінських рішень, є основою контролю над діяльністю посадових осіб і персоніфікації їх відповідальності.

Список використаних джерел

1. Галаган Л.М. Специфіка інформаційного забезпечення органів державної влади в Україні в контексті впровадження електронного урядування. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/298>. (дата звернення: 11.10.2022)

2. Пашковська М. В. Поняття транспарентності в сучасній науці *Державне управління. Ефективність державного управління*. 2013. № 34. С. 135-143.

*Довженко В. А., к. е. н., доцент,
Ільницький В. В., магістрант,
Поліський національний університет, Україна*

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ

На сьогоднішній день публічне управління діяльністю медичних установ спрямоване на організацію та оптимальне функціонування галузі. У мирний час реформи у сфері охорони здоров'я були спрямовані на перетворення, зміну інститутів, медичних установ, удосконалення механізмів державного управління між ними. Трансформація механізмів державного управління та механізмів державної політики у сфері охорони здоров'я була обумовлена деякими змінами у політико-соціальних, правових, кадрових, організаційних аспектах розвитку управління суспільством та державою [1].

Після російського вторгнення питання залишається актуальним, оскільки нагальними є заходи щодо відновлення медичної інфраструктури, відновлення складу медичного персоналу, налагодження логістичних зв'язків тощо. Тому і необхідно виділити механізми державного управління, які використовуються у воєнний час [1].

Проблеми розвитку та реформування механізмів державного управління в різних галузях, зокрема в охороні здоров'я, розглядають сучасні вчені, серед яких: А. Баєва, З. Гладун, В. Луговий, В. Лобас, Н. Нижник, М. Ткач, Н. Ярош та інші. Важливий внесок у вивчення питань реформування державного адміністрування системою охорони здоров'я України роблять наукові праці М. Герасименко, Л. Гриценко, В. Москаленко, Г. Слабкого, М. Шутова та інші.

Однак недостатньо вивченим залишається питання виокремлення механізмів державного управління, які використовуються у воєнний час.

В Україні продовжуються відбуватися воєнні дії, зважаючи на це управлінська система потребує удосконалення і змін щодо покращення її механізмів. За узагальненнями науковців В. Довженко, Б. Войтенка, І. Кравець, основними детермінантами довоєнної системи державного управління в Україні були необхідність оновлення організаційних принципів публічного управління, зміни правил прийняття управлінських рішень центральними органами влади відповідно до принципів децентралізації, впровадження цифрових технологій у процес публічного управління та ефективних методів взаємодії між державними органами управління, бізнесом і суспільством [9].

Долучаємося до досліджень О. Присяжнюк, у яких піднімалися питання розробки механізму управління, що забезпечив зміцнення

виробничо-господарської діяльності та підтримку за рахунок введення нових технологій та технік, оперативного реагування на змінні умови внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування [2].

Зосередимо увагу на вивченні змісту поняття «механізми управління». Спочатку усвідомимо, що слово «механізм» застосовується переважно у техніці, «пристрій, за допомогою якого здійснюється та перетворюється рух», про є і інші значення «сукупність станів, система чого-небудь, процесів та явищ, за допомогою яких відбувається вплив на об'єкт», «внутрішня будова, система функціонування, апарат діяльності», «я взаємодія між керівниками та б'єктами управління, для отримання позитивного ефекту є три стадії обміну інформацією: суб'єкти надсилають її топ-менеджерам, топ-менеджер отримує інформацію розраховує результат, керівник результат оголошує», «як послідовність станів та процесів, за допомогою яких визначають будь-які явище чт дію» [4]. Науковці механізм управління розглядають як «набір важелів, методів, законів та інструментів, за допомогою яких відбувається забезпечення стійкості економічного зростання суб'єкта господарювання, збалансування його бізнес-процесів, стабілізація функціонування та розвиток підприємства» [1]. Як вбачають науковці, складовими механізму управління є методи, форми, інструменти, принципи, об'єкти управління, вплив на які здійснюється з метою досягнення визначених раніше задач та поставлених цілей [2].

На думку авторів цієї публікації, адміністративний механізм управління система взаємоузгоджених процесів та дій, які забезпечують стабільний розвиток та діяльність організації за рахунок підтримання дисципліни та порядку, що забезпечує отримання позитивних фінансових результатів та підвищення ефективності діяльності [1; 7]. Слід зауважити, що в цьому механізмі технічний, управління значну роль відіграє керівник підприємства. Він встановлює правила стандарти, норми, гри, формує політику ведення бізнесу, тобто фактично є законодавчою гілкою владою в організації, що додатково здійснює й виконавчі функції в управлінні та приймає стратегічні рішення та несе за них відповідальність [2; 6].

Вченими виділено такі механізми управління, серед яких економічний, структурний, адміністративний, організаційний, державний, дослідженні та інформаційного вивченні [1; 2; 6]. Прослідкуємо особливості деяких з них. Треба врахувати, що організаційний механізм управління має декілька елементів та складових, які створюють організаційну основу процесів і явищ. Нами переглянуті деякі підходи щодо зазначеного механізму. Так одні науковці вважають, що організаційний механізм – це певна кількість взаємопов'язаних процесів в організації, які говорять про її цикли організації, життєві норми правила та за якими відбувається функціонування всієї управлінської та системи у суб'єкта господарювання.

Проте, зазначимо, що організаційний механізм управління він не зосереджений тільки на самій організації, даний процес також виділяють організаційний механізм конкурентоспроможності підприємства; співвідноситься і до певного виду діяльності, бюджетування; фінансової діяльності тощо [1; 6]. Організаційний механізм управління реалізується через впровадження правил та норм в середині організації та визначених її виробничо-господарськими процесами, щодо досягнення поставленої мети. Прослідковується сильний зв'язок з адміністративним та економічним механізмами управління, оскільки поєднує всі характеристики і має однаковий вплив на процеси, структурні перетворення у внутрішньому середовищі функціонування організації [7].

Щодо економічного механізму управління, то його розглядають як сукупність елементів прогнозування та планування за допомогою яких здійснюється формування політик ціноутворення в організації, а також економічного стимулювання, фінансового кредитування, налагодження системи розподілу та формування прибутку, стимулювання до продуктивності трудових ресурсів та покращення матеріально-технічного забезпечення [2]. На даний механізм впливають зовнішніх та внутрішніх фактори ринкового середовища, зміни (воєнний стан, руйнування інфраструктури, смертність населення) [1].

Фахівці дотримуються думки, що структурний механізм управління – це способи послідовного розподілу обов'язків в системі управління та між підрозділами, взаємоузгоджені дії, які мають дедлайни на виконання, і кожний усвідомлює якщо будуть порушені строки, то це вплине призведе до не отримання заохочення кожним з залучених учасників [3].

Зазначимо, що суть технічного механізму управління визначається у впровадженні у виробничий процес підприємницької діяльності сучасних цифрових технологій та автоматизації, через заміну устаткування на нове при цьому керівництво всіма процесами урахуванням мінливих зовнішніх умов, здійснюється в режимі реального часу. За рахунок чого відбувається суттєва економія ресурсного потенціалу підприємства. Це дозволяє отримати швидкий результат відповідно до поставленої мети. У цьому контексті не останню роль відіграють впровадження інтернет-технологій, адже вони забезпечують швидку комунікацію між машинами та персоналом [4].

До механізмів державного управління відносять важелі, інструменти, елементи, процеси і закономірності соціально-економічного характеру за допомогою яких виконавчі та законодавчі органи влади здійснюють вплив на господарську, виробничу, фінансову діяльність підприємств, організацій, з метою стабілізації та розвитку існуючої соціально-економічної систем [1]. На думку авторів цей механізм має системний, регуляторний, ціннісний вимір, обумовлює жорсткі правила взаємодії влади і бізнесу, але

також націлений на співпрацю, закономірне функціонування та розвиток. Ми можемо прослідкувати його через законодавчі акти, інструкції, нормативи, норми, стандарти, методичні вказівки, які є обов'язковим і лише деякі мають рекомендаційний характер [5]. Не менш важливим є інформаційний механізм управління, який забезпечує збір і оперативну доставку нової достовірної, актуальної інформації щодо суб'єктів зовнішнього середовища управлінському персоналу всіх рівнів підприємства, яка структурована відповідно до виконуваних ним функцій і завдань. Варто зазначити, що цей вид механізму управління стимулює організацію попереднього вивчення стану, ситуації перед тим як планувати, вкладати фінансові кошти, дає змогу оцінити ситуацію на ринку, прогнозувати яким буде кінцевий результат[1; 7].

Слід розуміти, що кожен з представлених видів механізмів управління взаємопов'язаний та перетікає один в інший. У процесі здійснення управлінської діяльності ефективний керівник враховує всі критерії, оскільки вдале поєднання сприятиме отриманню бажаних результатів, уникатиме негативних впливів[5].

Відомо, що у кожний механізм управління відрізняється метою, принципами, функціями, завданнями, методами. Науковці і практики зазначають, що під завданнями управління розуміється конкретизація мети управління для кожного підрозділу, виконавців організації, де враховані функціональні обов'язки та професійні компетентності [8]. Звісно, кожен механізм управління функціонує в колі правил та норм, які існують в самій організації (посадові інструкції, трудовий розпорядок, положення підрозділів) та йому диктує зовнішнє середовище через постанови та підзаконні правові акти, а також закони, які регулюють діяльність суб'єктів господарювання. Для того щоб кожний елемент механізму управління працював у безперервному русі та у взаємодії його треба правильно налаштувати та організувати, щоб кожне завдання було виконано, функції реалізовані при застосуванні відповідних методів та правил гри задля отримання результату [2; 6].

Отже, механізмів публічного управління діяльністю медичних установ мають складові, які враховують багатоетапний процес: прогнозування, планування розвитку, мотиваційне, організаційне, інформаційне забезпечення та враховують специфіку медичного закладу[5].

Список використаних джерел

1. Білинська М.М., Виноградов О.В. Термінологічні аспекти державного управління в охороні здоров'я: медична допомога та медична послуга. *Вісн. НАДУ*. – 2006. – № 2. – С. 382–391.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.

3. Виноградов О. Державне управління багатоканальним фінансуванням закладів охорони здоров'я. *Статистика України*. 2006. № 2 (33). С. 65–68.
4. Виноградов О.В. Механізми державного управління багатоканальним фінансуванням системи охорони здоров'я України : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ. 2009. 18 с.
5. Вовк С. М., Половян Н. С., Вовк Т. В. Особливості трансформації механізмів управління якістю надання медичних послуг URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2020/3/8.pdf>
6. Довженко В.А., Войтенко Б.А., Кравець І.В. Управління в Україні: історія розвитку та особливості сучасної системи. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/expert/13/9.pdf>
7. Присяжнюк О. Ф. Механізми управління: сутність, види, складові. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua>
8. Якобчук В.П., Ходаківський Є.І., Литвинчук І.Л. Роль публічного управління у формуванні нової моделі державного регулювання економіки. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_cit

*Дуброва О. М., к. пед. н., доцент, докторант
Міжрегіональна академія управління персоналом, Україна*

СУЧАСНА НАУКОВО-ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЯК ДРАЙВЕР РОЗГОРТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Нині докорінно змінюється мотивація працівників. Загальнодоступність інформаційних ресурсів сприяє формуванню суспільних відносин на основі розвитку, кооперації та реалізації інтелектуального потенціалу окремих осіб та соціальних груп. Саме вибір концептуальних основ науково-освітньої політики становлення інформаційного суспільства сьогодні стає найважливішою і актуальною проблемою публічного управління.

Тому сектор науково-освітньої політики пов'язаний з підходами до її організації у нових політичних, економічних, соціальних та культурних умовах. Сучасна науково-освітня політика покликана стати драйвером, основною рушійною силою розгортання інформаційного суспільства. Вона здатна здійснити інституційний перехід суспільних відносин на інший, принципово новий рівень розвитку.

Окремі аспекти функціонування та тенденції розвитку вищої освіти опрацьовано у працях П. Альтбаха, К. Мока, Дж. Найта, Х. Хантера та інших науковців. Попри значну кількість наукових розвідок щодо розвитку вищої освіти залишаються наразі найменш вивченими та потребують подальшого опрацювання та дослідження сучасні аспекти науково-освітньої політики як драйвера розгортання інформаційного суспільства.

Основний матеріал. Такий підхід передбачає докорінну зміну цілей, змісту та структури суспільних відносин, спрямованих на розвиток інтелектуального потенціалу України. Цю наукову проблему слід розглядати у довгостроковому стратегічному аспекті «діалогічної освіти», в якій освіта розглядається як єдність чотирьох аспектів, серед яких такі: діалог особистості з «іншими», що виражається в орієнтації на формування навичок побудови ефективної, неспотвореної комунікації, міжособистісної інтеракції в умовах постсучасної індивідуалізації та ослаблення соціальних зв'язків; діалог особистості з собою, що полягає в орієнтації на самопізнання і самоактуалізацію, вироблення навичок раціонального мислення, здатності формувати власний світогляд в умовах розвитку культурної постсучасності; формування відповідальної, продуктивно мислячої, вільної особи; діалог зі світом природи, орієнтований знайомство з наукою як особливим культурним феноменом, що грає величезну роль у постсучасному суспільстві; формування адекватного уявлення про її специфіку, можливості та обмеження;

виховання екологічного мислення, що долає антагонізм «людина – природа»; діалог культур, зумовлений орієнтацією на мультикультуралізм, усвідомлення цінності культурного різноманіття.

Удосконалення індивідуума в таких умовах можливе лише за наявності його здатності до пізнання та відповідної форми самоорганізації, маючи на увазі його самостійність. У даний час зі становленням нового типу екологічної культури, що характеризується фахівцями як постцивілізаційна або природозберігаюча, гуманістична, ноосферна та екоцентрична, основною метою якої є формування вільної, творчої особистості, яка усвідомлює необхідність реалізації умов екологічного імперативу, нова парадигма та реалізація нових моральних ідеалів та цінностей, норм і правил людської поведінки, що спираються на екогуманістичні принципи, що вносять нові обмеження у різні сфери антропогенної діяльності, називається моральним імперативом [1, 2].

Позиція зазначених авторів, на наш погляд, дуже важлива для широкого обґрунтування необхідності нової науково-освітньої парадигми. Важливо те, що вона, насамперед, має екологічний характер, зумовлений виникненням, поширенням та закріпленням екологічного мислення у свідомості сучасників. Це якраз її і відрізняє від попередніх спроб модернізації науково-освітньої політики, продиктованих економічними, соціальними та технологічними змінами. Якщо проаналізувати оригінальну освітню модель з радикальними практичними нововведеннями, основою яких один із творців теорії постіндустріального суспільства вважав світоглядні зміни, зумовлені переходом від консервативно-історичного підходу до радикально-футурологічного [3]. Е. Тоффлер вважав, що освіта повинна мати футурологічні спрямованість та ціле покладання [3]. З позицією Е. Тоффлера не можна не погодитися, оскільки глобальні проблеми сучасності змушують людину дивитися у майбутнє, вирішувати питання завтрашнього дня, а не намагатися зберігати культурно-історичну спадщину минулого. Минуле краще довірити історії та культурі, майбутнє – науці та освіті. Вступ до інформаційної епохи передбачає, що знання стає доступним усім, і це проявляється у виникненні загальної, фундаментальної інформаційно-технічної та практичної освіти. При цьому знання в сучасному типі суспільства покликане культивувати здатність до моделювання, абстрагування та узагальнення як необхідну основу вміння розпізнавати та аналізувати проблеми, що виходять за межі власної спеціалізації.

Висновки та пропозиції. Необхідно наголосити на існуючому конфлікті сумісності та першочерговості інтересів і цілей держави та освітнього товариства, що призводить до того, що освіта сама собі ставить завдання. Якщо професійне товариство ставить перед собою завдання, отже, воно себе позиціонує не як засіб, інструмент і виконавець, а як мета і

замовник. Якщо це дозволяється (і навіть всіляко стимулюється із боку держави й суспільства), отже, можна зробити однозначний висновок про відповідне ставлення до нього, тобто на нього не покладають надії і навіть його не розглядають як засіб суспільного розвитку та інструмент публічного управління.

Список використаних джерел

1. Морозова Л. П., Бондарчук А. О., Варук Ю. С. Роль екологічних цінностей у формуванні екологічної культури особистості. *Young Scientist*. 2017. № 11 (51). С. 46-50.
2. Перга, Т.Ю. Екологічна культура та становлення цінностей сучасного суспільства. Еволюція цінностей в епоху глобалізації: збірник наукових праць. К.: «ДУ Інститут всесвітньої історії НАНУ», 2019. С. 184-192.
3. Тоффлер Э. Шок Будущего. М.: АСТ, 2001. 560 с.

*Захаріна О. В., к. е. н., доцент,
Сінько Я. В., магістрант,
Поліський національний університет, Україна*

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У сучасних складних, швидко мінливих умовах сталий розвиток територій (стабільний, динамічний, такий, що забезпечує задоволення потреб населення без шкоди для майбутніх поколінь) можливий лише за максимально ефективного використання наявного потенціалу та залучення зовнішніх ресурсів, у тому числі фінансових, а також наявності результативного механізму взаємодії (партнерства) органів влади, бізнесу та населення, спрямованого на системний розвиток різних сфер (економічної, соціальної, інфраструктурної, інституційної тощо) територій. У зв'язку з цим важлива наявність в країні державної політики, спрямованої на створення умов для розвитку базових видів економічної діяльності та диверсифікації економіки, забезпечення сприятливих фінансових, інституційних умов розвитку місцевості, комфортних умов життя населення [1].

Теоретичним основам розвитку проблемних регіонів та програмно-цільового управління соціально-економічними процесами присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Так, на думку київських авторів програмно-цільовий метод – це спосіб виділення основоположних цілей і завдань державного, економічного, соціального, екологічного, культурного, територіального розвитку, розробки взаємоузгоджених заходів щодо їх реалізації у встановлені терміни [1–2]. Автори вважають, що використання програмно-цільового методу включає виявлення бачення бажаного майбутнього соціально-економічної системи, вибір цілей і напрямків її розвитку, визначення стратегії, що забезпечує конкурентоспроможність території як місця для життя, господарської діяльності та тимчасового перебування, а також конкурентоспроможність окремих сегментів економіки та соціальної сфери [3]. На думку класиків вітчизняної науки, програмно-цільовий метод планування – це спосіб вирішення великих і складних проблем за допомогою вироблення і проведення системи програмних заходів, орієнтованих на вирішення проблем, що виникли [17]. Науковці вважають, що сутність програмно-цільового методу полягає в тому, що він дозволяє побудувати цільну систему управління виходячи з конкретної мети і кінцевих господарських результатів, формувати для вирішення кожної економічної, виробничої, науково-технічної тощо проблеми комплексну цільову програму [5].

Ряд авторів розглядають природу програмно-цільового управління за допомогою ідентифікації методологічного підходу, який реалізується під час реалізації такого управління. Одна з найбільш відомих трактувань програмно-цільової методології належить групі болгарських вчених, відповідно до думки яких вона ґрунтується на застосуванні цільового, програмного, системного і комплексного підходів. У роботі цих дослідників необхідність цільового підходу узгоджується з посиленням значення цільової стадії, програмного – з появою особливих проблем міжгалузевого і міжрегіонального плану, системного і комплексного – із забезпеченням організаційної повноти і цілісності в умовах дії факторів різного рівня і природи (економічних, соціальних, організаційних), [2]. В іноземній літературі, зокрема американській, застосовується ряд термінів, які позначають програмно-цільове управління: *system management*, *weapon system management*, *project management*. У зв'язку з цим автори відзначає, що, хоча є обумовлені відмінності між цими термінами і їх значеннями, відносяться вони до одного загального явища – інтегрованого управління певною програмою на системній основі [4].

Програмно-цільовий метод планування реалізується за допомогою цільових комплексних програм, що розробляються в процесі планування. Програмно-цільове управління вибудовується за наступною схемою – «проблема – цілі – шляхи – способи і засоби – результат». На початковому етапі намічаються цілі, які планується досягти, далі визначаються шляхи їх реалізації, а потім – більш конкретизовані способи і засоби [2–4]. Процедuru формування програми можна представити у вигляді алгоритму (табл. 1), заснованого на наступних принципах: 1) цільова спрямованість і системність заходів програми; 2) комплексність і синхронність цілей і завдань на всіх стадіях виконання програми; 3) варіативність розроблених заходів програми з урахуванням невизначеності умов її реалізації; 4) ресурсна забезпеченість програми; 5) забезпечення керованості програми на основі правових, організаційних, фінансових механізмів. Головне в програмно-цільовому методі – це органічна цілісність чітко структурованого основного змісту програми з розробкою і застосуванням організаційного і фінансового механізмів реалізації і контролем виконання (останнє одночасно являє собою елемент активно функціонуючого зворотного зв'язку). Даний підхід спрямований не на суб'єкт управління і його складові частини і сформовану організаційну структуру, а на складові програми і програмні дії [4]. Дослідження практики використання програмно-цільового методу в управлінні територіальними утвореннями дозволило виявити складності в його реалізації, що викликаються рядом причин. По-перше, виникає необхідність врахування і ув'язки інтересів держави в цілому і його територій, суб'єктів господарства і громадян, в той час як раніше пріоритет віддавався загальнодержавним інтересам. По-

друге, мало довести потребу в тих чи інших видах продукції або послуг і виявити формальний термін окупності капіталовкладень.

Таблиця 1

Алгоритм програмно-цільового планування

Етап	Характеристика етапу
1	Опис стану проблеми та обґрунтування її вирішення програмним методом
2	Визначення комплексу пріоритетних цілей Визначення задач, які досягаються у процесі безпосередньої реалізації комплексної програми
3	Визначення напрямів досягнення поставлених цілей Конкретизація генеральних цілей майбутньої цільової програми Деталізація майбутньої цільової програми та її підцілі Складання дерева цілей Оцінка ризиків, пов'язаних з реалізацією проєкта Прогнозування майбутнього стану системи
4	Розробка деталізованих способів досягнення намічених цілей Оцінка ресурсів (засобів), необхідних для реалізації цільової програми Визначення складу учасників, які делегують певні завдання з ієрархії підцілей Розробка послідовності етапів виконання завдань Посадження їх за цілями та ресурсами
5	Контроль реалізації Корегування

Джерело: власні дослідження.

Важливо врахувати кон'юнктуру ринків товарів і послуг, інвестицій, фондового ринку тощо, оцінити конкурентні переваги продукції, передбачуваної до виробництва, сформулювати систему заходів, реалізація яких дозволить підвищити ефективність функціонування секторів економіки [9]. Програмно-цільовий метод має принципові особливості, які визначають його переваги, а також недоліки (табл. 2)

Досвід застосування програмно-цільового методу в управлінні регіональними соціально-економічними системами дозволив визначити коло проблем, що проявляються при розробці і реалізації регіональних програм розвитку: 1) формальне використання таких методів, як системний підхід, ситуаційний аналіз, мережеві моделі тощо; 2) недостатнє аналітичне обстеження стану економіки території, що веде до нечіткості під час формулювання проблем і пріоритетів; 3) слабка ув'язка між собою цілей, завдань і програмних заходів; 4) використання декларативних положень, визначення нереальних завдань; 5) недофінансування заходів програм у зв'язку з відсутністю реальних джерел фінансового забезпечення ключових заходів програм або незадовільною роботою каналів фінансування; 6) неефективність управління і слабкий

контроль виконання програмних заходів; 7) недостатність залучення до розробки програм наукової громадськості.

Таблиця 2

Алгоритм програмно-цільового планування

Переваги	Недоліки
Системний характер основних цілей програми, спрямованих на вирішення складних комплексних проблем	Відсутність єдиної методологічної та методичної бази щодо розробки регіональних програм
Єдність методологічних підходів до вирішення завдань розвитку всіма суб'єктами управління	Недостатній інформаційний супровід реалізації програм соціально-економічного розвитку
Ефект мультиплікатора за умови використання обмежених бюджетних ресурсів за рахунок додаткового залучення позабюджетних коштів	Відсутність системного підходу до формування нормативно-правових засад, а також адекватної складності проблеми організаційної інфраструктури реалізації програмних заходів
Індикативний характер програм	
Здатність концентрувати обмежені матеріальні та фінансові ресурси на вирішенні принципових питань розвитку економіки	Недостатнє використання зовнішніх джерел фінансування можливостей державно-приватного партнерства
Можливість забезпечення громадського контролю за формування цілей та завдань програмного розвитку та використання фінансових ресурсів	Недооцінка інноваційних процесів в економіці регіону як системоутворюючої ланки стратегічного плану та його програм

Джерело: власні дослідження.

В якості основних заходів, спрямованих на вдосконалення використання програмно-цільового методу управління територіальним розвитком, можна виділити наступні: 1) розподіл цілей і завдань в програмах за рівнем значущості і послідовності здійснення, узгодження з макроекономічними показниками розвитку економіки і соціальної сфери території; 2) поліпшення наукової опрацьованості програм, наукова експертиза, облік в обсязі витрат на формування програми винагороди консультацій науково-дослідних і проєктних інститутів, колективів вчених; 3) зосередження коштів на системному вирішенні проблем розвитку соціально-економічної сфери території; 4) використання в програмах інноваційної складової. 5) відхід від практики недостатнього фінансування цільових програм; 6) виключення програмних заходів, не забезпечених фінансовими засобами, або приведення у відповідність з бюджетними можливостями; 7) формування ефективної системи моніторингу в процесі реалізації цільової програми.

Отже, програмно-цільове планування можна визначити як управління на системній основі, орієнтованій на досягнення конкретного кінцевого

результату у вирішенні певної проблеми, в розвитку тієї чи іншої сфери або території, в заздалегідь встановлені терміни із застосуванням заходів політичного, нормативно-правового, фінансового, економічного, соціального, екологічного виробничого, дослідницького, інформаційного та іншого характеру, збудованих в певній послідовності і узгоджених по ресурсах і виконавцям. Використання програмно-цільового методу в управлінні розвитком проблемних територій обумовлено наступними обставинами: 1) необхідністю скорочення структурних диспропорцій в економіці і несприятливих тенденцій розвитку соціально-економічної сфери; 2) сукупністю соціально-економічних, природно-екологічних та науково-технічних проблем, які потребують міжрегіональної та міжгалузевої координації програмних заходів; 3) неможливістю досягнення необхідних цілей розвитку на базі сформованих взаємозв'язків між рівнями управління, суб'єктами господарювання тощо; 4) потребою в скоординованому використанні матеріальних і фінансових ресурсів різної територіальної, галузевої відомчої та іншої приналежності.

Список використаних джерел

1. Берданова О. В., Вакуленко В. М., Гринчук Н. М., Колтун В. С., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Управління розвитком об'єднаних територіальних громад на засадах громадської участі: навч. посіб. / [О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук, В. С. Колтун, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] К.: Інститут громадянського суспільства, 2017. 129 с.
2. Розпорядження № 538-р, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі» від 14.09.2002 р. № 538-р.
3. Наказ № 805. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Основних підходів про запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів» від 02.08.2010 р. № 805.
4. Наказ № 836. Наказ Міністерства фінансів України «Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів» від 26.08.2014 р. № 836.
5. Національна економічна стратегія 2030. Аудит економіки України 2030. URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-audit.pdf>

Ковальчик С., д. е. н., професор, завідувач кафедри ринків та продовольчої безпеки,

Варшавський університет економіки, Польща,

Золотницька Ю., к. е. н., доцент, докторант,

Поліський національний університет, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВСТУПУ ДО ЄС

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Ця стаття є спробою сформулювати перспективу розвитку аграрного сектору України в умовах ймовірного її Членства в Європейському Союзі. Вважаємо, що можливості та виклики для аграрного сектору, пов'язані з цією історичною подією, необхідно розглядати в контексті геополітичного місця України в Європі та перспектив розвитку економіки в цілому. Також не варто забувати ключові проблеми, з якими на сьогодні стикається Європа: криза продовольчої безпеки та міграційна криза через воєнні дії в Україні.

Розвиток аграрного сектору та сільських територій є надзвичайно важливим напрямком державної політики країн Європейського Союзу. Незважаючи на високий соціально-економічний розвиток країн-членів ЄС, їх сільські території, так само як і в Україні, є одними з найбільш проблемних. Вважаємо за доцільне провести паралель з розвитком аграрного сектору Польщі, оскільки ця країна у минулому належала до Східного блоку та має багато спільного з Україною.

Основний матеріал. Відповідно до ст. 23 Конституції Польщі з 1997 року основою національного аграрного устрою визнано сімейні ферми [6]. Таким чином розвиток аграрного сектору країни нерозривно пов'язаний з сімейним фермерством.

Європейці розуміють, що сімейні ферми, на відміну від великих промислових ферм, сприяють збереженню сільських територій, біорізноманіттю флори і фауни, раціональному використанню природних ресурсів і забезпеченню суспільними благами. Малі ферми відіграють важливу роль у підтримці сільської зайнятості та розвитку сільської соціальної інфраструктури, яка формує соціально-економічну стабільність сільських громад. Сьогодні європейська політика сільського розвитку допомагає вирішити широкий спектр економічних, екологічних і соціальних проблем. Сільські зони розвитку визначаються Спільною аграрною політикою, яка визначає систему прямих виплат фермерам та заходи з управління ринками сільськогосподарської продукції [4].

Можна виділити наступні ключові характеристики сільського господарства Польщі в 1994-2004 рр.:

- Значна розпорошеність площ с/г угідь господарств;

- Низький рівень народжуваності у сільській місцевості та старіння фермерів;
- Високий рівень зносу технічних засобів виробництва;
- Велика частка господарств без товарного виробництва;
- Малі масштаби виробництва окремого господарства;
- Значна частка невикористовуваних земель сільськогосподарського призначення;
- Банкрутство більшості радгоспів і сільськогосподарських виробничих кооперативів.

Вісімнадцять років членства Польщі в Європейському Союзі, безперечно, мали величезний вплив на радикальні зміни як у сільській місцевості, так і в польському сільському господарстві. У 2004-2018 роках на підтримку польського агропродовольчого сектору та сільських територій у рамках САП ЄС було виділено понад 47 мільярдів євро. Ця сума становила третину всіх коштів, отриманих Польщею в цей період з бюджету ЄС за різними програмами, що фінансуються ЄС [8].

На сьогодні ключовими досягнення сільського господарства Польщі в рамках членства в ЄС є:

- Створення групи високотоварних господарств з розширеним відтворенням капіталу;
- Модернізація технічного обладнання в господарствах;
- Збільшення масштабів виробництва в усіх типах господарств;
- Зменшення кількості соціальних ферм;
- Збільшення аграрної концентрації на селі.

Проте, окремі проблеми залишилися не вирішеними:

- Повільний процес концентрації площ;
- Зниження інтересу молодого покоління до провадження фермерства;
- Слабка позиція фермерів у ланцюгах постачання продовольства;
- Низький рівень організованості фермерів як професійної групи;
- Низька зацікавленість фермерів у діяльності з охорони навколишнього природного середовища.

На відміну від країн Європейського Союзу, зокрема, Польщі, в Україні було сформовано дуалістичну структуру аграрного сектору, яка представлена господарствами корпораційного сектору (агрохолдингами) та індивідуальним сектором (фермерські господарства та ОСГ) (рис. 1).

В зв'язку з цим, постає питання – яким чином адаптувати вітчизняне сільське господарство під вимоги та законодавство Європейського Союзу? Адже, і потужні землевласники (на прикладі агрохолдингів) із земельними наділами від 200 тис. га до 1 млн. га, і індивідуальні виробники сільськогосподарської продукції, які займають до 43 % ринку, але

водночас не є суб'єктами господарювання (на прикладі ОСГ) – накладають величезний відбиток на формування аграрної політики держави.

Рис. 1. Структура аграрного сектору України
Список використаних джерел

Джерело: [1] та власні дослідження

Висновки та пропозиції. Відомо, що ключовими факторами розвитку будь-якої галузі є доцільна фінансова підтримка та лояльна податкова політика. Але оскільки галузь сільського господарства України представлена двома діаметрально-протилежними за своїми характеристиками суб'єктами господарювання – для формування управлінських рішень на державному рівні слід дотримуватись індивідуальних підходів та принципу справедливості.

Європейською Комісією 2 грудня 2021 року було офіційно ухвалено угоду про реформу Спільної аграрної політики (САП) [7]. Зміни мають набути чинності у 2023 р. та сприятимуть забезпеченню сталого майбутнього для європейських фермерів, наданню більш цілеспрямованої підтримки невеликим фермам, а країни-члени ЄС отримають більші можливості для адаптації прийнятих нормативів до власних специфічних умов. Сільське господарство та сільські райони займають центральне місце в Європейській зеленій угоді («European Green Deal»), а нова САП стане ключовим інструментом у досягненні амбіцій стратегій «Farm to Fork» та «Biodiversity» [2, 3, 5].

Вважаємо, що в розвитку аграрного сектору України слід орієнтуватися на реформовану САП та продовжувати свій курс підтримки сімейного фермерства, що сприятиме:

- зміцненню продовольчої безпеки, сталому розвитку сільських територій, збереженню біорізноманіття та ефективному управлінню природними ресурсами;
- підвищенню рівня зайнятості, добробуту та соціального забезпечення в сільській місцевості, включаючи біоекономіку та сталі лісове господарство;
- задоволенню потреб населення у споживанні якісних та безпечних продуктів харчування, за умов мінімізації харчових відходів та забезпеченні гуманності у поводженні з сільськогосподарськими тваринами.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.10.2022).
2. A European Green Deal. Striving to be the first climate-neutral continent – European Commission URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
3. Biodiversity strategy for 2030 / URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en
4. Dudek M. (2018), Instrumenty Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej a wzmocnianie kompetencji zawodowych osób pracujących w polskim rolnictwie, „Marketing i Zarządzanie” nr 1 (51), s. 41-49.
5. Farm to Fork strategy – European Commission / Food Safety / Horizontal topics URL: https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en
6. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz.U. nr 78, poz. 483. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483>.
7. The new common agricultural policy: 2023-27 / European Commission / Agriculture and rural development / Common agricultural policy URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/new-cap-2023-27_en
8. Wilkin J, Nurzynska I. Poland as a beneficiary of the Common Agricultural Policy, 2018. Report on the state of the village, scientific editor, Foundation for the Development of Polish Agriculture, Scientific Publishing House "Scholar", Warsaw 2018 – 140 p.

*Кушніренко О. М., д. е. н., доцент,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ЄС ДО ФОРМУВАННЯ ЛОКАЛЬНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ СИСТЕМ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Стійкість та збалансований розвиток місцевих громад має вирішальне значення для обороноздатості нашої країни та є основою національної безпеки. Адже місцеві громади вимушені першими реагувати на загрози військового вторгнення та одночасно забезпечувати умови не тільки для власного виживання, а й для всієї країни. Для подолання одного з ключових ризиків невмотивованої воєнної агресії – продовольчого забезпечення та недопущення голоду для українців, першочерговим завданням є формування стійких локальних продовольчих систем, які визнано рушієм переходу до «зеленої економіки» в ЄС.

Постановка проблеми. Сильні сторони локальних продовольчих систем набули нових вимірів під час військового стану, оскільки місцеві продукти харчування заповнили прогалини в зруйнованих війною ланцюгах постачання, а також стали джерелом придбання та закупівлі продовольчих продуктів. Місцеві громади опинилися перед викликами забезпечення продовольством в двох вимірах: на внутрішньому рівні для потреб громади – домогосподарств (продукти для власної сім'ї), соціальних установ (садочки, лікарні), військових (поставки продовольства для потреб армії) та зовнішньому рівні – живлення харчових ланцюгів на внутрішньому і зовнішньому ринках. Водночас у складних економічних умовах війни формування локальних продовольчих систем потребує чіткої стратегії розвитку та підтримки з боку держави. Мова йде про закладення основ формування локальних продовольчих систем у стратегічному плануванні регіонального розвитку, головною метою якого є не просто відновлення зруйнованих виробничих потужностей і повернення довоєнного стану, а повноцінна розбудова та інтегрування до Європейського співтовариства на засадах сталого розвитку та з урахуванням європейських стратегічних документів.

Основний матеріал. ЄС має ґрунтовний досвід в сфері стратегування економічного розвитку, націлений на зменшення екологічного сліду, посилення стійкості до криз та забезпечення здорового та доступного харчування для майбутніх поколінь. Якщо раніше Європейська комісія (ЄК) розглядала продовольчу безпеку як ключовий принцип Спільної сільськогосподарської політики (Common Agricultural Policy, CAP) в Програмі розвитку сільської місцевості ЄС на 2014-2020 рр.[1], то сьогодні досягнення продовольчої безпеки стало основою, на якій країни ЄС розробляють свої стратегічні плани майбутнього розвитку. До ключових

інструментів досягнення цієї мети в ЄС відносять розвиток локальних продовольчих систем за допомогою формування коротких ланцюгів постачання продовольства. У 2015 році в рамках Європейського аграрного інноваційного партнерства доведено можливості розвитку цих систем для підвищення доходів фермерів. ЄК представила стратегічні напрями реформи CAP ще у 2018 р., запроваджуючи нові механізми для модернізації політики щодо сільського господарства. Нова CAP була офіційно ухвалена 2 грудня 2021р. відповідно досягненню кліматичної нейтральності до 2050р. Стратегія «Від ферми до виделки» спрямована на перехід поточної продовольчої системи ЄС до стійкої моделі, головними цілями якої є: забезпечити достатню, доступну та поживну їжу в межах планети; скоротити вдвічі використання пестицидів і добрив, а також продаж антимікробних засобів; збільшити кількість землі, відведеної під органічне землеробство; сприяти більш сталому споживанню їжі та здоровому харчуванню; зменшити втрати та відходи їжі; боротися з харчовим шахрайством у ланцюзі постачання та покращити умови для тварин [2]. Для цього ЄК підготувала серію «Коротких оглядів» окремих стратегічних планів для країн ЄС, де висвітлено основні характеристики кожного затвердженого стратегічного плану, зокрема це: моніторинг сільського господарства країни; цілі з точки зору економічної, екологічної та соціальної стійкості; обмін знаннями, інновації та цифровізація; фінансові дані щодо розподілу коштів [3].

У відповідь на виклики глобальної продовольчої безпеки внаслідок війни в Україні ЄС оприлюднила програму «Забезпечення продовольчої безпеки та посилення стійкості харчових систем», де представлено перелік короткострокових і середньострокових дій для підвищення глобальної продовольчої безпеки та підтримки фермерів і споживачів в контексті військової агресії РФ, що спричинила світове зростання цін на продовольство, енергію та добрива [4]. ЄК підтримує Україну в розробці та впровадженні коротко- та середньострокової стратегії продовольчої безпеки для підтримки доступу місцевих агровиробників до необхідної сировини, відновлення складської та транспортної інфраструктури, щоб дати Україні можливість нагодувати своїх громадян і зрештою відновити свої експортні ринки.

Крім того, ЄК запропонувала скасувати імпорتنі мита на український експорт до країн ЄС на рік, до 5 червня 2023 р. Згідно з цим рішенням для України: призупиняється застосування системи вхідних цін для фруктів та овочів; дія усіх тарифних квот для сільськогосподарської продукції; скасовуються мита для промислової продукції; призупиняється дія антидемпінгових мит на імпорт товарів походженням з України; призупиняється застосування глобальних захисних заходів щодо українських промислових товарів [5]. Це сприятиме не тільки відновленню

зовнішньоекономічній діяльності українських виробників та їх переорієнтацію на європейські ринки, а й посилить інтеграцію України у внутрішні ринки ЄС вже зараз, ще до вступу до членства в ЄС.

Таким чином, узагальнення концептуальних підходів та визначення особливостей стратегування продовольчої безпеки в ЄС показало, що ключову роль у цьому процесі відіграють локальні продовольчі системи. Так, у статті 2 Регламенту (ЄС) № 1305/2013 про підтримку розвитку сільських районів Європейським сільськогосподарським фондом розвитку сільських районів (EAFRD вказано означення локальних продовольчих систем, які мають право на підтримку, а саме те, що локальний ринок ідентифікується з точки зору відстані між точкою виробництва та точкою продажу [6].

Локальна продовольча система визначається як продовольча система, в якій харчові продукти виробляються, обробляються та продаються в роздріб у певній географічній зоні (залежно від джерел, приблизно в радіусі від 20 до 100 км). Поняття «локальне» продовольство є суб'єктивним і залежить від контексту місцевості: щільності населення, доступності, міського чи сільського характеру. Термін «локальний» також може означати тісні стосунки між виробниками та споживачами, засновані на взаємній довірі та співпраці. Тобто, локальні продовольчі системи, як правило, визначаються такими характеристиками як: географічною близькістю (фізичне розташування, відстань між виробництвом і споживанням харчових продуктів), реляційною близькістю (тісний зв'язок між суб'єктами всередині харчової системи) та близькістю цінностей (місце походження, простежуваність, свіжість, якість). Тим не менш, географічна близькість є основою для визначення локальних продовольчих систем, тоді як інші виміри представляють додаткові характеристики [7].

Практичні аспекти взаємодії всередині локальних продовольчих систем здійснюються за допомогою коротких ланцюгів постачання, а саме таких ланцюжків поставок, що включають обмежену кількість економічних операторів, пов'язаних умовами співпраці на місцевому економічному рівні та тісними географічними й соціальними відносинами між виробниками, переробниками та споживачами, що зазначено в статті 11 Регламенту ЄК № 807/2014 [8]. Це обумовлено численними перевагами локальних продовольчих систем, зокрема такими як співпраця між підприємствами, що беруть участь у продовольчому ланцюжку, та створюють робочі місця у сільському господарстві при виробництві харчових продуктів. Розвинутий місцевий продовольчий сектор може стимулювати туризм, зміцнюючи культурну самобутність регіону навколо унікальних продовольчих виробництв, що особливо важливо для периферійних та індустріально нерозвинутих регіонів. Існують екологічні переваги: продукти локальних продовольчих систем зазвичай

виробляються екологічно дружнім способом з використанням меншої кількості хімічних ресурсів, таких як пестициди, синтетичні добрива, корми для тварин. Для них потрібно менше упаковки, ніж у супермаркетах, і менше енергії для зберігання, оскільки вони свіжі та сезонні. Менше транспорту також означає економію енергії та зниження впливу на довкілля. Локальні продовольчі системи сприяють зміцненню соціальної згуртованості та розвитку громад, де низькі доходи фермерів та відсутність можливостей можуть призвести до еміграції. Вони також сприяють соціальній згуртованості у міських районах, повертаючи населення до місць виробництва харчових продуктів та надаючи свіжі та якісні продукти за доступними цінами.

Отже, завдяки численним перевагам локальні продовольчі системи розглядаються в країнах Європи як механізм для переходу до більш інклюзивних, стійких продовольчих систем та зміцнення продовольчої безпеки. Це може бути і відповіддю на критичні загрози продовольчій безпеці в Україні. Адже локальні продовольчі системи формують короткі ланцюги виробництва й постачання, зберігаючи свою гнучкість та стійкість у ці страшні часи.

Висновки та пропозиції. Війна підсилила важливість узгодженого та інклюзивного управління продовольчою безпекою не тільки в Україні, а й в усьому світі та Європі зокрема. Одним з найголовніших питань, яке сьогодні стоїть перед багатьма територіальними громадами є не лише забезпечення власних потреб в харчових продуктах, а й продовольче забезпечення ВПО, підрозділів ЗСУ, а також відновлення можливостей наповнювати внутрішній і зовнішній ринки продовольчими товарами. Досягнення цих цілей залежить від розробки стратегічних планів та дорожніх карт щодо формування стійких локальних продовольчих систем на основі європейського досвіду. Завдяки стійким локальним продовольчим системам громади здатні забезпечити локальну продовольчу безпеку на базовому рівні, забезпечуючи необхідними продовольчими продуктами не тільки своїх мешканців, а й внутрішньо переміщених осіб. А це в свою чергу допоможе підтримати місцевий бізнес, розвивати місцеві виробництва з глибокою переробкою сільськогосподарської сировини, що стане запорукою продовольчої безпеки як під час військового стану так і повоєнного відновлення економіки.

Список використаних джерел

1. Zahrt V. Food security and the eu's common agricultural policy: Facts Against Fears. European Centre for International Political Economy (ECIPE). Brussels, Belgium. 2011. URL: <https://ecipe.org/wp-content/uploads/2014/12/food-security-and-the-eus-common-agricultural-policy-facts-against-fears.pdf>

2. The Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally-friendly food system. European Commission. European Union. 2020. URL: https://food.ec.europa.eu/system/files/2020-05/f2f_action-plan_2020_strategy-info_en.pdf

3. National strategic plans. The new common agricultural policy: 2023-27. Agriculture and rural development. European Commission. 2021. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/new-cap-2023-27_en

4. Safeguarding food security and reinforcing the resilience of food systems. Communication to the European Parliament, the European Council. European Commission. Brussels, 23.3.2022 COM(2022) 133 final. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-03/safeguarding-food-security-reinforcing-resilience-food-systems_0.pdf

5. Терещук А. Скасування імпорتنих мит для України: що це означає на практиці? Ліга:Закон. 10.06.2022. URL: [https://biz.ligazakon.net/analitics/211819_skasuvannya-mportnikh-mit-dlya-ukrani-shcho-tse-oznacha-na-praktits#:~:text.](https://biz.ligazakon.net/analitics/211819_skasuvannya-mportnikh-mit-dlya-ukrani-shcho-tse-oznacha-na-praktits#:~:text=)

6. Short food supply chains and local food systems in the EU. Briefing. September 2016. European Parliamentary Research Service. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2016\)586650](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2016)586650)

7. Enthoven L., Van den Broeck G. Local food systems. Reviewing two decades of research, Agricultural Systems. Volume 193. 2021. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308521X21001797>

8. Commission Delegated Regulation № 807/2014 supplementing Regulation № 1305/2013 of the European Parliament and of the Council on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD). 11 March 2014. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0807>

*Македон В. В., д. е. н., професор,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна*

НОВІ ПІДХОДИ ДО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В МЕЖАХ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І МОБІЛЬНОСТІ ФАКТОРІВ ВИРОБНИЦТВА

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. У відповідь на останні зміни в міжнародній економіці територіальний розвиток стає можливим рішенням не лише для промислово розвинутих економік, а й для економік країн, що розвиваються. У контексті глобалізації ліберальні рішення, що ґрунтуються виключно на макроекономічній сфері, самі по собі не можуть забезпечити інноваційні відповіді на потреби розвитку. Дж. Стігліц чітко продемонстрував у цьому відношенні впертість основних міжнародних організацій (МВФ і Світового банку) у відмові визнати актуальність місцевого масштабу як ефективного рівня для реалізації процесів розвитку. Обговорення виключно макроекономічного виміру розвитку продовжує домінувати в дискусіях як серед університетських дослідників, так і серед основних організацій-спонсорів. Однак нещодавні кроки франкомовної африканської держави до адміністративної та політичної децентралізації є свідченням нового інтересу до вирішення питань на місцевому рівні [1, с. 45–46].

У перші роки кризи 1970-х років було вжито заходів у відповідь на вихід із сільської місцевості та, загалом, на шкоду, спричинену переміщенням економічної діяльності після прискорення глобалізації. У Франції ці ініціативи змогли прийняти форму руху «платить», який визнає існування та динаміку просторів, створених місцевими зацікавленими сторонами. У той самий період італійські економісти заново відкрили територіальні форми виробництва: промислові райони, які залежать від відносин співпраці між суб'єктами, які стосуються не лише ринку, але й взаємності. Останнє дає новий поштовх відносинам «дар/контрадар», визначеним антропологами після роботи Марселя Маусса, особливо в африканських сільських суспільствах, і роль яких, навіть у індустріальних суспільствах, стає все краще зрозумілою [7].

Ці нові перспективи територіального розвитку базуються на кількох гіпотезах, які захищають сучасні мислителі розвитку. В. Сен висунув ідею про те, що розвиток не може бути результатом поведінкової механіки і що утилітаризм Бентама є спрощеним. Економіка – це моральна наука, тобто етика є невід'ємною частиною координації між акторами. Для Сена культурна специфіка акторів є необхідною константою, а пошук справедливості – обов'язковим. П. Кругман віддав належне економістам-«девелопменталістам», таким як Ф. Перру та А. Гіршман, водночас

наголошуючи на необхідності заново відкрити роль географії в питаннях розвитку. У цьому він продовжує роботу А. Маршалла та його поняття зовнішніх ефектів, зокрема локальних, яке він визначає так: «Ідея про те, що кластеризація виробників у певному місці дає переваги, і що ці переваги, у свою чергу, пояснюють таку кластеризацію, є старим [5]». Ще 25 років тому А. Гіршман сформулював один із фундаментальних принципів територіального розвитку: виявлення прихованих ресурсів. У своїй книзі він повторив те, що вже підкреслював у 1958 році: «розвиток залежить не стільки від пошуку оптимальних комбінацій для даних ресурсів і факторів виробництва, скільки від виклику та залучення для цілей розвитку ресурсів і здібностей, які приховані, розкидані або погано використовуються» [4, с. 56–57].

Основний матеріал. Починаючи з цих основ, ця стаття намагатиметься показати, як елементи (гнучкої та адаптивної) моделі територіального розвитку, коріння якої ґрунтуються на аналізі координації між докапіталістичними акторами, можуть набуті більш конкретної форми в розвитку економіки. Таким чином, з одного боку, відносини «подарунок/зустрічний подарунок» існували до ринкового обміну і явно зберігаються в країнах, що розвиваються, тоді як, з іншого боку, поняття специфіки базується на концепції виробництва, пов'язаної з культурними особливостями та організаційні способи тих, хто виробляє, що відповідає системі координації, яка передувала стандартному капіталістичному обміну товарами та послугами.

Наша гіпотеза полягає в тому, що застосування «територіального розвитку» актуальне для економік, що розвиваються. Модель функціонує як відродження докапіталістичних виробничих відносин, переоцінених місцевою практикою та оновлених територіальною динамікою. Чи можливе і реалістичне таке повернення до докапіталістичного шляху, незважаючи на перешкоди, і якщо так, то за яких умов? [6] Ми маємо розглянути фундаментальні принципи моделі територіального розвитку, заснованої на локальній системі акторів, яка передбачає, що територія «сконструйована» і базується, згідно з нашим підходом, на принципі специфікації. У другій частині ми спробуємо оцінити здійсненність моделі в економіках, що розвиваються, пам'ятаючи, що ми починаємо з практик, які вже застаріли, практик, пов'язаних з ризиками та які передбачають певні умови реалізації.

У конкуренції між територіями вирішальне значення має надання послуг компаніям. У найпростішому випадку сайт привабить бізнес, пропонуючи послуги, засновані на найбагатших активах: доступність дешевої, некваліфікованої робочої сили, природних ресурсів тощо. Часто місце розташування цих ресурсів або їх рідкість визначатимуть тип розвитку, який використовується для місце, про що свідчать ті зони,

розвиток яких залишався залежним від наявності вугілля чи сталі, або від близькості до моря, чи наявності родючої землі. Проте пропозиція сайту може ґрунтуватися на активах, які не надаються апіорі, а є результатом тривалого процесу накопичення ноу-хау або виробництва колективних благ, що фінансуються місцевою владою та привласнюються лише користувачами. Такий тип характеристик проявляється, наприклад, на сайті, що пропонує спеціалізовану та кваліфіковану робочу силу, від якої зможуть отримати вигоду компанії, розташовані на сайті. Існує стратегічний підхід, який відповідає кожному з цих різних типів пропозиції [2, с. 78].

Таким чином, ресурси мають різну природу залежно від того, надані вони чи створені. Типологія цих ресурсів розкриє різні стратегічні виклики, з якими стикаються такі постачальники послуг, як міста. Останні стають виробниками вартості, а не просто виробниками споживчих просторів чи торгових точок, де лише компанії будуть творцями вартості. Типологія, яку ми тут використали (для її першого формулювання) розрізняє активи та ресурси, а потім кваліфікує ці активи та ресурси відповідно до того, чи є вони загальними чи специфічними.

Під активами ми маємо на увазі чинники «в діяльності», тоді як ресурси вже є факторами, які потрібно використовувати, організовувати або розкривати. Ресурси, на відміну від активів, являють собою резерв, латентний або віртуальний потенціал, який може бути трансформований в активи, якщо це дозволяють умови виробництва або створення технології.

Загальні ресурси або активи визначаються тим фактом, що їх вартість або потенціал не залежить від їх участі в будь-якому процесі виробництва. Таким чином, активи та ресурси повністю підлягають передачі, їх вартість є міноюю вартістю. Місцем, де відбувається цей обмін, є ринок. Ціна є критерієм для вимірювання мінової вартості, яка визначається взаємодією кількісного попиту та пропозиції. Іншими словами, загальний фактор не залежить від «духу місця», де він виробляється [3].

З іншого боку, хоча конкретні активи існують як такі, їх вартість є функцією умов їх використання. У той час як загальний актив повністю підлягає передачі, конкретний актив передбачає досить високу безповоротну вартість передачі. Конкретні ресурси існують лише у віртуальному стані і ні в якому разі не можуть бути передані. Ці ресурси народжуються інтерактивними процесами і, таким чином, створюються в їх конфігурації. Вони є вираженням когнітивного процесу, який відбувається, коли актори з різними навичками створюють нові знання шляхом об'єднання цих навичок. Коли різнорідні знання та ноу-хау поєднуються, виробляються нові знання, які, у свою чергу, можуть сприяти створенню нових конфігурацій [6]. Таким чином, створення технології є результатом процесу, який характеризується появою

специфічних ресурсів, що є результатом когнітивного процесу, синонімічного інтерактивного навчання.

Висновки. Таким чином ми можемо констатувати, що загальні активи не дозволяють території довго диференціювати себе, оскільки, за визначенням; вони існують в іншому місці і можуть бути передані. Тривала диференціація, тобто її навряд чи буде поставлена під сумнів через мобільність факторів, справді може бути створена лише з конкретних ресурсів, які не можуть існувати незалежно від умов, у яких вони створені. Таким чином, завдання стратегії територіального розвитку полягає, по суті, у тому, щоб зрозуміти ці умови та знайти й визначити те, що становитиме ідентифікований потенціал території. Ці умови не можна визначити абстрактним чином. Вони залежать від контексту, в якому відбувається евристичний процес, що веде до створення конкретних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Аналіз сталого розвитку: глобальний і регіональний контексти: монографія. Міжнародна рада з науки (ICSU) та ін.; наук. кер. проекту М.З. Згуровський. К.: НТУУ «КПІ». 2012. 312 с.
2. Давимука С., Куйбіда В., Федулова Л. Тенденції розвитку нової регіональної політики ЄС. *Регіональна економіка*. 2019. №. 1. С.76-87.
3. Діденко Є., Цалко Т., Кирилко Н. Дослідження стану стратегічного потенціалу як визначальна вимога ефективного регіонального управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2044>
4. Територіальний розвиток і регіональна політика. Стимулювання розвитку регіонів на засадах смарт-спеціалізації: бар'єри та механізми імплементації: наукова доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянська І.З. Львів, ІРД НАНУ. 2021. 155 с.
5. Технологічний імператив соціально-економічного розвитку України: монографія / [Федулова Л.І., Бажал Ю.М., Осецький В.Л. та ін.]; за ред. Дра екон. наук, проф. Л.І. Федулової; НАН України; Ін-т екон. та прогн. Київ. 2011. 656 с.
6. Ortega Argiles, R., Goddard, J., Goenaga, X., Landabaso, M., Morgan, K., Nauwelaers, C., & Foray, D. Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3). Publications Office of the European Union. 2020. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/-/guide-on-research-and-innovation-strategies-for-smart-specialisation-ris3-guide->
7. Pugalís L., Gray N. New Regional Development Paradigm: An Exposition of Place-Based Modalities. *Australasian Journal of Regional Studies*. 2016. Vol. 22 (1). Pp. 181-203.

*Мельник О. М., д. е. н., професор?
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана, Україна*

ІСО ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ЕКОНОМІКУ, ЯКА ВСЕ БІЛЬШЕ СТАЄ ЦИФРОВОЮ

Постановка проблеми. Хоча конференція присвячена обговоренню питань регіонального розвитку в умовах самозабезпеченості та підвищення стійкості до зовнішніх чинників, але потрібно чітко розуміти той факт, що вся сучасна економіка швидко глобалізується та цифровізується. А це створює певну зовнішню рамку, у якій і має вибудовуватись весь процес управління розвитком територій. Тут треба зазначити, що без залучення зовнішніх для відповідних територій та проектів інвестицій, ці території продовжують знаходитись у стагнації, а проекти найчастіше залишаються лише проектами, які є перспективними, проте не завжди і не у повному обсязі реалізованими. І з цієї точки зору важливими стають конкретні способи залучення інвестицій у розвиток цих територій та проектів.

При цьому цифровізація економіки сама вже створила потужний механізм доведення необхідної інформації саме до того споживача, для якого вона є найважливішою. А тому виникають дієві можливості не тільки для поєднання однодумців, а й для швидкої акумуляції зовнішніх для відповідних територій та проектів коштів, які дають можливість активно їх реалізовувати.

Основний матеріал. Новим способом залучення зовнішніх інвестицій у проекти (і в першу чергу у криптовалютні проекти) став ІСО чи випуск певної (фіксованої) кількості нових одиниць криптовалют, які отримані разовою чи прискореною генерацією.

Важливість розгляду цього механізму залучення зовнішніх інвестицій обумовлена тим фактом, що криптовалюті нині стають звичним явищем економічного життя практично всіх країн. І хоча самі криптовалюти в силу своєї новизни займають поки що невелику частку ринку фінансових активів, проте з кожним роком їх роль поступово зростає, а самі вони приваблюють все більше користувачів. По суті, нині за посередництва блокчейн технології та криптовалют швидко відбувається процес створення маси децентралізованих платіжних систем, які стають альтернативою традиційним платіжним системам. При цьому хоча характеристики різних криптовалют істотно відрізняються, проте багато з них мають свої переваги у порівнянні з традиційно діючими платіжними системами. Зокрема це переваги у анонімності, легкості, іноді швидкості та дешевизні транзакцій.

Прикладом цього є розповсюдження розподіленої мережі Ріпл, яка є прямим конкурентом Свіфт, проте значно переважає її у швидкості, дешевизні та безпечності переказів. Швидкість розвитку та поширення мережі Ріпл свідчить, що вона має величезний потенціал для зростання. Єдина перевага системи Свіфт – це її усталеність та популярність по всьому світу, в той час як для Ріпл глобальне визнання потребуватиме ще чимало часу. Проте залучення мережею Ріпл значних фінансових інституційних партнерів із їх величезними інвестиційними можливостями стало ознакою її активної розбудови та подальшого вдосконалення.

Ітак ICO (Initial coin offering) як новий спосіб залучення інвестицій у криптовалютні проекти шляхом випуску певної (фіксованої) кількості нових одиниць криптовалют, які отримані разовою чи прискореною генерациєю дає змогу активно залучати у відповідні проекти зовнішні інвестиції. ICO являє собою первинне розміщення монет і до певної міри є аналогом первинного публічного розміщення акцій компаній. По суті це розміщення призначене для залучення інвестицій, як правило, в технологічні стартапи. Також ICO іноді називають своєрідною краудфандинговою платформою. Механізм процедури ICO наступний. Коли стартап-компанія потребує грошей для свого запуску, вона створює свою криптовалюту та здійснює її емісію поза технологією майнінгу, яка є характерною, наприклад, для Біткоіна. Покупці відповідної кількості первинних одиниць цієї криптовалюти можуть мати права, що відмінні від тих, які є у покупців акцій цієї компанії. Зокрема певна (фіксована) кількість первинних одиниць криптовалюти може давати право їх власнику на обмін цієї кількості одиниць на майбутні послуги або товари цієї компанії.

Після первинної емісії монет поза технологією майнінгу компанія публікує загальний опис свого проекту чи так званий «білий папір» (White Paper). У цей опис проекту включають: його головну ідею та мету, детальний розпис майбутнього плану дій, план емісії криптовалюти, термін розміщення первинних одиниць криптовалюти та інші технічні деталі. Інвестори, які ознайомилися з проектом та вирішили інвестувати у нього свої гроші, купують випущену компанією криптовалюту первинного розміщення, яка називається токенами. Токенами одиниці нової криптовалюти називаються тому, що вони часто виконують роль не повноцінної криптовалюти із власним блокчейном, а реалізують функцію «замінника» цінних паперів, який призначений для представлення цифрового балансу по відповідному активу. Крім того, токени створюються на платформі вже готової криптовалюти. Наприклад, сьогодні найвідомішою криптовалютною платформою для випуску нових tokenів є криптовалюта Ефіріум. Менш відомими є НЕМ, Стелар та інші.

Коли інвестор купує токен, він очікує отримати прибуток від підвищення ціни цього активу у майбутньому або хоче отримати зиск від

послуг чи товарів компанії в обмін на ці токени. Також ICO відрізняється від IPO тим, що токени може купити будь-хто, а самі токени не дають права на частку у власності компанії. Окрім того, ICO не потребує складної процедури та оформлення документів, ICO також сьогодні юридично досить слабо регулюється, а тому інвестори у токени сильно ризикують, покладаючи свої надії лише на загальну ідею стартапу.

Правовий статус ICO в окремих країнах відрізняється. Специфічний правовий режим існує в США із їх прецедентним правом. До 2017 року розміщення tokenів там ніяк не регулювалося. Проте у 2017 році стався прецедент з компанією «The DAO», яка успішно здійснювала продаж своїх tokenів. Проте Комісія з цінних паперів та бірж США зупинила таку діяльність цієї компанії та визнала її незаконною. Комісія застосувала до компанії національний закон 1937 р. щодо цінних паперів та визнала токени компанії цінними паперами. У своєму звіті про розслідування цієї справи Комісія зазначила, що покупці tokenів компанії могли використовувати їх з двома цілями – могли отримати дохід від діяльності компанії, а могли продати їх для отримання особистої вигоди. Через це Комісія постановила, що дані токени є цінними паперами [1]. Подібний висновок обумовлений тим, що крім виключно утилітарних tokenів, які описані вище, є і дивідендні токени, які можуть давати право їх власнику на участь у майбутньому прибутку компанії.

Цікаво, що й Китай у вересні 2017 року заборонив ICO tokenів, зобов'язавши компанії, які їх випускали, повернути кошти, залучені від їх розміщення, назад інвесторам [2].

Більш ліберальне ставлення до ICO і розміщення tokenів існує у Швейцарії, де токени не вважаються цінним папером та дозволені до вільного розміщення [3]. Канада також має прецедент дозволу ICO без статусу tokenів як цінних паперів, Велика Британія має правову невизначеність щодо цього. Загалом більшість країн Європи поки має невизначений статус з цього питання, проте Європейська служба з нагляду за ринком цінних паперів зазначає, що ICO може діяти як в цій юрисдикції, так і розцінюватися як IPO [4].

Висновки. Узагальнюючи сказане можна зазначити, що ICO tokenів є новим способом швидкого залучення інвестицій у новітні проекти. Крім того, нині статус ICO tokenів у більшості юрисдикцій світу є або нейтральним, або сприятливим для проведення платіжних операцій та транзакцій. Найсприятливішими країнами для ICO tokenів та криптобізнесу загалом є Швейцарія, Японія, Хорватія та деякі інші країни. І хоча нині ICO tokenів загалом не регулюється більшістю держав, але вже існують випадки блокування таких ICO державними органами, зокрема в контексті визнання tokenів різновидом цінних паперів.

Список використаних джерел

1. Securities and exchange commission securities exchange act of 1934 / The DAO // Report of Investigation Pursuant to Section 21(a) of the Securities Exchange Act of 1934 – Release No. 81207 – July 25, 2017.

2. China Outlaws ICOs: Financial Regulators Order Halt on Token Trading – [Electronic resource] // Coindesk – 04.09.2017 – Режим доступу: <https://www.coindesk.com/china-outlaws-icos-financial-regulators-order-halt-token-trading>.

3. Швейцария: как и почему небольшая страна стала столицей криптомира [Electronic resource] // Forklog – 07.04.2018 – Режим доступу: <https://forklog.com/shvejtsariya-kak-i-pochemu-nebolshaya-strana-stala-stolitsej-kriptomira/>

4. Предупреждение и публикация для инвесторов: [Electronic resource] // Официальный сайт Европейского управления по надзору за рынком ценных бумаг. – 15.03.2018 URL: <https://www.esma.europa.eu/search/site/ICO>.

*Ніколайчук Т. О., PhD,
ДУ „Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАНУ“, Україна*

ОХОРОННІ ЗОНИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ПОЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ

Заповідні та інші природні території є дуже важливою частиною економіки України. До російського вторгнення багато заповідних територій використовувалися не за призначенням або з порушенням вимог закону. Перехід від військового ринку до економіки відновлення та післявоєнного ринку є системою, де природні ресурси є основним надбанням регіонів (місцевих громад). Завдяки численним можливостям заповідної справи, вона може займати значну частину цілей післявоєнної відбудови. Методологічні підходи розвитку заповідної справи розглядаються як інструменти економічного та інноваційного регіонального розвитку та розширення інвестиційних потоків, а також для формування інноваційного кодексу регіону, а також суб'єктів ринкових відносин.

Згідно наукових досліджень Рональда К. Кесслера, будь-яка оцінка впливу розладу на суспільство повинна починатися з розгляду поширеності [1; 6]. Лоуренс О. Гостін, Леонард С. Рубінштейн зазначають, що військова агресія Росії спричиняє руйнування усієї критичної інфраструктури, наприклад, лікарень чи інших реабілітаційних закладів [2]. Відсутність звичних умов викликає у людей почуття тривоги, а неможливість отримати медичні послуги – почуття агресії, особливо надання медичної допомоги дітям. Еміль Еденберг визнає умови військового вторгнення, важливий метод боротьби з психологічною втомою, депресивними нападами та спосіб кинути виклик політичним наративам і мистецькому розвитку особистості [3; 296].

Анна Фурнье зазначає, що військовий конфлікт між Росією та Україною вже багато років перебуває у стані замороженої агресії. Психологічні настрої українців, як молодшої нації, не збігаються з радянськими настроями громадян Росії [4;24].

Кетрін Ваннер вважає, що емпатійна підтримка в післявоєнний період є дуже важливою для постраждалого від війни народу [5;156-157].

Джон Моделл та Тімоті Хаггерті вважає, що вивчення життєвого шляху може запропонувати один напрямок дослідження, який може поєднати мікро- та макрорівні аналізу, таким чином пов'язуючи історію солдата з історією його суспільства, що змінюється [6;210-211]. Нами пропонується виділити два основних вектора реабілітаційної економіки у пост військовий період. Реабілітація населення країни:

Фізична (система реабілітації військових та цивільних осіб, що постраждали внаслідок військової агресії);

Психологічна – формування комплексу інструментів, що сприятимуть морально-психологічному відновленню населення, особливо дітей (наприклад, психологічна робота з усіма прошарками населення в частині поховання військових спогадів, розрізнення звуків ракет, градів РСЗО, тощо)

Соціальна – інструменти соціально-економічного розвитку суспільства, поновлення можливостей доступу не тільки до базових сервісів, але й можливість отримати інші послуги.

Культурно-етнічна – інструменти боротьби з культурними протиріччями, в тому числі питанням використання російської мови населенням на побутовому рівні;

Екологічна – розвиток інноваційних векторів відновлення населення на базі об'єктів природно-заповідного фонду, розвиток об'єктів ПЗФ, як мультитабів.

Реабілітація країни складається також з наступних елементів:

Економічний вектор – поєднання традиційних форм господарської діяльності, що притаманна Україні та впровадження інноваційних форм;

Соціальний вектор – формування комплексної системи зниження соціального напруження та нерівності, а також подолання бідності у пост військовий період.

Політичний вектор – легітимності укладеної мирової угоди або повна перемога, можливість доступу людей до всіх рівнів послуг, не тільки базових.

Екологічний вектор – подолання шкідливих наслідків для навколишнього середовища військових дій, які призвели до екологічної катастрофи (наприклад, фосфорні бомби, горюче мастильних матеріали, що потрапили до водної акваторії Чорного та Азовського морів)

Формування комплексної реабілітаційної системи, як населення країни, так і власне держави, спрямоване на відновлення громадянського суспільства, в тому числі на вищому рівні ніж мав місце до військового вторгнення, розвиток фінансово-цифрової інфраструктури, досягнення цілей сталого розвитку. Всебічний розвиток економіки України у поствійськовий період значною мірою залежить від трудового капіталу країни. Інструменти, що дозволять свормувати комплексну стратегію подолання психологічних наслідків повоєнного періоду дозволять відновити соціально-економічні системи України.

Психологічне відновлення як суспільства, так і окремих соціальних груп є основою побудови архітектури післявоєнного ринку. Саме заповідні території мають достатній рівень ресурсного потенціалу та здатні до

самовідновлення, тому саме ці об'єкти доцільно розглядати, як коди відновлення регіонів у повоєнному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Kessler, R. C. Posttraumatic Stress Disorder: The Burden to the Individual and to Society. *Journal of Clinic Psychiatry*, 2000, 61 (5), 4-12. <https://www.psychiatrist.com/read-pdf/14866/>
2. Gostin, L., & Rubenstein, L. Attacks on Health Care in the War in Ukraine: International Law and the Need for Accountability. *JAMA*, 2022ю doi:10.1001/jama.2022.6045
3. Edenborg, E. Creativity, geopolitics and ontological security: satire on Russia and the war in Ukraine. *Postcolonial Studies*, 2017, 20 (3), 294-316. doi:10.1080/13688790.2017.1378086
4. Fournier, A. From Frozen Conflict to Mobile Boundary: Youth Perceptions of Territoriality in War-Time Ukraine. *East European Politics and Societies*, 2018, 1, 23-55. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=902576>
5. Wanner, C. (2021) Empathic care and healing the wounds of war in Ukraine. *Emotions and Society*, 2021, 3(1), 155-170. <https://doi.org/10.1332/263169021X16139626598365>
6. Modell, J., & Haggerty, T. The Social Impact of War. *The Social Impact of War*, 1991, 17, 205-224. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.17.080191.001225>

Парфентьева О. Г., к. е. н., доцент.,
Національний транспортний університет, Україна

ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ КОУЧИНҐУ ЯК ПРОВІДНОЇ ФОРМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ АТП

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку автоперевезень вимагає використання внутрішніх ресурсів для його розвитку шляхом створення корпоративного навчального центру. У центрі повинні бути внутрішні програми для нових працівників, а також досвідчений персонал. Система внутрішнього навчання матиме ряд переваг:

- працівники вчатьсЯ саме тих професійних навичок, які потрібні компаніям, враховуючи її специфіку; теоретичні знання та практичні навички, передані професіоналами, які довели свої вміння та успіх;

- після навчання співробітники мають можливість реалізувати знання на практиці, і керівник може негайно оцінити якість навчання працівника та своєчасно коригувати цей процес.

Основний матеріал. Альтернативним підходом, який стимулює та розвиває внутрішній потенціал персоналу щодо професійного розвитку є «коучинг». Ця система навчання базується лише на позитивному досвіді та орієнтованих на результати. Таким чином, впроваджуючи систему коучингу, слід працювати з категоріями персоналу, які зацікавлені у власному розвитку, а також аналізувати ті ситуації, які на 70% пов'язані з їх успіхом. Тому основним принципом такого підходу є досвід усвідомлення експериментів. На відміну від навчання, коучинг використовує та розвиває базу знань, яку персонал з продажу вже має [1, с.70]. Розрізняють плановий (регулярний) та ситуаційний коучинг. Плановий коучинг проводиться щомісяця та працює за схемою (рис. 1).

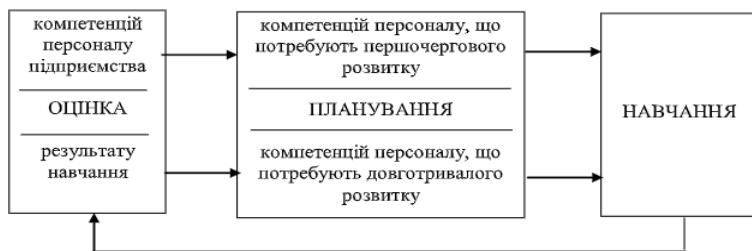

Рис. 1. Модель планового коучингу підприємства АТП»

Джерело: розроблено автором

Перший етап – оцінка ключових компетенцій персоналу та їх прояв у спілкуванні з клієнтами. Наступний етап визначає та планує компетенції, які потребують пріоритетного розвитку. Пріоритет залежить від ступеня важливості тієї чи іншої компетентності та корпоративної культури компанії. Після тренувань зміни поведінки в обслуговуванні клієнтів знову оцінюються. Цей процес циклічний, оскільки кожен працівник має набір компетенцій, які потребують подальшого розвитку та вдосконалення [2, с.89]. Ситуаційний коучинг фокусується на специфічному вдосконаленні процесу обслуговування клієнтів, саме тому його називають «дорожнім коучінгом» [3, с.40]. Перший етап полягає у спостереженні та оцінці дій персоналу в спілкуванні з клієнтами, після завершення процесу продажу відбувається співбесіда з продавцем щодо якості обслуговування клієнтів.

Переваги наставництва та коучінгу очевидні у підвищенні продуктивності та розвитку персоналу, швидкому навчанні на роботі, покращенні відносин та атмосфери команди, заохоченні конструктивних пропозицій членів команди, підвищенні відповідальності співробітників, гнучкості та адаптивності. Вважаємо, що впровадження системи коучингу в діяльність автотранспортної компанії ТОВ «Залізний Пегас» – це не тільки потужний інструмент особистісного розвитку, але і один з сучасних освітньо-компетентісних підходів до управління кадровим потенціалом підприємства.

Економічна і політична обстановка, скажені швидкості сучасного світу змушують бізнес інтенсивно змінюватися. Тому мало не найголовнішим для АТП є його здатність адекватно реагувати на ці зміни, а ще краще випереджати їх. А ця здатність безпосередньо залежить від умінь співробітників змінюватися.

Коучинг – якраз та освітня технологія, яка допомагає людям в цих змінах. Він спрямований не тільки на досягнення мети з найбільш оптимальним вкладенням ресурсів, а й на розвиток людини. А вже сам розвиток передбачає зміни. Коучинг створює те середовище, в якому зміни відбуваються найбільш легко і природно [4, с.163].

На відміну від консалтингу, який, як правило, пропонує бізнесу технологічні речі, реалізація проекту коучингу АТП допоможе співробітникам працювати ефективніше за рахунок «включення» і задіяння їх внутрішніх ресурсів. Причому це не означає, що співробітники не хочуть працювати добре, просто коучинг допомагає їм знайти в собі ті здібності, яких вони поки не бачать, але які, зрештою, можуть їм працювати набагато ефективніше для досягнення цілей компанії [5, с.97].

Мета проекту впровадження освітньо-компетентісної системи коучингу в АТП – оптимізувати досягнення цілей компанії за рахунок підвищення ККД, розкриття потенціалу і задіяння прихованих ресурсів її співробітників і команди в цілому.

Суть коучингового підходу в управлінні АТ П: замість інструкцій і готових рішень – питання.

Основні завдання реалізації проекту впровадження системи коучингу в підприємство полягають в наступному [6, с.17]:

1. Створити компетенційні передумови для вищого керівництва для розробки якісної стратегії компанії.

2. Навчити персонал розуміти та впроваджувати зміни на всіх етапах розвитку компанії.

3. Підготувати персонал компанії для прийняття складних, неочевидних рішень.

4. Навчити спрямовувати зусилля проектної команди для модернізації, розробки будь-яких нововведень в діяльності компанії.

5. Створити умови для об'єднання команди однодумців та професіоналів для розвитку компанії.

6. Створити організаційні та професійні передумови для створення нових напрямків, проектів в діяльності компанії.

7. Створити організаційні та професійні передумови для вироблення індивідуального стилю роботи кожного співробітника компанії.

8. Сформувати організаційні та професійні передумови для налагодження взаємодії між підрозділами компанії.

Іншими словами, проект впровадження системи коучингу в АТП доречний для завдань, де немає однозначного рішення. В цілому, коучинг-підхід в системі навчання персоналу підприємства буде спрямований на організацію пошуку максимально ефективних шляхів досягнення цілей компанії і втілення їх в життя самими співробітниками. При цьому він додатково вирішує завдання розвитку співробітників у АТП. Реалізація проекту впровадження системи коучингу в підприємства відбуватиметься шляхом залучення в штат персоналу підприємства на тимчасовій основі (за трудовою угодою) коучів з організаційного розвитку та професійного зростання [7, с.100].

Усі коучі – це сильна команда цілеспрямованих і творчих людей. Ядро компанії – консультанти, тренери і фахівці – практики в різних областях торговельного бізнесу. «Ми створюємо, розвиваємо та впроваджуємо технології, які допомагають розкривати потенціал компаній і примножувати капітал нашим партнерам і клієнтам. Сила наших різних внутрішніх світів створює один величезний світ, побачивши якого захоплює дух!» – це корпоративний підхід команди коучів АТП.

Висновки та пропозиції. Отже, коучинговий підхід в управлінні персоналом підприємства – взаємовідносини між керівником і підлеглим, які призводять до зростання впевненості та мотивації підлеглого, підвищенню його відповідальності, і значить, до збільшення ефективності і результативності роботи компанії.

Коучинг є безперервним процесом відтворення, тобто досягнуті результати вбудовуються в подальший розвиток, постановку та досягнення нових цілей співробітників підприємства.

Використання коучингу дозволяє значно підвищити продуктивність роботи співробітників АТП, якнайповніше використовувати їх потенціал на користь справи, підвищити їх мотивацію. Коучинг полегшує делегування повноважень та істотно економить робочий час.

Список використаних джерел

1. Партика І.В. Теоретичні аспекти розвитку персоналу та його роль у забезпеченні конкурентоспроможності працівників та підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 8. Ч. 4. С. 74–76.
2. Карамушка Л.М. Психологія управління. К.: Міленіум, 2003. 320 с.
3. Євтушенко О.Н. Психологія управління: науково-методичні рекомендації до семінарських занять з курсу «Психологія управління». Миколаїв: Вид-во ПП Шамрай, 2017. 381 с.
4. Красношапка В.В. Навчання та розвиток персоналу в контексті конкурентоспроможності підприємства. Молодий вчений. 2014. № 12(15). С. 162–165.
5. Про зайнятість населення : закон України від 05.07.2012 року № 5067-VI в редакції від 02.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
6. Грішнова О.А. Розвиток персоналу як інвестиційний проект: методичні підходи до визначення ефективності. Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України: Зб. наук. пр. Тернопіль: Економічна думка, 2018. Вип. 9. С. 15–19.
7. Гетьман О.О. Розвиток персоналу в забезпеченні безпеки ринку праці. Економічні науки: Вісник Запорізького національного університету. 2016. № 1(29). С. 97–105.

*Плотнікова М. Ф., к. е. н., доцент,
Філоненко О. Є., магістрант,
Поліський національний університет, Україна*

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БІРЖОВОГО ПРОЦЕСУ

Постановка проблеми. Біржова діяльність має залежну тенденцію функціонування від економіки України, що виконує великий перелік завдань в сучасному світі. Але економіка має постійну змінну тенденцію розвитку, що провокує не стабільну ситуацію не тільки в Україні але й у всьому світі, тому біржовий процес торгівлі потребує новітню напрями удосконалення державної політики в розділі регулювання та удосконалення біржового процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку та напрями удосконалення біржового процесу досліджували вітчизняні і зарубіжні вчені: Танклевська Н.С., Ярмоленко В.В., Дуткевич В., Солодкий М.О., Пластун О. Л., Кальченко М.М, тощо.

Формування мети дослідження. Метою дослідження є окреслення сучасного стану біржового ринку вітчизняної економіки, актуальної проблематики та пошук напрямів удосконалення, новітніх механізмів функціонування біржового процесу в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. В ХХІ ст. економіка України функціонує у жорстких умовах світової проблематики, кризових явищ та військової ситуації, які мають змінну тенденцію. Базовою основою товарних бірж є виконання певного переліку завдань, що розпочинається з формування ціноутворення, страхування ризиків, ефективного управління та інформаційного забезпечення.

Сьогодні на біржовому фондовому ринку України використовується широкий спектр фінансових інструментів таких як : акції, державні і муніципальні облігації внутрішньої позики, облігації підприємницьких структур, казначейські зобов'язання, ощадні сертифікати, державні й компенсаційні сертифікати, житлові чеки, інвестиційні сертифікати, облігації зовнішньої позики [1]. Біржова діяльність є всеосяжним механізмом ринкової діяльності, обсяг якого можна вимірювати як стан фінансово-економічного розвитку країни. Формуванню біржової політики підпорядковуються правові норми та принципи які є сталими впродовж зміни економічної історії світу. Наразі, змінна тенденція спостерігається тільки у формі проведення біржової діяльності, які взаємопов'язані з інформаційно-сучасними та діловими комунікаціями. Становлення біржової торгівлі в Україні відбувалося на тлі радикальної економічної

реформи, яка започаткувалася ще у 1991 році. Саме в цьому році було ухвалено Закони України «Про цінні папери і фондову біржу», «Про товарну біржу» і невдовзі було зареєстровано перші вітчизняні біржі [2].

Сучасні фондові біржі – один із видів виконання звичайної ліцензованої діяльності, а не налаштовані ринки фінансово-економічних інструментів. В Україні діє дуже низька кількість фондових бірж та торгово-інформаційних систем зарубіжного ринку, таким чином видна динаміка актуальності та домінуючої іноземної біржової політики. Вітчизняний товарний біржовий ринок сьогодні характеризується не стабільністю та низькою ефективністю функціонування, практично не виконує жодної з функцій, які він забезпечує в країнах з розвинутою ринковою економікою. Біржова політика діє без наявності цілісної державної стратегії його розвитку та відсутності досконалого законодавчо-правового поля [3]. В Україні на товарній біржі реалізація товарів функціонує по групам, звісно переважає універсальна яка формує торгівлю різними товарами, а також спеціалізовані біржі певних груп товару. Здійснення реалізації сільськогосподарського аграрного напряму можливий в обох напрямках товарної біржі.

Стан біржового процесу зумовлений багатьма проблемами, котрі заважають розвитку біржової діяльності в Україні. *До головних питань належать цілий перелік проблематики:* [4].

- низька ліквідність рівня біржової культури;
- відсутність законодавчо-нормативної бази;
- непрозорість ринку;
- недостатня капіталізація ринку;
- недосконалість податкового стимулювання;
- відсутність біржової культури;
- наявність воєнної ситуації в Україні;
- недостатня кількість кадрового забезпечення та професіоналів,

тощо.

Особливістю біржової торгівлі нашої країни є те, що принцип здійснення реалізації здійснюється за правилами не біржового ринку, а скоріше – аукціону, не даремно у правилах проведення бірж є інструкція проведення біржової торгівлі для чіткого встановленого біржового котирування. Розвиток біржового процесу в Україні залежить від чітко встановлених дій та позицій держави які потрібно впроваджувати у функціонування фінансово-економічної політики. *Для удосконалення вітчизняного застарілого біржового процесу потрібно модернізувати такі напрями заходів як:*

- розвиток корпоративної реформи, підвищення ефективності регулювання емітентів, розвиток; наявного та впровадження нового інструментарію на фондовому ринку;
- надання надійного та дійового функціонування ринкової інфраструктури;
- здійснити заохочення потоку інвестицій на фондовий ринок біржі;
- реалізувати державну політики щодо налагодження позитивного клімату інвестицій;
- доступність серед населення країни про плюси та мінуси вкладання коштів і систему функціонування фондового біржового ринку;
- вдосконалення єдиної нормативно-правової бази правового регулювання Закон України «Про товарну біржу» під сучасні умови ринку[5].

Висновки. Сучасний стан біржового процесу відображає, те що він потребує структурної перебудови, модернізації, адаптації до актуальних правових норм та впровадження корпоративних реформ, практики функціонування аналогічних систем на світових біржових ринках та надання доступності розділу біржового процесу населенню. Подальші кроки функціонування біржової діяльності залежить від стану держави, виходу із кризи та наслідками післявоєнного стану, а також вмілого поєднання адміністративних і економічних функцій управління. Входження України у світовий біржовий ринок, адаптування нашої держави участі в міжнародному розподілі праці можливі лише за умови знешкодження недоліків та негативних важелів, які формувались останніми роками.

Вдосконалення функціонування біржового процесу в Україні має включати такі заходи як: зміна під реальні умови законодавчо-правового характеру та державного сприяння після воєнного періоду, розвиток біржового ринку та біржової інфраструктури, сприяння економічної стабільності підприємців на сприяння умов інвестицій, надання доступної інформації та залучення населення до процесу біржового ринку, страхування фінансових ризиків і гарантії виконання біржових контрактів, участь вітчизняних бірж у роботі міжнародних, всебічне впровадження електронних ІТ торговельних біржових систем.

Список використаних джерел

1. Танклевська Н.С., Ярмоленко В.В. Сучасний стан та проблеми функціонування фондового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. № 7. 2021.

2. Дуткевич В. Особливості функціонування та перспективи розвитку біржової діяльності в Україні. *Фінансовий ринок*. – 2018. – С. 42.
3. Солодкий М.О., Проблеми та напрями розвитку біржового товарного ринку в Україні. *Ефективна економіка*. № 10. 2017.
4. Пластун О. Л. Проблеми біржової діяльності в Україні та варіанти їх вирішення. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. – 2013. – Вип. 37. – С. 134-139.
5. Танклевська Н.С., Кальченко М.М. Стан та проблеми формування фондового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. № 9. 2013.

*Simeonka Petrova, Assoc. Prof. Ph.D.
Tsenov Academy of Economics, Svishtov, Bulgaria*

APPLYING THE CIRCULAR ECONOMY CONCEPT IN THE RETAIL SECTOR

Introduction. Driven by the effects of consumer behavior, retailers globally are refocusing their efforts on strategic planning and investments towards circularity and responsible growth. Retail companies are revising the sustainability features of their offerings to resonate with ever-increasing consumer demands. The main purpose of the present study is to offer reflections on the application of the concept of circular economy in the retail sector and on this basis to outline the emerging perspectives.

The research identifies leading European retailers based on publicly available data over a specific period and analyzes their performance across geographies and product categories. It also offers an assessment of the prospects and growing efforts of retailers for circularity.

Results and its discussion. In the modern world, conceptual ideas, judgments and interpretations, as well as studies of circularity issues, are of increasing social and economic importance. Their explanation and interpretation is placed through the prism of one of the fundamental principles of economic thinking about the limitation of resources and the need for their sustainable consumption.

The circular economy is a concept of sustainable development referring to an economic system that aims to replace the understanding of the end of the product life cycle with reusable, recyclable and recoverable materials in the production and consumption processes. Consumers have a key role in contributing to sustainable development, sustainable consumption and the transition to a circular economy.

A group of researchers including S. Pollard, A. Turney, F. Charnley and K. Webster take the position that the circular economy requires a reassessment of the relationship consumers have with the goods they buy. The cited authors concentrate on production and food systems to explore the challenges of moving to a circular economy [9].

Another group of theorists, including Y. Kalmykova, M. Sadagopan and L. Rosado, emphasize the role of the retail sector and identify distribution and sales as essential elements of resource flows in the value chain [5].

In the current study, in an attempt to establish the perspectives and commitment of large retailers in Europe to the concept of the circular economy, a purposive sampling approach is adopted, including ten leading retailers of different formats, offering an assortment of certain commodity specialization, brands and with diverse international operations. The selected ten retailers have their headquarters in a number of European countries and trade in different

sectors. The analysis is based on data from the official websites of the selected retailers: see Table 1.

Table 1. Leading retailers in Europe with official websites, country of origin, trading formats, brands and product specialization

Retail Name/ wholesale company and on a website	Country of origin	Trading formats/brands/ commodity specialization
<i>Ahold Delhaize</i> https://www.aholddelhaize.com/	The Netherlands	Supermarket
<i>Carrefour</i> https://www.carrefour.com/en/	France	Hypermarket/ supermarket
<i>Casino</i> www.groupe-casino.fr	France	Hypermarket/ supermarket
www.Ikea.com/gb/en <i>Inditex</i>	The Netherlands	Furniture
<i>H&M</i> www2.hm.com/en_gb	Sweden	Clothes shoes
<i>Inditex</i> www.inditex.com	Spain	Clothing/shoes
<i>Kingfisher</i> www.kingfisher.com	United Kingdom	Home Improvement
<i>Marks & Spencer</i> www.marksandspencer.com	United Kingdom	Department Stores/Food
<i>Metro Cash & Carry</i> www.metro-cc.com	Germany	Deliveries to retailers worldwide
<i>Rewe</i> www.rewe-group.com/en/	Germany	Supermarket, home improvement and tourist sites

Source: Official websites of leading European retailers

The research carried out through the official websites of ten leading retailers in Europe allows to identify the measures and policies adopted by them for the transition to the circular economy and its conceptual framework. The data collected allow for the conclusion that geographically there is relatively little evidence of variation in approaches to the circular economy across countries. The circular economy operations of the selected retailers are concentrated in Northern and Western Europe, while retailers' circularity commitments may differ in Eastern Europe.

The retailers surveyed express their commitment to the circular economy concept in a variety of measures and policies. In this regard, the presentation of a number of key topics that characterize the approach to the circular economy within the framework of the European retail industry is of analytical importance. More specifically, these themes can be identified with certain measures, descriptively presented in the following exposition.

First, the selected merchants highlight their strategic corporate commitments to embrace and promote circular economy principles. For example, the Swedish company "H&M", as Europe's largest clothing retail network, whose management is located in Stockholm, declares a commitment to initiate a change to 100% circular and renewable fashion [3]. This commitment includes circularity at every stage of the value chain, including the goods sold and the materials used in the operations carried out. The researched British company Marks & Spencer, located in Westminster, London with over 700 stores in the UK and more than 300 stores in over 40 countries worldwide, specializes in the sale of clothing, luxury goods and food products, also highlights that it supports a sustainable circular economy approach and in the future, it will give priority to business models for development and innovation, implementing circular mechanisms in practice [7]. The retailer surveyed outlines its sustainability plan, aiming to build a circular business with zero waste generation, designing products and packaging that support the creation of a circular economy in the markets it serves.

In continuation of the above, the wholesaler "Metro" is introducing a variety of measures and objectives designed to contribute to the achievement of a circular economy [8]. The French chain of retail stores "Carrefour" – occupying a market position among the largest retail chains in the world, is defined as a promoter of the circular economy [2].

Second, a focus on waste elimination, recycling and reuse is among the most frequently highlighted elements in the selected retailers' approach to the circular economy. Trading company Kingfisher, in a report on harnessing the opportunities of the circular economy, stands behind the claim that it strives to offer an ever-increasing number of products on its shelves in a closed loop and to minimize waste and loss. For example, the Castorama chain of this trader in France has established partnership relations with "Le Relais" in a joint project allowing customers to dispose of old clothes and bedding in containers outside the company's stores [6]. The "Le Relais" has been working for 30 years to integrate people in situations of exclusion by creating sustainable jobs while respecting the values of solidarity and generosity.

Furniture retailer IKEA confirms that throughout its value chain it strives to use renewable and recycled resources as efficiently as possible [4]. Similarly, the fashion clothing and footwear company Inditex base their business activities on principles of reusing and recycling textiles, footwear and accessories in order to strengthen circularity. The Dutch retailer Ahold Delhaize outlines business opportunities for the search for innovative solutions to reduce food waste, which is conceptually shared by the French company "Casino" [1]. The two listed companies accept that waste sorting and recycling is one of their significant corporate social responsibility commitments.

Thirdly, a part of the selected and researched retailers, among them "IKEA", emphasize the importance of moving to an approach of extending the

life cycle of products [4]. It requires a philosophy of rethinking business – from the materials used to the way the stores are powered. Making the world a more sustainable place should start by using more sustainable sources of materials.

Fourthly, the study of the business practices of the investigated merchants is a reason for highlighting their aspiration to focus on the figure of consumers and directing their behavior towards the consumption of more sustainable products, i.e. adoption of the so-called "sustainable consumption". In this vein, wholesaler Metro reports developing a system to guide consumers to products that can be recommended from a sustainability perspective to support informed purchasing decisions [8].

The current development shares the understanding that sustainable consumption, in particular of food products, is determined to a high degree by the impact of a number of socio- economic factors, among which the income of consumers stands out. This assumption does not exclude the understanding that the delineation of a given socio-economic profile requires a precise analysis and evaluation of such indicators as e reduce to: the creation of Gross Domestic Product, Gross Domestic Product per capita, consumer spending, minimum labor level salary, average income per head of the population, number of the population, distribution of the population by regions, districts, municipalities and settlements, demographic processes and others.

Conclusions. Retail integration of different channels is a strategic business model for market presence, as well as a way to flexibly adapt to changing consumer behavior. The perception of the possibilities for the application of channel integration, including omnichannel integration, means controlling and monitoring on interdependent stages or steps of the production process, trade or the entire value chain. The construction of omni channel is a key factor for future changes in the supply chain.

References:

1. Ahold Delhaize (16 August 2022 r.). Ahold Delhaize: <https://www.aholdelh aize.com/>
2. Carrefour. (14 August 2022 r.). <https://www.carrefour.com/en>
3. H&M. (14 August 2022 r.). https://www2.hm.com/en_sg/index.html
4. IKEA. (14 August 2022 r.). <https://www.ikea.com/us/en/>
5. Kalmykova, Y., Sadagopan, M., & Rosado, L. (2018). Circular Economy – From review of theories and practices to implementation tools. Resources, conservation and Recycling, 138, 190-201.
6. Le Relais. (14 August 2022 r.). https://www.lerelais.org/ decouvrir.php? page=entreprise_pas_comme_les_autres
7. M&S. (14 August 2022 r.). <https://www.marksandspencer.com/>
8. Metro. (14 August 2022 r.). <https://www.metroag.de/en/about-us/brands>
9. Pollard, S., S., Turney, A., Charnley, F., & Webster, K. (2016). The circular economy – a reappraisal of the “stuff” we love. Geography, 101 (1), 17-27.

*Рябцев Г. Л., д. н. д. у., професор,
Києво-Могилянська школа врядування імені Андрія Мелешевича,
Національний інститут стратегічних досліджень, Україна*

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Останніми роками національні уряди відмовляються від застарілих моделей функціонування енергетики з домінуванням великих виробників, викопного палива, неефективних мереж, нецивілізованої конкуренції, надаючи перевагу новим моделям, із розвиненим конкурентним середовищем, рівними можливостями для розвитку всіх видів виробництва енергії, джерел і маршрутів постачання паливно-енергетичних ресурсів [1]. На жаль, ці зміни контрастують із тенденцією до укрупнення й централізації, що спостерігається в українській енергетиці [2].

Осмислення досягнень світової та сучасної пострадянської державно-управлінської науки, аналіз вітчизняної практики реформаційних перетворень в аналізованій сфері [3] дають авторові підстави запропонувати власне бачення напрямів повоєнного відновлення паливно-енергетичного комплексу України.

Варто переорієнтувати державну політику розвитку паливно-енергетичного комплексу з марних спроб зупинити старіння «традиційної» енергетики й невпинне зростання цін і тарифів на створення гнучких енергетичних систем, розподіленої генерації й переробки, з патерналістської підтримки громадян – на формування їхньої активної позиції та енергоефективної свідомості [4]. Безумовно, не можна порушувати єдність енергетичної системи держави чи відмовлятися від ринкового регулювання в цій сфері, що є важливими чинниками забезпечення надійності і стійкості енергопостачання. Але не варто забувати про необхідність максимально можливого використання місцевих ресурсів, посилення їхньої ролі в енергетичних балансах, створення ефективних регіональних систем енергопостачання та енергоспоживання.

Сучасна ситуація із забезпеченням регіонів України паливом та енергією схожа на ту, що існувала до 1990-х у Данії, яка спрямовувала більшу частку своїх валютних надходжень на придбання енергоносіїв. У 1981 році для одержання теплоти в цій державі використовувалися тільки чотири первинні джерела енергії. Але впродовж двадцяти наступних років кількість цих джерел зросла втричі, що відбулося завдяки активному впровадженню технологій із високими коефіцієнтами перетворення енергії й фактичної реалізації Цілі 7 Порядку денного у сфері сталого розвитку: «Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх» [5].

Прикладом для України може стати й Польща, що повністю відмовилася від централізованого теплопостачання. У більшості домогосподарств було встановлено індивідуальні теплогенератори, лічильники газу, води й теплоти, завдяки чому споживання газу, мазуту й вугілля в житлово-комунальному господарстві країни, за розрахунками автора, скоротилося уп'ятеро.

Енергетична безпека в данському й польському проєктах – це не перехід на «альтернативні джерела», а використання ефективних (із точки зору перетворення енергії) технологій. Не заміна одного енерговитратного виробництва іншим (газу – вугіллям, бензину – біоетанолом, дизельного палива – рапсовим ефіром). Не придбання за кордоном дешевих, але малоефективних енергетичних технологій. Реалізація цих проєктів демонструє вирішення проблеми, що спирається на три основні тези:

- кожен споживач має можливість в різний час використовувати різні джерела палива та енергії, при цьому структура енергоспоживання визначається, виходячи з економічної та екологічної доцільності;

- виробництво палива та енергії є децентралізованим, енергетичні потоки – розукрупненими, а енергетика – багатовекторною, багатополосною і враховує пріоритетні напрями енергозабезпечення в кожному з регіонів;

- у кожному регіоні створені розосереджені запаси палива та енергії зі збереженням функцій держави з управління ними в особливий період. Структура таких запасів відповідає структурі енергоспоживання і забезпечує стійке функціонування всіх галузей економіки з урахуванням різного часу й тривалості сезонних навантажень.

Загальною метою енергетичної політики має стати «формування спроможності держави в технічно надійний і безпечний, економічно ефективний та екологічно прийнятний спосіб задовольняти потреби суспільства в енергоресурсах, забезпечувати стале функціонування економіки в нормальних і кризових умовах і захищати національні інтереси незалежно від зовнішніх і внутрішніх впливів» [4].

Одним із векторів такої політики в Донецькій, Луганській, Львівській та Волинській областях має стати ширше використання як джерела палива та енергії метану вентиляційного повітря, вугільних шахт і родовищ. Істотний внесок в енергетичний баланс Буковини, Закарпаття й Львівщини здатне внести відновлення гідроелектростанцій на малих річках. Одеська, Херсонська, Запорізька області є найбільш перспективними регіонами для розвитку геліоенергетики, тоді як узбережжя Чорного та Азовського морів, прибережні й внутрішні акваторії України є найкращими для використання енергії вітру. Відповідні пріоритети варто визначити для кожного регіону України.

Утім, вироблення такої політики не має передбачати хаотичне будівництво генеруючих станцій із негарантованою потужністю, заміну ресурсів і технологій без огляду на коефіцієнти перетворення енергії чи штучну підміну реалізації Цілі 7 [5] розвитком відновлюваних джерел і скороченням енергоспоживання.

Швидкому повоєнному відновленню регіонів України сприятиме:

- побудова децентралізованої системи енергопостачання з можливістю підключення окремих об'єктів до єдиних мереж; широке впровадження когенераційних технологій для одночасного виробництва теплової та електричної енергії, а також систем автоматизації для зменшення втрат, забезпечення якісного опалення та гарячого водопостачання; технологічне переозброєння пошкоджених енергетичних об'єктів;

- використання всіх доступних економічно та екологічно прийнятних місцевих джерел для забезпечення енергетичної самодостатності споживачів. Проблеми з енергозабезпеченням в ряді регіонів пов'язані з нестачею маневреної потужності, яку не в змозі компенсувати неперервно функціонуючі атомні електростанції;

- застосування відновлюваних джерел, вторинних енергетичних ресурсів і малої енергетики, але тільки там, де це вигідно споживачам, а не інвесторам;

- запровадження регіональних систем енергетичного аудиту, що передбачатиме розроблення передусім організаційних заходів; виявлення пріоритетів інвестування і точок нераціонального використання паливно-енергетичних ресурсів.

При цьому проектування й реалізація будь-яких енергетичних програм є неможливою без чіткого розмежування повноважень і відповідальності між органами державної влади й місцевого самоврядування. Не менш важливим вбачається узгодження інтересів виробників, постачальників і споживачів енергоресурсів, що мають і можуть бути взаємопов'язані. Так зроблено, зокрема, у США, де продаж енергетичних послуг (а не «кіловатів на одну особу») зробив прибутковими «об'єднання» виробників і споживачів (utilities). Таким чином, повоєнне відновлення паливно-енергетичного комплексу України має передбачати вироблення політики, що базуватиметься на забезпеченні можливості кожного споживача використовувати різні джерела енергії в різний час і створенні багатовекторної багатополусної енергетики, що враховує пріоритетні напрями регіонального енергозабезпечення.

Основними принципами регіональної політики в енергетичній сфері мають стати:

- енергетична самодостатність, відповідно до якої перевага віддається інтенсивному розвитку ресурсної й технологічної бази регіону,

передусім ширшому використанню низьковуглецевих джерел і технологій із найвищими коефіцієнтами перетворення енергії;

- диверсифікація, що передбачає, що економіка регіону не має надмірно залежати від будь-якого джерела, маршруту чи постачальника енергетичних ресурсів і технологій;

- економічна ефективність, що передбачає максимізацію кінцевого прибутку від експлуатації природних ресурсів регіону;

- екологічна прийнятність, відповідно до якої розвиток паливно-енергетичного комплексу не має супроводжуватися випереджаючим зростанням його негативного впливу на навколишнє середовище;

- раціональне використання, що передбачає пріоритет внутрішнього споживання ресурсу перед його реалізацією, зокрема на експорт, чи використанням як первинного енергоносія;

- баланс інтересів, що має на увазі рівне врахування інтересів виробників (постачальників) і споживачів паливно-енергетичних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Theme report on energy transition. United Nations. 2021. URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021-twg_2-062321.pdf

2. Проект Плану відновлення України: Матеріали робочої групи «Енергетична безпека». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/energy-security.pdf>

3. Рябцев Г. Л. Постановка задачи оптимизации энергетического баланса в Украине. *Int. J. of Innovative Technologies in Economy*. 2018. № 4 (16). Р. 58-63.

4. Рябцев Г. Л. Пріоритети сучасної енергетичної політики. *Шістдесят сьомі економіко-правові дискусії*. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф. (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 28-29 лип. 2022 р.). Львів : ФОП Шпак В.Б. 68-72 с. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4012/>

5. Цілі сталого розвитку. Мережа Глобального Договору в Україні. URL: <https://globalcompact.org.ua/pro-nas/tsili-stijkogo-rozvytku/>

*Сніжко Л. Л., к. е. н., доцент,
Національний транспортний університет, Україна*

ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Сучасні складні умови функціонування територій в Україні, пов'язані із загрозами і викликами зовнішнього середовища, вимагають від керівників вищого рівня управління невідкладного, виваженого та безпомилкового вирішення проблем, пов'язаних із розвитком підпорядкованих їм регіонів. Досвід показує, що наслідки непрофесійного управління щодо функціонування та розвитку територій відчутно впливають на подальшу їх долю. На сучасному етапі для ефективного прийняття і реалізації своєчасних та оптимальних таких управлінських рішень недостатньо фахових знань, досвіду або інтуїції керівників. Необхідно приймати відповідні оптимальні рішення, використовувати наукові інструменти для їх обґрунтування.

Дослідження на цю тематику проводили як класики, так і сучасні вчені: В. Александрова, Ш. Аскеро, М. Бідняк, Н. Бусленко, Е. Вентцель, Г. Вагнер, Ю. Гермейер, В. Григорків, Ю. Зайченко, О. Зеленков, Л. Канторович, А. Катренко, О. Карагодова, В. Кутковецький, Є. Лавров, О. Лашених, С. Наконечний, Л. Перхун, С. Ржевський, Т. Романюк, В. .О. Терещенко та ін. Аналіз досліджень і публікацій по даній проблемі показав, що існує багато праць, присвячених моделюванню. Але в них не врахована специфіка процесу прийняття управлінських рішень щодо розвитку територій. Таким чином, для оптимального управління розвитком територій необхідна процедура процесу прийняття організаційних рішень із використанням моделювання та обґрунтування.

Основна частина. Особливо актуальними у даний час, в умовах загроз та невизначеності щодо зовнішнього середовища територій є потреба у зменшенні суб'єктивності процесу прийняття важливих стратегічних управлінських рішень, пов'язаних із життєдіяльністю регіонів, і підвищенні його наукової обґрунтованості. Усі методи прийняття раціональних рішень базуються на моделях, які є науковими інструментами. Моделювання створює для керівників вищого рівня серйозну методологічну та інформаційну базу структурного аналізу рішень, необхідну для удосконалення управлінського процесу, а отже, – і підвищення рівня управлінської діяльності у цілому, адже робить їх більш системними, а використаний при цьому інструментарій допомагає їм бути більш раціональними.

У реальних управлінських ситуаціях рішення приймаються за умов дефіциту інформації високої невизначеності, (в тому числі в наслідок сучасних загроз та викликів для України), які пов'язані із особливостями функціонуванням об'єкта управління та його зовнішнім середовищем, тому суб'єкт управління не завжди може об'єктивно встановити критерії пріоритети та оцінювання їх важливості.

З цього приводу, на практиці часто використовують моделі, які дають змогу приймати не оптимальні, а задовільні рішення, адже модель – це представлення об'єкта чи системи, відмінних від самої цілісності управління в певній формі, та є спрощеним зображенням конкретної управлінської ситуації. Така спрощена модель описує найважливіші характеристики проблеми, використовуючи обмежену кількість критеріїв. Існують причини зумовлюючих використання моделі замість на протигагу прямому впливу на реальне функціонування об'єкта [1–3]:

- складність реального об'єкту управління;
- неможливість або недоцільність експериментування;
- орієнтація управління на майбутнє (неможливо спостерігати явище, яке ще не існує в природі і може ніколи не відбутися, а це не дозволяє проводити прямі експерименти).

Таким чином, на даний момент моделювання є єдиним систематизованим науковим інструментарієм спрогнозувати майбутнє, визначити потенційні наслідки альтернативних управлінських рішень і вибрати серед них найприйнятніші [1–3]. Крім того необхідність застосування моделей зумовлена необхідністю враховувати постійну динаміку зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування об'єкта управління, а також вчасно виявляти можливості та загрози [1–3].

Для забезпечення розвитку регіонів керівникам у своїй професійній діяльності відповідно до їх посад і рівня відповідальності необхідно вчасно приймати обґрунтовані стратегічні та тактичні рішення, що стосуються розвитку територій. Такі стратегічні рішення повинні бути враховувати обмежені матеріальні, взаємопов'язані між собою, фінансові і трудові ресурси регіону на довгострокову перспективу. Тактичні рішення виступають в якості директивних і забезпечують реалізацію стратегічних.

Втрати регіонів внаслідок необґрунтованих рішень, що стосуються невдалих кардинальних змін в розвитку територій, можуть бути досить вагомими й приводити до серйозних наслідків. А вчасно прийняті і реалізовані вдалі важливі стратегічні рішення можуть дозволити регіону зайняти лідируюче положення в Україні. До стратегічних можна віднести наступні рішення [4]:

- визначення пріоритетних напрямів розвитку регіону;
- визначення пріоритетних напрямів підприємницької діяльності для регіону;
- формування необхідної інфраструктури регіону;
- вибір місця розташування підприємств, яке б мало конкурентні переваги в обслуговуванні споживачів; ринковому просуванні, ціні продукту, логістиці паливо-мастильних матеріалів і транспортної продукції та ін.;
- визначення розміру потужностей підприємств в регіоні;
- визначення необхідності модернізації важливих об'єктів регіону;
- вибір способу забезпечення регіону необхідними запасами;
- ефективний розподіл та використання трудових ресурсів регіону;
- обґрунтування резервування потужностей підприємств;

– вибір постачальників для забезпечення необхідної життєдіяльності регіону з урахуванням якості, логістики, ціни та ін.

Усі ці рішення потребують детального опрацювання та обґрунтування, адже суттєво впливають на подальше функціонування регіону. Для забезпечення раціональності процесу прийняття вищенаведених та ін. незапрограмованих рішень щодо розвитку регіону запропонована процедура, яка включає двадцять етапів (блоків) [5]. Реальна кількість етапів процедури процесу прийняття управлінських рішень визначається самою проблемою, її інформативністю, складністю, оперативністю вирішення та ін.

Отже, моделювання як науковий інструмент процесного підходу та засіб обґрунтування прийнятих та управлінських рішень можна розглядати і як науку, і як мистецтво. Наука тут представлена всією сукупністю розроблених моделей, а мистецтво – тим фактом, що на усіх інших етапах процедури обґрунтування оптимального рішення на основі моделювання, успіх в значній мірі визначається творчістю, досвідом, мудрістю, часто неординарним підходом та ін. усієї команди фахівців. Людський фактор залишається вагомим чинником, що впливає на процес прийняття усіх рішень. Отже, хоча дані, отримані в процесі моделювання, є основою для прийняття рішень, остаточний вибір може робитися з урахуванням багатьох інших «нематеріальних» чинників (в т. ч. поведінкових), які неможливо відобразити у моделях.

Висновки та пропозиції. Таким чином, застосування процедури процесу прийняття обґрунтованих управлінських щодо розвитку регіонів, що базується на широкому спектрі моделей та методів, допоможе керівникам приймати оптимальні рішення, а це, у свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності управління територіями.

Список використаних джерел

1. Таха Х.А. Введение в исследование операций: пер. с англ. Москва: Издательский дом «Вильямс», 2005. 912 с.
2. Бідняк М.Н., Бузун Т. М., Камалетдінов Н. Б., Мороз О.В. Дослідження операцій в моделюванні управлінських рішень: навчальний посібник. Київ : НТУ, 2013. 224 с.
3. Синеглазов В. М., Зеленков О. А. , Аскеров Ш. І.. Математичні методи оптимізації: навч. посібн., Київ: Освіта України, 2018. Ч. 1. 329 с.
4. Мескон М.Х. Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента : пер. с англ. Москва ; Санкт-Петербург : Диалектика, 2020. 665 с.
5. Сніжко Л.Л., Бузун Т.М., Разводовська В.О. Моделювання як науковий інструмент обґрунтування управлінських рішень в операційній діяльності підприємств транспорту. *Вісник Національного транспортного університету. Серія «Економічні науки». Науково-технічний збірник.* Київ: НТУ, 2021. Вип. 2 (49).С162-172. DOI: 10.33744/2308-6645-2021-2-49-162-172

*Sova Olena, PhD in Economics, Assistant Professor,
Senior research fellow, Ptoukha Institute for Demography and
Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine*

NOVELTY OF STRATEGIC LOCAL DEVELOPMENT PLANNING

Introduction. A strategic approach to local development planning is actively evolved and implemented in Ukraine. In the conditions of martial law, the functions introduced during the planning process are significantly changed. It is about a complex and multi-faceted study of the territories' state, the analysis of the environmental possibilities, the readiness of local stakeholders for active and coordinated participation in financing the territories restoration. The communities that successfully develop their own internal capacity and ones that have restrictions on using their potential are carefully monitored. The formation and implementation of forecast and program documents for the socio-economic development of united territorial communities is carried out taking into account the percentage of the occupied territory, the scale of infrastructure destruction and the housing stock.

Results. The Law of Ukraine "On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding Priority Measures for Reforming the Sphere of Urban Development" dated May 12, 2022 introduced a new concept – the program of comprehensive restoration of the region, territory of the territorial community (part thereof) ("Recovery Program") [1].

So, the Recovery Program is a document that will determine the main spatial, urban planning and socio-economic development priorities and will include a set of measures to ensure the recovery of territories affected by armed aggression against Ukraine or in which crisis phenomena are taking place. At the same time, issues of providing housing stock, reviving economic activity, construction and restoration works, designing individual objects and planning territories taking into account world experience, as well as financial support with the support of international donors, are planned to be resolved. The program is developed in the form of an electronic document and entered into the Register of construction activities. It requires coordination of measures according to the three-level planning system: "state strategy – regional strategy – community strategies".

Local strategies must be approved by the relevant local councils within 18 months of the mentioned Law coming into force. Communities from different regions are objectively in different conditions and realism of such intentions directly depends on the events at the front.

As of the beginning of 2022, the situation with development strategies at the level of territorial communities was as follows [2]: out of 1,438 communities – 617 (43%) had a strategy approved by the local council, in 625 (44%) the

document was at the stage of development, and in 196 (13%) the work on the strategy has not started. In terms of regions, Vinnytsia region was the clear leader in this aspect, while the communities of Zakarpattia, Khmelnytskyi and Odesa showed the least interest in developing strategies.

Territorial communities should start collecting and analyzing primary information about the current state of the territories and the needs for restoration. Data on destruction, the demographic situation and the state of the local economy are considered basic. The cooperation of regional administrations with public organizations and experts is welcomed. In order to save time, it is advisable to approve the relevant programs according to a simplified procedure, without environmental assessment and coordination with the architectural and urban planning inspection, etc.

In order to plan the economic progress of communities, a system of tools must be developed to support the development of existing and create new businesses, to attract investments to the territory, and to activate the activities of local development institutions.

At present, the activity of local authorities in the sphere of influencing the structural transformation of the economy and the practice of stimulating local entrepreneurship through micro-projects to support them, and the practice of involvement in investment projects, remains low. The possibility of increasing the tax base at the expense of local taxes and fees has not been exhausted. The mechanism of community self-taxation, which is used in European countries, has not become widespread in Ukraine.

Priority is given to changes in the structure of the local economy in favor of "growth points" (certain types of activities in the processing industries, tourism, the processing sector of the agricultural industry, etc.), additional investments to create new jobs. It is important to proceed from the fact that the self-sufficient development of the community should be based on high economic and social activity of the population. It is important that strategic planning ensures the growth of the activity of self-organization bodies of the population with a wide range of representative, organizational, informational and executive functions.

Amendments introduced in July 2022 to the Law of Ukraine "On the Basics of State Regional Policy" defined 4 functional types of communities depending on the consequences of destruction, so the vector of balanced development is aimed at expanding the "poles of economic growth" in Ukrainian territories [3].

In conditions of socio-economic instability, it is advisable to adjust planning documents in a timely manner depending on changes in both the macroeconomic situation and the situation at the community level. The choice of the period for which a development strategy or other document is developed must be determined by the territorial community itself, taking into account the needs and ability to solve certain tasks.

Each program should cover at least three main structural blocks, each of which has a clear target direction for the performance of certain tasks. The first of them includes retrospective analysis and diagnosis of the current situation in the community, description of parameters of the demographic situation, business activity and standard of living of the population, as well as industrial, engineering and social infrastructure. The second block is a vision of development prospects and the main mission of the territorial community. The third block of the program includes financial sources and an algorithm for monitoring the implementation of program tasks.

Most communities do not carry out a criterion-referenced identification of their own strengths, opportunities and development constraints, necessary to determine the direction of future growth. In this context, it should be noted that only effective strategic and tactical planning, focused on the identification and realization of the socio-economic advantages of each community, ensures growth and promotes the attraction of funds from the State Fund for Regional Development. The development and implementation of programs is often carried out declaratively, with the dominance of the industry approach in conditions of incomplete information and analytical support. Unfortunately, the social priorities of community development determined by the programs are not always connected with transformational changes in the local economy, and therefore often remain underfunded.

Other shortcomings of the programs are: unclear definition or lack of quantitative parameters of development goals and objectives, weakness of their support by the appropriate mechanism, insufficient complementarity of programs (complex and sectoral) operating in the territory of a certain community. The current State Regional Development Strategy for 2021–2027 needs to be replaced in terms of taking into account EU norms and requirements with Ukraine's application for accession, and variable planning of the post-war development of territories and communities.

At the same time, the sphere of competence of state administrations in regions and local self-government bodies and territorial communities should be finally regulated and clearly demarcated, taking into account the interests of the latter [4, p. 140]. Therefore, the priority task for the executive power remains the urgent completion of the administrative reform in Ukraine and the resolution of all legal issues regarding the decentralization of power on the basis of subsidiarity and the financial capacity of regions and territorial communities and their associations.

Conclusions. In today's harsh conditions, some territories have undergone significant changes in their purpose, demographic composition, activity profile of business units, or lost certain development opportunities due to military operations, occupation, lack of general resources, infrastructural connections, etc. The emergence as a result of the decentralization of the power of newly

created territorial communities and their granting of broad powers, including the determination of the directions of their own development, requires the earliest possible integration of these entities into the current national system of social and economic development planning.

Strategic planning is currently an effective tool for systematizing multi-level problems of regional development and balancing available resources with the capabilities of territories.

References:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» від 12 травня 2022. № 2254-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text>

2. Нова регіональна політика України. 2022. URL: https://lb.ua/blog/observatory_democracy/522307_nova_regionalna_politika_ukraini.html

3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» від 9 липня 2022. № 2389-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>

4. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України: наукова доповідь / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2022. 304 с.

*Тарасович Л. В., к. е. н., доцент,
Залужна Д. В., студентка,
Поліський національний університет, Україна*

НАЦІОНАЛЬНИЙ БРЕНД УКРАЇНИ: МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Сучасна концепція розвитку України ґрунтується не лише на традиційних важелях її формування (економічних, соціальних, політичних та ін.), а й на забезпеченні іміджу, позиціонуванні власної ідентичності та промоції зовнішньополітичних інтересів. Зважаючи на постійну присутність у міжнародному інформаційному середовищі української тематики, що, переважно, пов'язано із російською агресією і воєнними діями на території нашої держави, питання національного бренду набуває все більшої значимості й актуальності.

Дослідженням проблематики формування національного бренду присвячено праці багатьох вітчизняних учених, серед яких: І. Волкова, О. Власенко, В. Зіновчук, А. Ковальов, Т. Лук'янець, Н. Степаненко, І. Струтинська, В. Циганок, Л. Шульгіна, А. Федорів та ін. Водночас, викликають особливий інтерес питання формування національного бренду з позицій окреслення маркетингових аспектів зовнішньополітичної ідентичності України.

Основний матеріал. У загальноприйнятому розумінні національний бренд – це узагальнене сприйняття певної нації у світогляді міжнародної спільноти, який конфігурує такі елементи, як культура, мова, люди, місця (території), страви, видатні постаті, глобальні бренди та ін. Національний брендинг, у свою чергу, це процес створення, моніторингу та управління іміджем країни для підвищення її репутації та конкурентоспроможності на міжнародній арені, що гарантує використання конкурентних переваг держави для того, щоб відбулося накопичення репутаційного майна для реалізації національних інтересів на інтернаціональних ринках. Ключова ідея національного брендингу полягає в тому, щоб не нівелювати ідентичність країни, у т. ч. зовнішньополітичну, її інтелектуальну власність та національні надбання.

Процес формування національного бренду передбачає окреслення трьох важливих елементів – стратегії, практики і символістичних (розпізнавальних) дій. Стратегія – це експлікація існуючого стану країни, її внутрішнього і зовнішнього сприйняття стейкхолдерами, а також чітких кроків для трансформації системи брендингування. Практична складова цього процесу передбачає реалізацію стратегії національного брендингу шляхом залучення економічних, соціальних, політичних та інших

інструментів [3]. У цьому ключі національний бренд застосовується державною для імплементації конкретних ініціатив, зокрема: трансформація національної ідентичності суспільства; зростання міжнародної конкурентоспроможності; промоції політичних, економічних, культурних, соціальних івентів; реалізація економічних і політичних інтересів, що мають як локальний, так і світовий виміри; зміна чи покращання національного іміджу тощо. Маркетингова стратегія національного брендингу при цьому вимагає розроблення і прийняття адекватних управлінських рішень, рівнозначних як для формування зовнішньополітичної ідентичності, так й для реалізації власних національних інтересів.

Ідея національної ідентичності лежить в основі бренду країни і покращання національного іміджу має бути одним із ключовим завдань. Проблеми, які притаманні українському брендингу, створюють таку глобальну загрозу, як позиціонування України у світі як загрозової та небажаної для ведення бізнесу країни зі слабкими інституціями та фінансовим ринком. Підтвердженням цій тезі є той факт, що в рейтингу конкурентоспроможності показники «Макроекономічна стабільність», «Фінансовий ринок» та «Інституції» фіксуються на останніх місцях в загальній оцінці України (133, 136 та 104 зі 141 місця відповідно) [2].

Національний бренд має вагомий вплив на формування експорту, адже товари, послуги, інновації та інвестиції мають якісно змінювати уявлення та спогади споживачів щодо даної продукції та вміти переконувати світ, що Україна є країною, яка прагне працювати за міжнародними стандартами та є надійним торговельним партнером, що уособлює гарантію якості, безпеки та неповторності товарів і послуг. Україна має досить потужний експортний потенціал і це сприяє розширенню її експортних можливостей, поступовому нарощуванню пропозиції інноваційних товарів на зовнішніх ринках.

Україна володіє повним технологічним циклом створення як неземних комплексів, так і потужних авіаційних систем. ІТ-сфера вважається однією із найперспективніших, з позицій стратегічного відновлення держави, та найбільш розвинутою, що дає можливість прогресувати у міжнародному бізнес-середовищі. Посилаючись на дані Платіжного балансу України, експорт комп'ютерних послуг у 2019 р. підвищився на 30,2 %, порівняно із попереднім роком, його вартість 4,17 млрд дол. США. Це означає, що обсяг сплачених податків до державного бюджету зріс на 28 % і становив 16,7 млрд грн. Щороку цей показник зростає на 20–25% [1].

Незамінним компонентом національного бренду є населення країни. Слід зазначити, що українці – це інтелектуально розвинена, привітна та працелюбна нація з чіткою громадянською позицією і високим рівнем

патріотизму, що гордо підтверджується в умовах протистояння російській агресії і визнано у всьому світі.

Українську мову визнано однією з найкрасивіших мов світу, що підтверджено результатами досліджень Visual Capitalist, згідно з якими українська входить в топ-50 найпоширеніших мов світу [4]. У площині досліджень культури і традицій брендингу варто підкреслити розповсюдження української мови у всьому світі завдяки використанню україномовних аудіогідів у культурно-розвинених місцях. Завдяки українській діаспорі національний продукт стрімко розвивається. Також має місце позиціонування патріотичних культурних цінностей у світі моди, насамперед через зображення національних та етнічних мотивів на одязі на світових показах. Завдяки цьому Україна має досить величну історичну культуру й поширює свої унікальні культурні цінності і традиції на світовій арені.

Висновки та пропозиції. Майже в усіх масмедіа світу щоденно йдеться про Україну: з одного боку, висвітлюються проблеми і загрози, спричинені війною, які, власне, є гострою перелоною для розвитку держави у всіх її соціально-економічних і політичних проявах, з іншого – про патріотичні настрої, переможну силу української нації та волелюбність громадян. Для утвердження статусності й позиціонування на міжнародній арені як конкурентоспроможного гравця, Україна повинна мати потужний національний бренд (і вона має для цього усі передумови і надбання), що яскраво демонструватиме усьому світові її сильні сторони і потужний потенціал для післявоєнного відновлення і розвитку.

Список використаних джерел

1. Асоціація «IT Ukraine». Тренди росту українського IT експорту. <https://cutt.ly/JNvloBa>. (дата звернення: 15.10.2022).
 2. Національна конкурентоспроможність України на світових ринках як передумова розвитку національного бренду. URL: <https://cutt.ly/JNvk5Jv>. (дата звернення: 15.10.2022).
 3. Національний бренд України: крізь призму сприйняття держави за кордоном. URL: <https://cutt.ly/zNvkaGA>. (дата звернення: 15.10.2022).
 4. Visual Capitalist Ranked: The 100 Most Spoken Languages Around the World. URL: <https://cutt.ly/XNvleUD>. (дата звернення: 15.10.2022).
1. 548 // URL <https://doi.org/10.1080/00014788.2018.1470141>

*Фаркас Дж., доктор філософії, доцент,
Печський університет, Угорський інститут людських відносин, Угорщина
Плотнікова М. Ф., к. е. н., доцент;
Поліський національний університет, Україна*

ПРИЧИНА ПОЯВИ, СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА КРИЗА ЕКОЛОГІЧНИХ ПОСЕЛЕНЬ

Проживання людства у сучасних складних умовах екологічних, соціальних та економічних проблем, їх тісний зв'язок та взаємовплив визначають модель поведінки соціуму та визначають потребу виходу з наявної ситуації. У ХХІ ст. у суспільстві виникають нові виклики, зокрема такі як гуманітарні катастрофи, пандемії, війни, зростаюча нерівність, рабство тощо. У той же час, дослідники соціоекономічного напрямку досліджень стверджують, що вихід з вказаних проблем можливий як на макро-, так і на мікрорівні. Маломасштабні та місцеві проєкти вражають своєю стійкістю, важливістю щодо постановки проблем та механізмами їх вирішення. Саме такими є мешканці екологічних та родових поселень України та світу. Жителі екологічних поселень вважають себе володарями багатьох знань і досвіду з питань формування стійких спільнот та екологізації життєдіяльності і господарювання, але в очах великої кількості світового соціуму вони часом вбачаються химерними екстремістами, утопічними втікачами зі своєрідним світоглядом, які декларують бажання запобігти потенційному еколого-економічному та соціальному колапсу. Проте, наразі їх думка зацікавлює все більше коло осіб як громадського сектору, так і наукового оточення. Їх бачення щодо перетворення суспільства, вирішення потоних пролем змінює сучасний світ, а екологічні та родові поселення вбачаються феноменом, який першим проявив та відреагував на ситуацію у світі, що змінилася.

Досвід розвитку стійких спільнот, зокрема з питань економіки, освіти, екології, відновлення потенціалу навколишнього середовища, формування соціо-культурного базису, світоглядної позиції все частіше знаходить своє відображення у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Дослідники та практики відображають потенційну роль екологічних та родових поселень щодо вирішення часних проблем, зокрема такими є праці К. Літ фіна, Д. Каспера, Н. Тейлора, Дж. Су, Блудна, Т. Чітевера, Мейджринга та інших. Автори аналізують роль стійких навмисних спільнот у сільській місцевості та міських агломераціях, демонструють уроки сталого розвитку екологічних спільнот, розкривають їх досвід сільськогосподарського виробництва, пермакультури, роздільного сміттєзбирання, охорони навколишнього середовища тощо.

Нами встановлено, що екологічні та родові поселення – це «навмисні» цілеспрямовані само організовані спільноти, чий мешканці хочуть організовувати поселення, які нгармонійно вписуються ц априродне середовище і є більш ефективними, ніж наявні суспільні формації. Такі поселення більш ефективно використовують місцевий потенціал та діють з меншою шкодою для природного середовища. Їх мешканці ведуть екологічний спосіб життя у всіх аспектах своїх активностей: архітектурі, поводженні з відходами, очищенні води, пермакультурі, домашньому господарстві, транспортуванні, зниженні споживання, добровільній простоті, переробці тощо. Наразі вони спрямовані на створення локальних самодостатніх стійких автономних спільнот. Більшість жителів екологічних та родових поселень хочуть юти прикладом моделі соціуму, який більш придатний для життя – більш гуманний та стійкий у довгостроковій перспективі.

Нові моделі соціуму побудовані на принципах сталого розвитку, пріоритеті екології та досягненнях таких галузей знань як теорія систем, біорегіоналізм, функціонування екосистем, екофілософії, духовності. Завдяки глобальним процесам на початку ХХІ ст. екологічні поселення стали помітними на світовій та національній арені практично в усіх країнах світу. Проведені ними курси, конференції, семінари, волонтерські активності наразі зацікавлюють все більше коло учасників з усього світу. Зання і досвід мешканців екологічних та родових поселень у сферах агро технологій, орагінчного садівництва, екологічного будівництва, орагінзації та діяльності громад стали популярними. Водночас варто відмітити хвилеподібний інтерес до руху та розвитку екологічних і родових поселень як з боку їх засновників, так і з позиції інтересу соціуму до таких утворень. Самі поселення не позбавлені поточних проблем: економічних, соціальних, екологічних, наявні соціальні конфлікти та проблеми комунікації, має місце ефект вигорання, їх засновники старіють, а розачарування та втома від активної діяльності спонукає багатьох мешканців до повернення до традиційного способу життя.

Справжнім поворотним моментом у розвитку екологічних та родових поселень стала пандемія та військові дії на території України. Як виклик сучасності, зростаючі проблеми кліматичного характеру, економічна та соціальна кризи змінюють світогляд більшості населення світу і те, що раніше вважалося утопічним, стало актуальним у ХХІ ст. наразі цінності, які сповідують мешканці екологічних та родових поселень викликають справжній зростаючий інтерес, навіть, якщо не всі мешканці сіл голові до переїзду у сільську місцевість. Людям стає все більш цікаво дізнатися про нові зання і досвід. Практика, накопичена мешканцями екологічним та родових поселень, стає більш цінною. Іншою важливою зміною стало те, що зацікавленими особами є не просто вихідці з міст із зеленими

цінностями, та шукачами альтернативних рішень, а представники практично всіх соціальних прошарків, які бачать у цьому рухові практичний прагматичний інтерес до виживання власних родин.

Отже, сучасний світ впливає на соціум, як і соціум впливає на навколишній простір. Глобальні процеси формують людську самооцінку та новий досвід життя, коли стали стійкі самодостатні спільноти починають відігравати велику роль і стають цінними для суспільства. Ще одним моментом стало те, що мешканці екологічних та родових поселень наразі мають більш ніж десятирічний досвід автономного, що привертає увагу як органи державної влади, місцевого самоврядування, так і громадські рухи всього світу як реальний механізм подолання глобальних проблем.

Список використаних джерел

1. Litfin K. A Whole New Way of Life: Ecovillages and the Revitalization of Deep Community. Localization: A Transition Reader Adapting to a World with Less Material (More Time) / Eds. Raymond De Young, Thomas Princen. Cambridge : MIT Press, 2011. P. 129–140.
2. Kasper D. Van Schyndel. Redefining Community in the Ecovillage. Human Ecology Review. 2008. Vol. 15, No. 1. P. 12–24.
3. Litfin K. Ecovillages: Lessons for Sustainable Community. New York : John Wiley & Sons, 2014. 224 p.
4. Taylor Nigel. Eco-Villages: Dream and Reality. Sustainable Communities. The Potential of Eco-Neighbourhoods / Ed. H. Barton. London : Earthscan Ltd., 2000. P. 19–28.
5. Meijering L. Making a place of their own. Rural intentional communities in Northwest Europe. Utrecht : Royal Dutch Geographical Society; Groningen : Faculty of Spatial Sciences, University of Groningen, 2006.
6. Blouin M. The Urban Ecovillage Experiment. The Stories of Six Communities that Hoped Change the World. California : Pomona College, 2007.
7. Jungho S. Agriculture and sustainable communities: Reflections from a comparative case study. Community Development. 2018. Vol. 49, Iss. 1.
8. Tendai Ch. Equity in Sustainable Communities: Exploring Tools for Environmental Justice and Political Ecology. Natural Resources Journal. 2010. Vol. 50, No. 2. P. 315–339.
9. Farkas J. Leválni a köldökszinóról. Ökofalvak Magyarországon [Ecovillages in Hungary]. Budapest : L'Harmattan, 2017. URL: <https://pte.academia.edu/JuditFarkas> (date of access: 03.06.22).
10. Родова садиба: технології, комунікації, управління, економіка, підприємництво, екологія: [підручн.]. вид. 2-е, випр. і доп. / М. Л. Васильєв, М. С. Гончаренко, І. Г. Грабар, І. І. Каракаш, В. П. Якобчук, С. В. Молодецька, М. Ф. Плотнікова. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 484 с.

Федорук О. В., к. е. н., доцент,

Гавриленко Н. Ю., студент;

Маращ Я. М., студент,

Національний транспортний університет, м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В умовах сьогодення єдність економічних, соціальних та екологічних проблем регіонів обумовлює необхідність докорінної модернізації та проведення послідовних, глибоких інституційних реформ економічної системи країни. Такі заходи повинні бути спрямовані на формування диверсифікованої, конкурентоспроможної та соціально орієнтованої економіки постіндустріального типу, здатної забезпечити сталий розвиток регіонів. Глобальною тенденцією сучасного світу є зростання ролі регіонів як одиниць регіонального рівня управління держави, здатних, з одного боку, зменшити навантаження на органи центральної влади, перебравши на себе частину їх повноважень, а з іншого – максимально враховувати потреби місцевих жителів під час прийняття рішень. Цей процес є результатом регіоналізації, демократизації та глобалізації.

Принципами державної регіональної політики України є: законність, співпраця, паритетність, відкритість, субсидіарність, координація, унітарність, історична спадкоємність, етнокультурний розвиток, сталий розвиток, об'єктивність. На сучасному етапі стратегування регіонального розвитку, розробки концептуальних засад політики регіонального розвитку до цих принципів доцільно додати принципи політики регіонального розвитку, на основі яких її можна побудувати, а саме:

- принцип інноваційності: рішення, що ухвалюються органами влади та органами місцевого самоврядування, засади, на яких будується місцева політика, повинні втілювати інноваційні підходи до стратегування розвитку територій; до вирішення регіональних та місцевих проблем застосовуються інноваційні інструменти;

- принцип розвитковості: рішення, ухвалені органами влади та органами місцевого самоврядування стосовно визначених проєктів, мають створювати кумулятивний ефект для започаткування інших проєктів, що стосуються життєдіяльності територій;

- принцип дотримання інтересів: під час реалізації спільних завдань, що стосуються життєдіяльності територій, мають ураховуватися їхні інтереси на основі попереднього обговорення рішень та їх спільного ухвалення [1].

Новими підходами щодо модернізації державної політики регіонального розвитку в Україні є такі:

– перехід від регіональної політики єдиного центру до політики врахування багатогранних інтересів суб'єктів господарювання на регіональному рівні та інших регіональних гравців; усвідомлення мультицентристської сутності природи регіонального управління; урахування принципів вертикальної та горизонтальної координації управлінських заходів щодо стимулювання регіонального розвитку;

– перехід від застосування прямих інструментів стимулювання розвитку регіонів до комплексного регуляторного впливу, застосування гібридних інструментів і механізмів стимулювання регіонального розвитку (державно-приватне партнерство, регіональні кластери, міжрегіональне, транскордонне співробітництво, розвиток єврорегіонів);

– удосконалення системи середньострокового та довгострокового стратегічного планування регіонального розвитку на засадах координації секторального, територіально-просторового та управлінського підходів, що становить фундамент формування та реалізації нової державної регіональної політики в Україні [1].

Одним із основних принципів ЄС можна назвати принцип територіальної згуртованості, який застосовується на наднаціональному, національному та субнаціональному рівнях. Еволюція принципу згуртованості в ЄС пройшла шлях від акцентування на соціальній та економічній сфері до усвідомлення потреби ефективнішого використання ресурсів та конкурентоспроможності, а згодом – до включення управлінського виміру на міському рівні.

Важливим для сучасної політики регіонального розвитку України стає принцип соціальної згуртованості, який передбачає підвищення ступеня соціальної інклюзії та розвиток соціального капіталу. У свою чергу, це також залучення жителів громад у процес ухвалення рішень на місцях і підвищення здатності держави реагувати на потреби громадян. Залучення жителів громад до процесів ухвалення рішень здійснюється у формах безпосередньої та представницької демократії.

Дослідники ідентифікують різні фактори, які зумовлюють стійкість регіонів. До них зараховують особливості галузевої структури економіки, частку експортно орієнтованих підприємств та їх здатність до інновацій, структуру та навички робочої сили. Інституційні аспекти – нормативно-правове регулювання – називають серед ключових факторів, які визначають стійкість регіонів та їх економік, насамперед для країн, що мають значні відмінності регіонального розвитку. Співпрацю між різними рівнями врядування називають одним із провідних рушіїв для забезпечення узгодженого та комплексного підходу до стійкості [2].

Також особливу увагу привертають принципи Організації економічного співробітництва та розвитку щодо публічного інвестування у місцеві та регіональні проекти розвитку для всіх рівнів урядування.

Україна не входить до ОЕСР, проте може використовувати підходи, які застосовує ця організація, зокрема щодо регіонального розвитку.

Зазначеними принципами ОЕСР щодо публічного інвестування у місцеві та регіональні проєкти розвитку є такі:

1. Здійснювати публічні інвестиції за допомогою комплексної стратегії, придатної до застосування на різних територіях. Публічні інвестиції мають насамперед спрямовуватися на реалізацію регіональної стратегії розвитку, а також урахувати стратегії розвитку секторів економіки, які зазвичай визначаються на центральному рівні.

2. Використовувати та адаптовувати ефективні інструменти координації публічного інвестування між національним та субнаціональним рівнями урядування.

3. Здійснювати горизонтальну координацію публічного інвестування між органами влади на субнаціональному рівні.

4. Завчасно оцінювати довгострокові наслідки та ризики публічного інвестування. Оцінка наслідків та ризиків дозволяє нейтралізувати потенційні ризики для здійснення заходів публічного інвестування та обирати пріоритетні напрями залежно від результатів такого оцінювання.

5. Залучати всі заінтересовані сторони протягом усього інвестиційного циклу. Консультації із заінтересованими сторонами мають бути інклюзивними, відкритими та прозорими. Залучення широкого кола заінтересованих сторін, включно із жителями громад, до обговорення пріоритетних напрямів та процесу публічного інвестування уможливило значно підвищити легітимність подальших рішень і посилює довіру до органів влади та місцевого самоврядування на місцевому рівні.

6. Мобілізувати приватний сектор та фінансові установи для диверсифікації джерел фінансування й посилення спроможності здійснювати публічні інвестиції. Залучення приватного капіталу та ресурсів недержавних фінансових установ дозволяє значно розширити ресурсне забезпечення проєктів, на реалізацію яких спрямоване публічне інвестування.

7. Розвинути компетентність і спроможність державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування й установ, які беруть участь у здійсненні публічних інвестицій, особливо на місцевому рівні.

8. Фокусуватися на досягненні результатів і поширювати здобутий досвід між різними рівнями урядування.

9. Розробити фінансові рамки, адаптовані для досягнення поставлених цілей. Ефективність заходів публічного інвестування значною мірою визначається адекватністю наявних фінансових механізмів та спроможністю місцевої влади до їх належного використання.

10. Забезпечити належне прозоре управління публічними інвестиціями на всіх рівнях урядування.

11. Забезпечити прозорість та стратегічне застосування державних закупівель на всіх рівнях урядування.

12. Прагнути якості та сталості нормативно-правового забезпечення здійснення публічних інвестицій на всіх рівнях урядування [3].

Ефективне використання внутрішніх потенціалів територій та їх спеціалізації для досягнення сталого розвитку країни створить умови для зростання рівня добробуту та доходів громадян під час досягнення згуртованості в соціальному, економічному та просторовому вимірах. Регіональна політика дозволяє кожному регіону та громаді ефективно використовувати власний потенціал, переваги, ресурси та можливості на користь розвитку та підвищення якості життя людини та відповідно на користь розвитку всієї України – економічно стабільної, політично та соціально згуртованої держави.

Основними акцентами регіональної політики є:

- забезпечення економічного зростання, модернізація виробничого потенціалу та стимулювання ділової активності;
- впровадження в регіоні економічних реформ;
- розвиток людського потенціалу, підвищення життєвого рівня населення та якості послуг соціальної і гуманітарної сфер;
- створення належних умов життєзабезпечення населення, підвищення екологічної безпеки в регіоні;
- формування сприятливого інвестиційного середовища, стимулювання залучення фінансових ресурсів для реалізації виробничих та інфраструктурних інвестиційних проєктів;
- енергоресурсозбереження, комплексне використання природних сировинних ресурсів;
- реалізація в регіоні державної регуляторної політики, сприяння розвитку підприємництва;
- реформування та модернізація житлово-комунального господарства, запровадження ефективних форм обслуговування житлового фонду;
- удосконалення системи надання адміністративних послуг;
- будівництво, реконструкція та капітальний ремонт загальноосвітніх навчальних закладів, установ охорони здоров'я та соціального захисту населення;
- підвищення якості та доступності освітніх та медичних послуг;
- підтримання належних стандартів життя населення, створення умов для гармонійного розвитку особистості та вирішення проблем зайнятості населення;
- збереження історико-культурної спадщини, ефективне використання транзитного і туристично-рекреаційного потенціалу;
- реалізація державної політики у сфері охорони довкілля, підвищення екологічної безпеки регіону [2].

Таким чином, регіональна стратегія сталого розвитку являє собою комплекс заходів, орієнтованих на досягнення перспективних соціально-економічних цілей, обумовлених наявними ресурсами, потенційними можливостями й обмеженнями їх реалізації. Стратегія сталого розвитку регіонів змінюється в залежності від соціально-економічної та політичної орієнтації держави на конкретному етапі розвитку, зовнішньоекономічної ситуації, тобто від системи умов і факторів, що впливають на цільові установки розвитку суспільства в рамках єдиної держави.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні: наук. доп. / [Шевченко О.В., Романова В.В., Жаліло Я.А. та ін.]. Київ: НІСД, 2020. 153 с.
2. Конюхов Ю.М. Сталий розвиток регіонального господарства // *Ефективна економіка*. 2014. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_10_81.
3. Мельнишин Л.В. Регіональна політика стосовно сталого розвитку України в контексті європейської інтеграції. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. Вип. 2. С. 118-126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2020_2_16.

*Ходаківський Є. І., д. е. н., професор, академік УАЕН,
заслужений діяч науки і техніки України,
Якобчук В. П., к. е. н., професор,
Пугачова Н. С., асистент,
Поліський національний університет, Україна*

НЕЙРОСИНТЕЛЕКТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ (ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Постановка проблеми. Об'єктивне відображення мислення людини, його холодність та глибину достовірності дає наука. Завдяки узагальненню професора В. Миронової (2018 р.) досліджень сучасних вчених квантової фізики (понад 120, захищених «Скопусом») ми одержали інформацію про визнання нового напрямку у науці «нейротеології», що у буквальному сенсі (за своїм змістом) відображає єдність понять «тонкий світ», «світовий Розум» та «Всевишній», які інтегровано до єдиного парадигмального висновку.

Основні положення цього напрямку спостерігаємо ще в доісторичний період Піфагора, релігійного діяча Ісуса Христа, українського пророка Тараса Шевченко, папи Римського Кароля Войтили, вітчизняних фізіократів Подолинського, Вернадського, Руденко та інших. Про високоактуальне значення застосування основних положень нової науки на об'єктах найвищої сфери Публічного управління йдеться у цій публікації.

Основний матеріал. Почнемо з певної деталізації понятійного апарату наукового напрямку: під дією інтенсивних інформаційних потоків люди змінюються на клітинному рівні, відбувається позитивна мутація. Фізика визнала зверхРозум – існування Бога як Єдиної Розумної сфери, єдиного поля свідомості, дальнодія або життєва передача інформації, про яку ще сто років тому писав А. Ейнштейн, зазначаючи, що кожна квантова частка здатна змінити іншу на відстані багатьох світових років, а швидкість сигналу (думки) перевищує швидкість світла у мільярди мільйонів раз (сила думки – сила нашого мислення найвища). Інформація поляризованими хвилями передається миттєво у єдиному Полі Свідомості. Природа енергії зірки така ж як і людини. Внутрішня рівновага людини – це крок у Духовний світ, свідомість як і гравітація та магнетизм – це квантова енергія. Свідомість скеровує (управляє) матерією.

Нейротеологія дає глибоке пояснення людському геному ДНК у напрямі стійкості до змін, його наночастин – трилетів або кадонів, що дає

привід до психологічних рішень та системи публічного управління. Першим з них є висновок про те, що світом править гуманістичний інтелект, а сила гуманістичного розуму безмежна. Він же визначає функціонування демократичного суспільства. Про це особливо наголошувала українська фізіократка Олена Блаватська у своїй Таємній доктрині. У цьому зв'язку та у контексті нейротеології визнається незаперечний розвиток людської цивілізації як демократичної. У цілому синтелектика як провідний підрозділ науки про складні системи, які самоорганізуються створюючи на основі об'єднання у цілісність взаємопов'язаних елементів, тобто це прояв творчого розуму у цілісності теологічних та фізичних систем. Власне, це структура наукового мислення і реалізації здобутих творчих знань, їх апробація, застосування, оцінка та стимулювання, що складає основу ноосферного базису. Застосування нейротеологічних знань в психології трансформують її у соціоінтеграційну єдність адаптивності та управлінської етики. Узагальнюючи можна стверджувати, що психологія – наука про Душу, про її Божественну суть (людськість), а психологія управління – наука про застосування психологічних знань в управлінській діяльності.

Про об'єктивну (глибинну істинність) нейротеологічного мислення (у той час фізіократичного) свідчить геній молодого українського вченого С. Подолинського (30 років). Він звернувся до корифея матеріалістичного світу К. Маркса (про якого Бісмарк писав, що то є «капут тодішньої Німеччини», «від цього бухгалтера наплачеться вся Європа»), який на той момент написав три топи Капіталу та переконав останнього у невідповідності вчення про ринкову економіку природним явищам навколишнього світу, зокрема з позиції абсолютної ренти. Наслідком цього звертання стало його письмове підтвердження К. Марксом на останній сторінці «Капіталу». Ліжер пролетарського вчення В. Ленін назвав це «онорезом запущеним у голову капіталізму». Але найбільш показовим прикладом застосування нейротеологічних знань у публічному управлінні є визнання лідером ринкового фундаменталізму Адамом Смітом (1790 р.) особливої важливої ролі держави в управлінні суспільними процесами, як найвищої, відповідальної.

Отже, це спростовує значення ринкового реагування економіки, як абсолютне, переважаюче як це визнавалося до цього часу. Особливого значення це набуває за протистояння егоцентризму як домінанту авторитарного управління, що породжує агресивність, міжнародні конфлікти та братовбивчі війни.

Список використаних джерел:

1. Міронова В. Алхімія акупунктури. 7 грудня 2017 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vuDgl4taP5g>
2. Ходаківський Є., Богоявленська Ю., Грабар Т. Психологія управління, 6 вид., К.: ЦУЛ, 2021. 684 с.
3. Вернадский В. Біосфера и ноосфера. М.: Айрис, 2004. 576 с.
4. Родова садиба: технології, комунікації, управління, економіка, підприємництво, екологія: [підручн.]. вид. 2-е, випр. і доп. / М. Васильєв, М. Гончаренко, І. Грабар, І. Каракаш, В. Якобчук, С. Молодецька, М. Плотнікова. К.: Ліра-К, 2021. 484 с.
5. Плотнікова М.Ф., Присяжнюк О.Ф., Васильєв М.Л. Роль родових садіб у розвитку національної економіки. *Сучасні проблеми формування, розвитку і використання ресурсного потенціалу АПК*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 30 березня 2017 р.). Полтава: кафедра економіки підприємства ПДАА, 2017. С. 46–51.
6. Шевчук В. Наукова школа фізичної економії: світовий вимір і цивілізаційна перспектива URL: <http://rudenko.Narod.htm>
7. Руденко М. Енергія прогресу: Нариси фізичної економії. К.: Молодь, 1998. 544 с.
8. Блаватская Е. Тайная Доктрина. Том 1. Космогенезис; сокр. В 2-х томах. М.: Бигбак, 1888. 645 с.
9. Грабар І. Г. Мікрорезонансні технології та секрети довголіття (Жити до 140 – доступно кожному!). Житомир: Євенок О., 2012.

*Ходзицька В., к. е. н., доцент,
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана, Україна*

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ТА СТРАТЕГІЧНА УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ КОРПОРАЦІЙ

Потреба у більшій підзвітності та законності змінюється протягом останніх десятиліть, що передбачає більше розкриття інформації про дії, що здійснюються організаціями. А отже поява цих нових моделей управління призвела до традиційної фінансової інформації. Крім того, після останньої економічної кризи організації почали страждати від зовнішнього тиску, щоб бути більш відповідальними в середовищі, в якому вони діють. У зв'язку з цим нефінансова інформація в останні роки розглядається як альтернатива та пропонується у традиційних фінансових звітах, щоб задовольнити запити різних зацікавлених сторін з питань, що стосуються законності та підзвітності. Організація, корпоративне управління та соціальна відповідальність інформації є однією з найбільш затребуваних питань, особливо після постійних корупційних скандалів [3].

Незважаючи на це, баланс між фінансовою та нефінансовою прозорістю може бути корисним, забезпечуючи інформаційний потік, що представляє суспільний інтерес та дозволяє зацікавленим сторонам взаємодіяти з організацією та брати участь у прийнятті рішень. Крім того, більша інформаційна прозорість допомагає підтримувати постійний зв'язок між організацією та її зацікавленими сторонами, допомагаючи організації інформувати про свої дії та узаконювати свою поведінку.

Підзвітність, як засіб створення цінності та покращення залучення зацікавлених сторін, повинна бути впроваджена через нефінансову прозорість, розкриття разом із фінансовою інформацією в обох державних та приватних секторах. У зв'язку з цим більшість літератури про розкриття інформації в основному зосереджується на аналізі нефінансової інформації, що міститься у щорічному звіті приватного сектору; порівняльні дослідження щодо прийняття різних звітів у державному секторі; аналіз впровадження нових інтегрованих моделей розкриття інформації; та звітність про стійкість або розкриття інтелектуального капіталу в університетському секторі [3]. З іншого боку, були кілька досліджень, що аналізують мотивацію залучення зацікавлених сторін через соціальні медіа щодо приватного та державного сектору. Однак включення нефінансової та фінансової інформації менш вивчена, особливо в університетському секторі.

Більшість авторів вважають, що для задоволення очікування різних соціальних та правових питань, університети повинні встановлювати та

підтримувати міцні та довготривалі стосунки з їх ключовими зацікавленими сторонами та прагнути їх залучити.

Протягом багатьох років розповсюдження фінансової інформації було однією з головних тенденцій в літературі. Відповідно до суворої нормативної бази у приватному секторі фінансова інформація досягла норми та загального визнання, тоді як докладаються зусилля дедалі більше сприяти поширенню нефінансової інформації в різних країнах.

Створення цінності для зацікавлених сторін стало ключовим питанням в управлінні підприємствами, таким чином, необхідності розкриття нефінансової інформації. Крім того, більша прозорість нематеріального капіталу стала вимогою більшої підзвітності, згідно з новими моделями управління. Тим не менше, завдяки вимогам більшої прозорості та підзвітності, а також безперервності конкуренції у досконалості, університети змушені сприяти більшій видимості своїх результатів, обов'язково включаючи більшу кількість нефінансових аспектів. Крім того, «управління легітимністю в значній мірі спирається на спілкування». Тому організації зацікавлені в стратегіях, які можуть підвищити рівень взаємодії між фірмою та суспільством, використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для того, щоб забезпечити зрозумілість зацікавлених сторін та схвалення діяльності, яку вони здійснюють. З урахуванням вищезазначеного, університети як основні інститути суспільства повинні підтримувати міцність і тривалість відносини з основними зацікавленими сторонами [3].

Неоднорідність практики звітності фірм, доводяться шляхом надання невичерпного списку заголовків, що використовуються для звітів, які містять частину (або всю) нефінансової інформації, що розкривається протягом періоду: річний звіт, річна консолідована та окрема фінансова звітність, фінансова звітність, річна фінансова звітність, інтегрований звіт, інтегрований річний звіт, звіт зацікавлених сторін, звіт про корпоративну відповідальність, звіт про корпоративне управління, звіт про стійкість, звіт з питань соціальної, етичної та стійкої діяльності, соціальний та екологічний звіт, комітет з соціальних та етичних питань звіт, звіт про управління ризиками та капіталом. Таку неоднорідність можна пояснити відсутністю узгодженості визначення NFR, що змушує фірми застосовувати та коригувати свої спеціальні практики розкриття інформації.

Отже, нефінансові звіти повинні розкривати діючу бізнес-модель, ризики, пов'язані з проблемами, згаданими у звітах управління та заходи з управління ризиками, політики та їх наслідки для такої діяльності, включаючи результати процесу належної перевірки.

Соціальна звітність, яка є однією з різновидів нефінансової звітності, відіграє особливу роль для держав та бізнес-структур (для створення їх привабливого іміджу, надійної репутації, залучення нових інвесторів,

зміцнення довіри ділових партнерів та суспільства в цілому). Все більше вітчизняних компаній (з урахуванням найкращого зарубіжного досвіду) готують щорічні соціальні звіти.

В умовах глобалізації економіки та загострення кризових явищ виникає необхідність об'єднати зусилля держави, бізнесу та суспільства забезпечити умови для дотримання соціальної відповідальності, стабілізації економічного розвитку на різних рівнях управління.

Наступна проблема, яку потрібно вирішити після коригування умов складання та розкриття інформації про нефінансову звітність, це встановити контроль (внутрішній і зовнішній) над якістю та надійністю. Перш за все, такий контроль повинен бути організований самою компанією на рівні власної системи внутрішнього контролю, діяльності служби внутрішніх аудиторів. Головні процедури внутрішнього контролю доречні для зосередження на дотриманні нормативних актів (у тому числі міжкорпоративних) щодо складання нефінансової звітності, на механізмах формування та обробці, зберігання нефінансових даних, ризиках управління та оцінці ефективності заходів, вжитих для забезпечення умов для правильного складання нефінансової інформації.

Список використаних джерел

1. Paper by Claire Jeffery with the support of Jade Tenwick and Ginevra Bicciolo. Editor: Filip Gregor, Head of Responsible Companies at Frank Bold Comparing the implementation of the EU Non-Financial Reporting Directive in the UK, Germany, France and Italy// URL <http://www.purposeofcorporation.org/comparing-the-eu-non-financial-reporting-directive.pdf>
2. Petryk O., Kurylo O., Karmaza O., Makhinchuk V., Martyniuk O. (2018). Non-financial reporting of companies and the necessity of its confirmation by auditors in Ukraine. Problems and Perspectives in Management, 16(2), 385-395. // URL <https://businessperspectives.org/journals/problems-and-perspectives-in-management/issue-282/non-financial-reporting-of-companies-and-the-necessity-of-its-confirmation-by-auditors-in-ukraine>
3. Saraite-Sariene L., Alonso-Cañadas J., Galán-Valdivieso F., Caba-Pérez C. Non-Financial Information versus Financial as a Key to the Stakeholder Engagement: A Higher Education Perspective *Sustainability* 2020, 12(1), 331// URL <https://doi.org/10.3390/su12010331>
4. Stolyowy Hervé, Paugam Luc (2018) The expansion of non-financial reporting: an exploratory study, *Accounting and Business Research*, 48:5, 525-

*Швець Т. В., к. е. н., доцент,
Михайльонка О. С., магістрант,
Поліський національний університет, Україна*

БІЗНЕС-МОДЕЛЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

Ринкове середовище функціонування суб'єкта підприємництва є досить мінливим та вимагає від підприємств активного пошуку адаптаційного механізму до змін сукупності ринкових факторів. Одним із дієвих механізмів досягнення ефективності ведення бізнесу вбачається його функціонування на підґрунті стратегічного розвитку.

Термін «стратегія» досить широко застосовується в теорії менеджменту та економічної діяльності підприємств. Наразі уніфікованого визначення поняття стратегії для будь-якого підприємства не існує, а саме тлумачення терміну залежить від різноманітних теоретичних підходів та конкретних позицій, з якої розглядається даний процес. Класик теорії стратегічного управління І. Ансофф у своїх працях відмічав, що стратегія за своєю суттю є набір правил для прийняття рішень, які підприємство використовує при здійсненні своєї діяльності [1, с. 68]. М. Портер зазначає, що «стратегія являє собою створення унікальної і цінної позиції завдяки різноманітним дій» [5, с. 5]. Комплексно розглядає стратегію Г. Мінцберг через її зміст, призначення та результати. За його визначенням під стратегію слід розуміти принцип поведінки або дотримання деякої моделі поведінки [4].

З погляду сучасних наукових трактувань щодо управління, стратегія є ґрунтовною діловою концепцією, яка у поєднанні з реальними діями може привести до створення реальної конкурентної переваги, спроможної зберігатися тривалий період [3]. М. Хацер запропонував позиціонувати стратегію як генеральну комплексну програму дій суб'єкта господарювання щодо його майбутнього розвитку; при цьому слід враховувати головні та проміжні цілі, а також розподіл ресурсів для їх досягнення цих цілей [6]. Стратегія являє собою узагальнену модель комплексу дій, що необхідні для досягнення поставлених цілей у ринковій економіці. Розробка стратегії дозволяє підприємству виживати в умовах жорсткої конкуренції та ситуації на ринку, яка швидко змінюється.

Отже, враховуючи різнобічні трактування сутності терміну, «стратегія» вбачається як модель певних рішень та (або) дій, довгостроковий план суб'єкта підприємництва, уміння поєднання фахівців

і активів задля досягнення конкурентних переваг. Стратегія розвитку суб'єкта підприємництва зорієнтована на функціонування підприємства загалом. Передбачає залучення та із застосуванням усіх ресурсів, зорієнтована на здійснення головної цілі діяльності підприємства.

Поняття «бізнес-модель» тісно пов'язане з терміном стратегія. Поняття «бізнес-модель» розглядається у науковому середовищі як інструмент менеджменту задля аналізу функціонування підприємства та як технологія (спосіб) ведення бізнесу. Бізнес-стратегія зосереджується на управлінні успішності бізнесу у конкретній сфері бізнесу та має досягати довгострокових конкурентних переваг [7].

Концепцію бізнес-моделі, як зауважує І. Бойчик, можна вважати сучасним управлінським інструментом у механізмі реалізації суб'єктами підприємництва своїх стратегічних цілей. Розкриття сутності бізнес-моделі чітко прослідковується за двома підходами: з точки зору цінності для споживачів – орієнтація на зовнішнє ринкове середовище; з точки зору бізнес процесів, що відбувається всередині організації [2].

Ключовим елементом бізнес-моделі організації виступає запропонована для споживачів цінність (продукт або послуга), яка має характерні відмінності та буде конкурентоспроможними на ринку. Бізнес-стратегія визначає, як завоювати міцні довгострокові конкурентні позиції в конкретному випадку бізнесу враховуючи усі принципи бізнес-моделі.

Постійно змінні ринкові та соціальні обставини вимагають від підприємств неминучого коригування. Виникає необхідність більш конкретизованих корегувань, особливо бізнес-моделі розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Ансофф И. Стратегический менеджмент. Классическое издание. /Пер. с англ. под ред. Петрова А.Н. СПб.: Питер 2011. 344 с.
2. Бойчик І.М. Формування бізнес-моделі виробничо-торгівельного підприємства з урахуванням напрямів його стратегічного розвитку. *Причорноморські Економічні Студії*. Випуск 16. 2017. С. 51-55.
3. Коваленко О. В. Калита В. І. Стратегія діяльності підприємства як генеральна програма розвитку. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2016. Вип. 54. С. 35-39.
4. Мінцберг Г., Б. Альстренд, Дж. Лэмпел. Школы стратегий, стратегическое сафари. СПб.: Питер, 2000. 366 с.
5. Портер М. Конкурентна стратегія: Методика аналізу галузей конкурентів. Альпіна Паблішер, 2011. 453 с.

6. Хацер М. В. Стратегія розвитку підприємства в умовах нестабільності економіки держави. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету* (економічні науки). 2014. № 3. С. 109-112.

7. Kulakova Svitlana, Chevhanova Vira, Novikova Olha. Особливості формування та реалізації бізнес-стратегії підприємства. *Науковий журнал «Економіка і регіон»*. Полтава: ПНТУ. 2019. Т. (2(73)). С. 60-72. doi:[https://doi.org/10.26906/EiR.2019,2\(73\).1628](https://doi.org/10.26906/EiR.2019,2(73).1628).

СТОРІНКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

*Бакунчик І. М., магістр права,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна*

ПРИВАТИЗАЦІЯ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Збройна агресія російської федерації проти нашої країни загострило питання становлення вже реформованої системи місцевого самоврядування. В таких умовах важливим є не тільки збереження існуючих досягнень, а й забезпечення сталого розвитку територіальних громад, що забезпечить перехід від низько розвинутих територій до більш високо економічно та технологічно розвинутих громад.

Окрім того з початком повномасштабної війни на територіях де ведуться бойові дії фактично повністю зупинено роботу бізнесу, що негативно впливає в цілому на економічне становище в Україні. Відсутність працюючого бізнесу це не тільки зменшення продукції на ринку, а й зменшення податкових надходжень, відповідно дефіцит як бюджетів місцевого рівня так і загальнодержавного. В таких умовах територіальним громадам важливо адаптувати стратегії власного розвитку з урахуванням зовнішніх та внутрішніх умови, наявності ресурсів і можливих ризиків, з метою залучення інвестицій, збільшення працюючих підприємств та фінансових надходжень [1, 8].

Однією з проблем у стратегічному плануванні розвитку територіальних громад до 2022 року було фактично відсутність у більшості територіальних громад документально оформленої стратегії розвитку. Однак з прийняттям 09.07.2022 Закону України «Про внесення змін до ... законодавчих актів України щодо ... державної регіональної політики та політики відновлення регіонів ...» [4–5]. Така ситуація має змінитися, з урахуванням того що відтепер на законодавчому рівні закріплено обов'язкова наявність стратегії розвитку територіальних громад. Хоча про обов'язковість документального оформлення стратегії розвитку територіальних громад, проте на законодавчому рівні відсутнє понятійна детермінація «стратегія розвитку територіальної громади». На наш погляд під стратегією розвитку територіальної громади необхідно розуміти план, який визначає основні напрями розвитку територіальної громади, чіткі цілі, конкретний порядок дій та способи досягнення поставлених цілей.

Основний матеріал. Основою для реалізації стратегії розвитку будь-якої територіальної громади є її фінансова спроможність, тобто здатність залучити фінансові ресурси з метою реалізації поставлених цілей [2–3]. На цьому етапі територіальним громадам доцільно провести аудит (інвентаризацію) власних активів з метою оцінки ефективності використання таких активи, тобто чи приносить наявний актив економічну чи соціальну користь чи доцільніше передати актив в оренду чи на

приватизацію. І на наш погляд у існуючих умовах одним з найбільш ефективних способів наповнення місцевих бюджетів, а відповідно і способів забезпечення реалізації стратегій розвитку територіальних громад є саме приватизація комунального майна [1–3]. Приватизація дозволяє забезпечити баланс інтересів органів місцевого самоврядування, бізнесу та держави, оскільки наразі ми перебуваємо в ситуації коли країна потребує наповнення бюджетів усіх рівнів та стабілізації економіка, а підприємці – площі, які забезпечать функціонування їхнього бізнесу.

З урахуванням запровадження на всій території України правового режиму воєнного стану, існувала об'єктивна необхідність адаптувати процедури приватизації до існуючих умов та реальних потреб. У зв'язку з чим 28 липня 2022 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін до ... законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств ... та економічного відновлення держави» № 2468-ІХ, який внесено як зміни до Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» [4–5] та інших законодавчих актів щодо процедури приватизації майна та фактично спрощено процедуру приватизації комунального майна (далі – Закон № 2468). Нижче ми окреслимо основні зміни запровадженні Законом № 2468 [4–5]. Законодавцем змінено підхід до визначення розміру гарантійного внеску, а саме встановлено диференційовану модель визначення гарантійного внеску, яка буде застосовуватися у випадку, якщо аукціон з продажу того самого об'єкта приватизації двічі не відбувся. Такий підхід покликаний зменшити ризики пов'язаних зі зривом аукціонів. Ключовою метою сплати гарантійного внеску фактично є підтвердження реальної зацікавленості покупця в придбанні об'єкта приватизації. Якщо аукціон двічі не відбувся розмір гарантійного внеску має встановлюватися на рівне більшому ніж 50 відсотків стартової ціни об'єкта малої приватизації або 30 розмірів МЗП плат станом на 1 січня року, в якому оприлюднюється інформаційне повідомлення.

Також запроваджено нове поняття «Пул». Зазначений інструмент покликаний зробити об'єкти приватизації більш привабливими для інвесторів. Тобто у випадку якщо у громади у власності перебуває декілька підприємств, що забезпечують виробництво певної продукції то очевидно для покупця цікавим буде придбання саме двох підприємств у сукупності одним лотом, а не окремими підприємствами. Такий підхід дає можливість забезпечити конкурентне середовище та унеможливити штучне завищення ціни об'єктів приватизації.

Відтепер потенційні покупці не зобов'язані подавати до заяви на приватизацію аудиторське підтвердження останньої річної або квартальної фінансової звітності, що дозволить по-перше пришвидшити процедури підготовки до приватизації, а по-друге залучити більшу кількість потенційних покупців.

Новацією, з точки зору економії часу є можливість органу приватизації на етапі підготовки об'єктів малої приватизації до реєстрації речових прав на нерухоме майно та проведення інвентаризації майна державних підприємств,, продажу залучати суб'єктів господарювання для:

виготовлення технічної документації, що приватизуються; проведення екологічного аудиту у випадках, визначених законодавством.

Важливим нововведенням, з точки зору стратегічного планування розвитку територіальної громади є можливість органу приватизації, переглянути доцільність приватизації об'єкта приватизації майже на будь-якому етапі. Тобто у випадку якщо в процесі приватизації орган приватизації, не вбачає економічної доцільності в приватизації об'єкти приватизації, чи такий об'єкт приватизації необхідний самій територіальній громаді, що сприятиме досягненню цілей визначених стратегією розвитку територіальної громади, орган приватизації наділений правом ухвалити рішення про скасування ... рішення про приватизацію відповідного об'єкта комунальної власності.

З метою залучення до приватизації більшої кількості покупців, а відповідно і потенційної можливості продажу об'єкта приватизації за більшою ціною у зв'язку зі збільшенням конкуренції на період дії воєнного стану скасовано заборону продажу об'єкта приватизації зі зміною основних видів діяльності. Зазначене положення реалізовано шляхом визначення переліку положень, які не включаються до договору купівлі-продажу, а саме:

- виконання встановлених мобілізаційних завдань;
- вимог та додаткових обмежень природоохоронного законодавства щодо користування об'єктом;
- збереження основних видів діяльності підприємства;
- погашення боргів із заробітної плати, перед бюджетом, простроченої кредиторської заборгованості підприємства;
- проведення обов'язкового екологічного аудиту;
- проведення оцінки майна в процесі приватизації.
- технічного переозброєння, модернізації виробництва (сума інвестицій) та енергомодернізації об'єкта;

Основною метою з якою було ухвалено Закон № 2468 було прискорення процесу приватизації, ми можемо констатувати, що з прийняттям зазначеного закону значно скоротилися строки на приватизацію майна комунальної власності. Зокрема, якщо у попередній редакції Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» органу приватизації надавалося 10 робочих днів на публікацію інформаційного повідомлення про приватизацію об'єкта малої приватизації на офіційному, органу місцевого самоврядування та в електронній торговій системі то тепер даний строк становитиме всього 5 днів. Значно скорочено діапазон у якому мав призначатися аукціон з продажу об'єктів приватизації, якщо минула редакція Закону № 2269 зобов'язувала провести аукціон не раніше як через 20 днів та не пізніше 35 днів після публікації інформаційного повідомлення про приватизацію об'єктів малої приватизації, зараз аукціони мають проводити не пізніше не раніше як через 20 днів та не пізніше 25 днів після публікації відповідного повідомлення.

Окрім того важливою новацією є чітко визначені строки проведення повторного аукціону, попередня редакція Закону № 2269 взагалі обходила

стороною питання щодо термінів призначення повторного аукціону[4]. Закон № 2468 встановлює, що у випадку якщо аукціон не відбудеться, або відсутнє рішення органу приватизації щодо викупу новий аукціон проводиться не раніше ніж на 10 та не пізніше ніж на 15 день з дати його оголошення.

Висновки та пропозиції. Резюмуючи, зазначимо, що з метою сталого розвитку територіальних громад, органи місцевого самоврядування мають чітко окреслювати напрямки розвитку власних територій та цілі які вони прагнуть досягти. Основою для реалізації поставлених цілей завжди виступає фінансова спроможність територіальних громад, яка може бути забезпечена, зокрема шляхом приватизації об'єктів комунальної власності. Враховуючи зміни які були запровадженні з метою спрощення та пришвидшення приватизації, зазначений інструмент може стати тим поштовхом який стимулюватиме економічне зростання, як окремих громад так і країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст.356. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради. – 1997. – № 24. – ст.170. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
4. Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна» від 18.01.2018 № 2269-VIII [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради. – 2018. – № 12. – ст.68. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави» від 28.07.2022 № 2468-IX [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2468-20#Text>
6. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 № 156-VIII [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 13. – ст.90. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#n6>
7. Посібник інструменти управління майном комунальної власності територіальної громади – Режим доступу: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/651/Програма_USAID_DOBRE_Посібник_Інструменти_управління_майном_комунальної_власності..pdf
8. Муніципальне право – П.М. Любченко- К.:Право,2020.-262 с.

*Бузган Ю., магістрант,
Поліський національний університет, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ІТ-КОМПАНІЙ

Постановка проблеми. Сучасні реалії розвитку ринкової системи господарювання визначають нові підходи до управління підприємством, які мають ґрунтуватися на новій концепції управління, що орієнтована на провідну роль людини в функціонуванні організації. Дієва, інноваційна та творча система управління персоналом визначає ефективність функціонування підприємства, а саме, стабільне зростання показників продуктивності праці, фінансових показників та забезпечення конкурентних переваг. Отже, стратегія формування та реалізація кадрового потенціалу становить основу управління організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У результаті розвитку вітчизняного бізнесу з'явилась необхідність розглядати розвиток кадрового потенціалу через призму стратегічного управління. Найповніше ці проблеми розглядаються у роботах таких провідних науковців таких як: І. Ансофф, П. Друкер, М. Портер, А. Томпсон, О. Віханський, М. Круглов, А. Градов, Р. Фатхутдінов, М. Володькіна, В. Герасимчук, З. Шершньова та інші. Нинішні тенденції розвитку вітчизняної економіки зумовили об'єктивну необхідність подальшого розвитку теоретичних і методико-прикладних засад утворення і функціонування діючих систем управління персоналом, що і обумовлює актуальність теми та доцільність проведення досліджень

Основний матеріал. Кадрова стратегія (стратегія управління персоналом) – це особливий набір основних принципів, правил і цілей роботи з персоналом, конкретизованих з урахуванням типів організаційної стратегії, організаційного і кадрового потенціалу, а також типу кадрової політики [1, с. 400]. Варто зазначити, що дієва кадрова стратегія має бути спрямована на досягнення загальної або бізнес-стратегії. Дослідження засвідчили, що не існує єдиної точки зору щодо сутності стратегії управління формуванням та розвитком кадрового потенціалу.

Теорія та практика управління розрізняють наступні типи кадрових стратегій, а саме, стратегія організації та стратегія кадрового потенціалу. Стратегія організації є генеральною і притаманною організаціям продуктом діяльності яких є самі кадри. До таких компаній належать, насамперед, навчальні заклади, консалтингові фірми тощо. У організації, у яких персонал є одним з факторів їхньої діяльності, кадрова стратегія належить до групи функціональних, тобто, така стратегія є підпорядкованою загальній стратегії. В динамічних умовах зовнішнього середовища стратегія кадрового потенціалу стає найважливішою передумовою формування

успішного менеджменту, а також, відображає довгострокові інтереси підприємств.

Таблиця 1

Місце і роль кадрових стратегій підприємства в системі загальної стратегії підприємства

Генеральні стратегії	Маркетингові стратегії	Характеристика маркетингових стратегій	Кадрові стратегії	Вимоги до менеджерів
Функціонування	Стратегія мінімізації витрат	Конкуренвні переваги за рахунок економії на витратах	Залучення і закріплення працівників масових професій	Потреба в адміністративно-менеджменті
	Стратегія диференціації	Зосередження підприємством діяльності на пріоритетних напрямках	Орієнтація на високо кваліфікований персонал з вузько-профільною спеціалізацією	Наявність підприємницьких здібностей, неабияких лідерських якостей
	Стратегія фокусування	Зосередження на певному сегменті ринку використання стратегії диференціації	Орієнтація на персонал вузької спеціалізації	Інноваційне мислення, творчий підхід до прийняття управлінських рішень
Розвитку	Стратегія росту	Формування конкурентних переваг завдяки виходу на нові ринки, диверсифікації діяльності	Залучення персоналу особливо високої кваліфікації	Творчі, креативні і підприємницькі здібності
	Стратегія помірною росту	Властива підприємствам, що мають міцні позиції на ринку і функціонують у традиційних сферах	Залучення і закріплення кадрів, стабілізація персоналу	Адміністраторські якості
	Стратегія скорочення	Необхідна в періоди коли потрібно здійснити фінансову санацію	Організація масових звільнень і допомога у працевлаштуванні	Підприємницькі та адміністративні здібності
	Комбінована стратегія	Включає елементи стратегій росту, помірною росту і скорочення	Залучання висококваліфікованих фахівців, стабілізація персоналу, вибіркоче звільнення	Залежать від поєднання стратегій

Джерело: [2, с. 156]

Залежної від масштабів, специфіки діяльності, ринків, на яких функціонує підприємство, кадрова стратегія може бути реалізована в двох формах — концентрованої і диверсифікованої. Так, диверсифіковану стратегію варто використовувати великим підприємствам, що здійснюють різні напрями діяльності, підрозділи яких функціонують у різних природно-кліматичних зонах, з різною демографічною ситуацією, станом ринку праці, культурними традиціями тощо. У невеликих, вузькоспеціалізованих підприємствах, які функціонують на одному ринку, які мають однорідний склад персоналу, доцільно використовувати концентровану кадрову стратегію. Вибір стратегії є відбором тих варіантів із запропонованих в табл., які відповідають критеріям і яким збирається слідувати керівництво. Такий вибір може ґрунтуватися на імплементації однією стратегією або ж цілого набору стратегічних альтернатив.

Рішення про вибір стратегії залежатиме від оцінок і очікувань топ-менеджерів та інших груп системи управління. Крім того, на вибір стратегії може вплинути необхідність ухвалення оперативних рішень, наприклад, скільки виробничих майданчиків використовуватиме організація, який вид технології необхідно застосувати, яка чисельність робочої сили, необхідної при здійсненні нової стратегії тощо.

Обґрунтування та імплементація загальної (корпоративної) стратегії передбачає в межах кадрової стратегії підбір і залучення менеджерів, які володіють відповідними професійними якостями. Такий підхід сприятиме як виконанню корпоративної стратегії так і дієвості управління персоналом підприємства в цілому. Так, зокрема, імплементація стратегії зростання потребує менеджерів підприємницького типу, що впроваджують нові, нетрадиційні методи роботи. Стратегія згортання (оборонна стратегія) передбачає залучення менеджерів-адміністраторів високого рівня соціальної та психологічної компетентності, зусилля яких спрямовані на проведенні антикризових заходів з метою збереження актуальності підприємства на ринку.

Стратегічний підхід до управління кадрами передбачає, насамперед, якісні зміни в сфері роботи з персоналом. Вони полягають у тому, що в рамках традиційних напрямів кадрової роботи все більшого значення набувають стратегічні аспекти. Об'єднуючись із стратегічними технологіями, планування потреби в персоналі, відбір, оцінка, навчання, виступають як складові стратегії управління персоналом, набувають нової якості і становлять єдину цільову спрямованість на досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства [3, с. 424]. Основні елементи стратегічного управління кадрами в порівнянні з принципами традиційного управління персоналом наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Основні елементи кадрової стратегії IT- компаній

Елементи системи управління персоналом	Ключові характеристики при класичному підході	Ключові характеристики при стратегічному підході
Ресурси підприємства	Фізичний капітал, грошовий капітал	Фізичний капітал, грошовий капітал, кадровий потенціал
Витрати на персонал	Прямі витрати	Довгострокові інвестиції
Залучення персоналу	Грошовий стимул	Активний пошук, реклама, соціальні заходи
Витрати на навчання	Мінімальні	Визначаються за критерієм «витрати-результат»
Соціальна інфраструктура	Відсутні	Формуються окремі компоненти за критерієм «витрати-результат»
Стиль управління	Авторитарний	Визначається відповідно до ситуації
Організація праці	Індивідуальна	Індивідуальна, колективна
Регламентація виконавця	Жорстка	Різний ступінь свободи
Мотивація праці	Матеріальна	Поєднання економічних і матеріально-психологічних стимулів
Функції кадрових служб	Переважно облікові	Переважно аналітичні і організаційні

Джерело: розроблено на основі [4, с. 280]

Отже, ефективне функціонування підприємства можливе на засадах імплементації стратегії розвитку. З-поміж різних типів стратегічних орієнтацій чільне місце належить стратегії управління кадровим потенціалом. Стратегічне управління персоналом дає змогу формувати необхідний кадровий персонал, орієнтує виробничу діяльність чи надання послуг відповідно до споживчого попиту, здійснює гнучке регулювання та зміни в організації, які відповідають змінам у зовнішньому оточенні і дають змогу досягти певних конкурентних переваг.

Список використаних джерел

1. Гриньова В. М., Шульга Г. Ю. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посібн. Х. : ІНЖЕК, 2017. 288 с.
2. Колпаков В. Стратегический кадровый менеджмент. К.: МАУП, 2002. 280 с.
3. Немцов В.Д., Довгань Л.Є. Стратегічний менеджмент: Навчальний посіб. К.: УВПК "ЕксОб", 2014. 560 с.
4. Українське IT: не прогавити майбутнього URL: <http://tyzhden.ua/Society/130753>

*Бутузов В. С., магістрант,
Поліський національний університет, Україна*

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВОДНИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ

Система управління водним господарством України базується на законодавстві в галузі регулювання водних відносин, основним з яких є Водний кодекс України [1]. Він визначає державне управління в галузі охорони, використання й відновлення водних ресурсів за басейновим принципом, визначається державними, цільовими, міждержавними та регіональними програмами використання, охорони та відтворення водних ресурсів. Активна співпраця між народами забезпечує відповідною договірною базою (особливо у відношенні спільного використання та охорони транскордонних водотоків) та є важливою частиною державного управління у сфері водних відносин.

Стаття 13 Водного кодексу України визначає перелік органів, які здійснюють державне управління у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів на загальнодержавному та регіональному рівнях. Так, до органів державного управління в цій галузі віднесено Кабінет Міністрів України, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, районні, обласні ради, органи виконавчої влади та інші державні органи з законодавства України. Верховна Рада України забезпечує законодавчу підтримку у водній сфері. Рада національної безпеки та оборони України координує діяльність у випадках, що становлять загрозу стабільності держави. Центральні органи державної влади мають свої представництва на місцях з метою впровадження єдиних засад політики у просторовому вимірі.

Міністерство енергетики та захисту довкілля (є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища) – є органом виконавчої влади у галузі використання, охорони та відтворення водних ресурсів. Держводагентство (є центральним органом виконавчої влади щодо реалізації державної політики розвитку водного господарства), Держгеонадра (є центральним органом виконавчої влади щодо реалізації державної політики у контексті геологічного вивчення та раціонального використання надр), Держекоінспекція (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони і раціонального використання вод та відтворення водних ресурсів), а також інші органи відповідно до законодавства. Повноваження цих органів визначені статтями 8–11 Водного кодексу України та іншими законодавчими актами [2].

В нашій країні існують такі басейнові управління водних ресурсів (БУВР): Басейнове управління водних ресурсів річки Південний Буг (БУВР Південний Буг), БУВР середнього Дніпра, БУВР нижнього Дніпра, БУВР Прип'яті, БУВР Пругу та Сірету, БУВР річок Причорномор'я та

нижнього Дунаю, БУВР річок Приазов'я, БУВР Тиси, Деснянське БУВР, Дністровське БУВР, БУВР Західного Бугу та Сяну, Сіверсько-Донецьке БУВР. У рамках басейнових управлінь формуються басейнові ради (БР) та басейнові водогосподарські об'єднання (БВО). БР створюються з метою забезпечення загального контролю за станом водних ресурсів конкретно відведеної території. У межах рад розробляються загальні методи реалізації водної політики, рекомендації відносно експлуатації та охорони водних ресурсів. Діяльність БР націлена на реалізацію стратегічної задачі відносно покращення характеристик водних ресурсів в межах басейну та впровадження принципів комплексного управління у сфері водних ресурсів. До складу БР можуть входити як представники установ (місцевої адміністрації, водогосподарських організацій), так і населення. БВО за своїми цілями спрямовані на вирішення наступних задач: реалізація системи заходів для забезпечення водою всіх водокористувачів та водоспоживачів, проведення оцінки стану водних ресурсів для конкретної території, визначення максимальних та мінімальних лімітів водоспоживання, підтримка позитивного рівня функціонування об'єктів водного комплексу, тощо.

Кожне БУВР складається з міжрайонних управлінь водного господарства (МУВГ). Крім цього, до складу структури водного господарства України належать управління каналів (УК), яких нараховується чотири. З метою забезпечення відповідного використання систем водного господарства, функціонують державні підприємства щодо експлуатації водних ресурсів (зокрема, Державне підприємство «Укрводсервіс»⁷⁹) та проектно-вишукувальні інститути [9]. Якщо подивитись в масштабі країни, то структура комплексу видається занадто великою та такою, що послаблює можливість реалізації управлінських функцій. Не дуже позитивною рисою є слабка координація між суб'єктами комплексу; відсутність чіткості в розподілі відповідальності на різних рівнях управління, що спричиняє повторювання діяльності окремих структур і незрозумілої відповідальності (тобто хто за що відповідає конкретно); нераціональний розподіл фінансів, відсутність внутрішніх стимулів до покращення рівня управління; загальна орієнтація на внутрішні стандарти діяльності у збиток інноваційним зовнішнім.

Шляхом системної, покрокової зміни державної політики у сфері водного господарства, раціональне використання ресурсів держави з метою забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку водного господарства (що уможливило підвищення ефективності державного управління ресурсами, як на загальнодержавному рівні, так і на регіональному в цілому) – саме це допоможе розв'язати проблему оптимального управління водним господарством України.

Список використаних джерел:

1. Водний кодекс України: Закон України від 06 червня 1995 р. № 213/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. Ст. 189.
2. Водна стратегія України на період до 2025 року (наукові основи). Київ : НААН України, Інститут водних проблем і меліорації, 2015. 46 с.

*Гаврилюк А. О., магістранта,
Поліський національний університет, Україна*

ПРОЄКТИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У РОЗБУДОВІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

З початку війни 2,4 мільйони українців втратили домівки. Серед громад, які найбільше постраждали від злочинів російської армії, можна виділити Іванівську громади у Чернігівській області, яка була 25 днів в окупації. Іванівська громада об'єднує 17 сіл, кількість мешканців громади до повномасштабного вторгнення росії складала 7027 людей [2].

Василівський район Запорізької області, про який відомо, що він повністю окупований з перших днів війни (після Мелітополя як шлях до Запоріжжя) наразі демонструє результати обстрілів, коли після російської артилерії залишилися зруйнованими дитячі садки, школи, лікарні, інфраструктурні об'єкти житлові будинки, [4]. Зазначимо, що кожна територіальна громада зазнала шкоди унаслідок війни. Розбудова територіальних громад важлива справа для кожного українця [3]. Віримо, що КМУ, через дії Мінрегіону та Мінекономіки, скерує та забезпечить стандартизацію процесу підготовки та реалізації проєктів, що допоможе прозоро стримати та через механізми протидії відповідно до процедур реалізує процеси відновлення за сприяння більшості країн-партнерів [2].

Варто уваги визначення терміну «проєкт». За трактуванням В. Буслом, «проєкт – це 1) задуманий план дій, намір, задум; 2) сукупність документів для зведення споруд, виготовлення машин, приладів та ін.; 3) текст документа який виноситься на обговорення та подальше затвердження» [1]. У наукових напрацюваннях, ми прослідковуємо, що життєвий цикл проєкту державно-приватного партнерства охоплює такі етапи як ідентифікація та відбір, підготовку пропозицій здійснення ДПП, конкурс з подальшим визначенням приватного партнера та підписання договору й управління договором протягом строку державно-приватного партнерства [2].

Деякі автори пропонують виділяти ініціативу публічного партнерства і приватну ініціативу. Як зазначають науковці, ініціатива публічного партнера включає центральні, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, НАНУ, національні галузеві академії наук, установи, організації, державні, комунальні підприємства, господарські товариства тощо [4]. Особи, які згідно положень Закону України «Про державно-приватне партнерство» набувають статусу партнера, є визначеними за приватною ініціативою [2]. Реалізація проєктів державно-приватного партнерства здійснюється наразі шляхом проведення конкурсу з урахуванням відбору приватного партнера для реалізації проєкту

незалежно від його ініціатора (відповідно до розділу 4 Закону України «Про ДПП») [1]. На допомогу у реалізації проєктів, Міжнародна фінансова корпорація (IFC), Світовий банк (World Bank), Європейська економічна комісія ООН (UNECE), Європейський банк реконструкції і розвитку (EBRD), Комітет з державно-приватних інфраструктурних проєктів (PPIAF), а також інші вітчизняні та міжнародні організації розробили ряд інструментів та довідкових збірок з бенчмарками, корисних для підготовки пропозицій здійснення інфраструктурних проєктів державно-приватне партнерство, у тому числі концептуальних записок, техніко-економічних обґрунтувань [3]. Для прикладу, спеціальний проєкт Координаційного центру сприяння національному спротиву Української асоціації районних і обласних рад «Громади та війна» допомагає окупованим особам [4]. Загалом, слід визначити, що державно-приватне партнерство в Україні є системою відносин між державними та приватними партнерами, які розподіляють ризики, відповідальність та винагороду (відшкодувань) між учасниками, для співпраці на довгостроковій взаємовигідній основі у модернізації (реконструкції) наявних об'єктів та/або створенні (відновленні) нових, які потребують залучення інвестицій, та у користуванні (експлуатації) такими об'єктами [5].

Отже, проєкти державно-приватного партнерства в Україні в умовах воєнного стану дозволяють залучити приватний капітал для відновлення інфраструктури у короткі терміни, а також забезпечити динамічне економічне зростання навіть за відсутності значних державних вкладень, що так важливо у період війни та післявоєнний час.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
2. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» URL: <https://vinrada.gov.ua/zakon-ukraini-%E2%80%99Epro-dobrovilne-obednannya-teritorialnih-gromad.htm>
3. Закон України «Про державно-приватне партнерство. URL: <https://ips.liga.zakon.net/document/view/>
4. Сімак С.В. Інституційний розвиток публічно-приватного партнерства: досвід країн світу. Вісник Академії митної служби України. Серія: Державне управління. Дніпропетровськ: Вид-во Академії митної служби України, 2015. № 2. С. 103–112.
5. Хусаїнов Р. В. Моделі державно-приватного партнерства: закордонний досвід та перспективи для України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Науки: економіка, політологія, історія*. 2015. № 4. С. 123–152.

Довбня Ю. О., студент,
Поліський національний університет, Україна*

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Останнім часом наша держава переживає багато потрясінь, долає небезпеки, загрози й виклики, одночасно намагаючись цілеспрямовано рухатися шляхом комплексних реформ та європейської інтеграції. Українське суспільство з надією дивиться в майбутнє й очікує від влади рішучих кроків, професіоналізму, відповідальності та швидких змін на краще в усіх сферах життя.

Постійне впровадження інновацій – одна з ознак цивілізованої держави. Впроваджувати у свою діяльність інновації повинні всі органи державної влади, у тому числі й органи судової влади України. Зараз перед українською судовою системою постали серйозні виклики. Потрібно відновлювати довіру до судової системи суспільства, яке вимагає ефективного, доступного, прозорого та сучасного судочинства. Такі прагнення, безумовно, вимагають змін і розвитку судової системи, її реформування. Реалізація функцій судового управління та їх удосконалення в час розвитку інформаційного суспільства в Україні пов'язана із впровадженням різноманітних технологій, передусім інформаційних. Сучасний стан політики, економіки та інших сфер життя України спонукає до постійного обговорення реформ, що давно назріли.

Події 2014 року, зокрема Революція Гідності, стали початком нового шляху проведення вагомих реформ у нашій державі. Слід зазначити, що процес утвердження судової влади відбувається з певними труднощами, пов'язаними зі складними соціально-економічними реформами. Проведення судово-правової реформи, яка забезпечує становлення в українській державі незалежних місцевих загальних судів, які є основою судової системи України і основою судових гарантій прав людини, забезпечення соціальної стабільності та режиму законності в державі, – одне зі стратегічних завдань розвитку державності в Україні. Право людини на судовий захист – основоположне, конституційне право. Саме на державі лежить обов'язок забезпечити своїм громадянам ефективний юридичний захист та право на справедливий суд згідно з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. Напрямок судової реформи в судовій системі і судовому процесі засновані на ряді правових положень, метою яких є встановлення верховенства права на основі його загальних принципів захисту прав і свобод людини. Організаційна структура судової системи являє собою

*Науковий керівник – Якобчук В. П., к. е. н., професор, Поліський національний університет

систему судів, яка представляє складну багаторівневу судову систему, засновану на єдності принципів, цілей і завдань. Проаналізувавши останні публікації і дослідження розвитку та реформування судової системи та вдосконалення судового управління в Україні, бачимо, що ці питання сьогодні цікавлять багатьох практиків і науковців. Серед них такі, як: В. Бринцев, В. Бойко, О. Бойкова, В. Лебедев, С. Ківалов, І. Коліушка, Р. Куйбіда, М. Погорецький, В. Сердюк, В. Стефанюк, В. Сущенко, В. Шишкін, О. Ющик, І. Шицький, Р. Кравець та інші.

Відомо, що судова гілка влади України у своїй управлінській діяльності посідає особливе місце, оскільки суди виконують лише функції контролю за додержанням законності в Україні, виступають «публічним арбітром». Власне управлінську діяльність здійснює тільки державна судова адміністрація України, однак вона стосується лише організаційних питань роботи судів. Тому зараз постає питання про вдосконалення управлінської діяльності в судових органах, їх подальша демократизація; забезпечення результативності й ефективності функціонування системи публічної влади; забезпечення прозорості й відкритості діяльності органів влади, тісна взаємодія органів публічної влади з бізнесом і громадським сектором на засадах партнерства; впровадження інформаційних технологій і розбудова системи електронного урядування.

Сьогодні роль розвитку електронного урядування є надзвичайно важливою, адже становлення та поширення електронного простору України вагомо змінює всі комунікації в суспільстві, ставить нові вимоги перед якістю послуг, які надаються державними службовцями.

Електронне урядування – це модернізація всієї системи державного управління, яка охоплює як надання якісних послуг для громадян і бізнесу, так і налагодження новітніх комунікативних каналів між владою і громадянським суспільством. Прикладами використання механізмів електронного урядування в судовій владі України є запровадження системи електронного документообігу на базі програмно-апаратного комплексу, створення вебпорталів державної судової адміністрації та судів, запровадження автоматичної системи документообігу.

Отже, для досягнення цих цілей потрібна щоденна кропітка праця, виконання якої значно залежить від самих суддів, органів суддівського СА-моврядування та інших органів у системі судоустрою. Потрібно спрямовувати всі зусилля на підвищення ефективності здійснення правосуддя, відновлення довіри українського суспільства до судової системи.

Список використаних джерел:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України № 1402- VIII від 02.06.2016 р. //Відомості Верховної Ради України [Текст]. – 2016. – № 31. – Ст. 545.
2. Про стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ президента України № 276/2015 Від 20.05.2015 р. // Офіційний вісник України [Текст]. – 2015. – № 41. – Ст. 1267.
3. Конституційний процес в Україні: удосконалення засад правосуддя, прав, свобод і обов'язків людини і громадянина /Інформаційно-аналітичні матеріали до Круглого столу «Реформа конституційних засад судової влади, прав і свобод людини: поточний результат і очікувані перспективи». – К., 2016.
4. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12 лютого 2015 року № 192-VIII. Верховна Рада України; офіційний веб-сайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.

Іщук М.*, магістратка,
Поліський національний університет, Україна

ОСНОВНІ ОЗНАКИ «БІРЖІ»

Постановка проблеми. У сучасному світі активно стали розвиватися біржі. Біржа виникла від грецької мови та означає готівка або гаманець. Іншими словами «біржа» це діючий ринок, де зустрічаються ділові люди у певний час та у конкретному місці. На цьому ринку відбуваються торги, продаються товари та створюється конкуренція. Біржа відіграє важливу роль у інфраструктурі та економіці. За допомогою бірж, відображаються товари, що мають попит та які найбільше потрібно виробляти виробникам.

Аналіз останніх досліджень. Дану тему досліджували вчені українські. Серед них Т. М. Завора [1], І. Є. Пашук [4], Т. В. Пепа, Т. І. Пшеніна [5], Ю. О. Ситник [6], В. С. Ясенецький [8].

Метою дослідження є визначення понять про біржі та їх загальна характеристика, основні особливості.

Виклад основного матеріалу. Головною особливістю бірж є проведення біржової торгівлі. Вона організовується для полегшення процесу торгівлі, захищає інтереси як покупців так і продавців. Біржі класифікують за певними особливостями та ознаками. Основні з них:

- за видом товару, що пропонується (фондові, товарні, валютні та змішані);
- за принципом організації (універсальні, змішані, спеціалізовані);
- у відповідності до учасників (відкриті, змішані, закриті);
- за роллю і місцем у міжнародній торгівлі (приватні, державні, змішані);
- за місцем географії (міжнародні та національні);
- за спеціалізацією (центральні та міжнародні) [3].

Біржа виконує такі функції як:

1. Проводить організацію біржових торгів, виробляє правила, забезпечує досвідченим персоналом та матеріально-технічним приладдям.

2. Створює біржові контракти, визначає певні вимоги якості для біржових товарів, розробляє єдині вимоги до розрахунків за біржовими угодами.

3. Реєструє та публікує біржові ціни. Біржову ціну встановлюють в процесі її котирування. Котирування цін – це визначення діючих на біржах цін на товари, курси цінних паперів і валют.

4. Стракує цінові ризиків. Біржове страхування допомагає уникнути несприятливих коливань цін. Для цього на біржі використовуються спеціальні види угод і розробляється механізм їх укладання.

*Науковий керівник – Плотнікова М. Ф., к. е. н., доцент, Поліський національний університет

5. Розв'язує суперечки між усіма учасниками біржових операцій.
6. Гарантує правильне та якісне виконання біржових угод.
7. Проводить реєстрацію біржових цін з подальшим їх узагальненням і публікацією, надає клієнтам, іншим зацікавленим організаціям, пресі, радіо, телебаченню інформацію про наявність товарів, рівень і динаміку світових цін.
8. Сприяє реалізації товарів за оптимальними цінами. Цей процес відбувається на основі прямої зустрічі попиту й пропозиції, поставки товару та процесу його виробництва [7].

В Україні біржова діяльність регламентується двома законами України, такими як закон «Про товарну біржу» та закон «Про цінні папери». Перший закон створює умови та характеризує діяльність товарних бірж на території України. Згідно даного закону біржа є організацією, що об'єднує юридичні і фізичні особи, які займаються виробничою і комерційною діяльністю, і мають на меті надання послуг щодо укладання біржових угод, виявлення товарних цін, попиту і пропозицій товарів, вивчення, упорядкування і полегшення товарообороту і пов'язаних з ним торговельних операцій [2].

Висновки. Біржа спочатку свого існування розглядалася як ярмарок. Згодом отримала назву фондова біржа. Найголовнішою причиною для виникнення бірж став стрімкий розвиток виробництва, де відбувалася реалізація значних обсягів товару. Протягом певного часу змінювалися ціни на товари. Біржа налагоджує відносини між продавцями та покупцями, страхує від ризиків. Біржову діяльність можуть створювати не менше ніж 20 засновників, що мають певний дозвіл.

Список використаних джерел

1. Завора Т.М., Леус Н.П. Основи біржової діяльності: Опорний конспект лекцій. /– Полтава: ПолтНТУ, 2009. – 109 с
2. Закон України "Про товарну біржу", від 10 грудня 1991 року // *Відомості ВР* 1992, № 10.
3. Основні види бірж, їх характеристика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.vipreshebnik.ru/birzheva-diyalnist/392-osnovni-vidi-birzh-jikh-kharakteristiki.html>
4. Пашук І.Є. Організація біржової діяльності: Курс лекцій. – Тернопіль: ТДЕУ, 2006. – 180с
5. Пепа Т.В., Пшеніна Т.І., Лавринович В.В. Біржова діяльність.К.: Ліра–К, 2009.540 с
6. Ситник Ю.О. Біржова діяльність Конспект лекцій – Харків: ХНАМГ, 2007. – 161с. URL: <http://www.twirpx.com/file/733749/>
7. Сохацька О.М. Біржова справа: Підручник –К.:Кондор, 2008.-636 с
8. Ясенецький В.С. Особливості функціонування бірж як складової ринкової інфраструктури/ *Бізнес Інформ.* – 2014. – № 1. – С. 333–337.

*Кашапова Д. І., студентка,
Поліський національний університет, Україна*

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ЯК ФОРМА ТІНЬОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ ДЕТЕРМІНАНТИ, НАСЛІДКИ, ЗАСОБИ БОРОТЬБИ

Однією з ключових загроз ефективному розвитку економіки країни та її національній безпеці, є корупція, яка проникає в усі сфери життя суспільства і гальмує процес європейської та світової інтеграції України. Вона існує в усіх країнах в тій чи іншій мірі, відображає неефективність влади, недосконалість її інституційного забезпечення. В Україні корупція набула масового, латентного характеру, а процес її подолання буде довготривалим. Дослідження її суті, проявів, причин та наслідків сприятиме розробці ефективних способів її попередження та подолання [1, с. 73].

Теоретичні аспекти сутнісної характеристики політичної корупції як форми тіньової влади, а також шляхів її подолання представлені у численних дослідженнях вітчизняних авторів (А. Мельниченко, А. Михненко, А. Мудров, В. Плекан, Д. Калмиков, К. Бабенко, Л. Андрущенко, М. Кондрашова, Н. Діденко, О. Руснак, С. Лазаренко, Т. Мельниченко та ін.) Проте, потребує уточнення сутність політичної корупції, причин її виникнення та наслідки, що в свою чергу уможливило розробку комплексу дієвих засобів, спрямованих на її попередження та подолання.

Насамперед зазначимо, що корупція є багатоаспектним явищем, що проникає в усі без винятку сфери життєдіяльності сучасного суспільства. В свою чергу її попередження та подолання – це складний процес, ефективність якого залежить від рівня усвідомлення теоретичного базису зазначеного поняття задля чіткого її відмежування від інших злочинів та розробки дієвої системи заходів, спрямованих на її подолання.

В науковому дискурсі сучасності відсутнє єдине трактування поняття політичної корупції. Ми завдячуємо науковим поглядам М. Мельника, який слушно зазначає, що «корупція як соціальне явище має виразне політичне забарвлення: з одного боку, вона є продуктом діяльності влади, з іншого – безпосередньо впливає на формування та функціонування владних інститутів, значною мірою визначає саму сутність публічної влади. Оскільки публічна влада сама по собі є насамперед політичним інститутом, то й корупція як форма зловживання цією владою є насамперед політичним феноменом» [4].

З урахуванням складності досліджуваного феномену та різноманітності його прояву в межах цієї публікації вважаємо доречним послуговатися визначенням В. Гури, а саме: «корупція – це складне багатоаспектне системне явище, що полягає в неправомірному аморальному використанні особами, що мають владні повноваження,

власного становища, статусу чи авторитету в особистих корисливо-егоїстичних інтересах з метою збагачення чи отримання іншого роду преференції для себе чи інших осіб за рахунок держави або її громадян» [2, с. 82]. У широкому розумінні під політичною корупцією доцільно розуміти зловживання владою в політичних цілях (щонайменше, такі цілі повинні мати пріоритет над іншими). Головною метою політичної корупції як форми тіньової влади є: отримання влади, її утримання, зміцнення або збільшення (розширення повноважень).

Для розробки системи дієвих засобів подолання корупції важливим є чітке усвідомлення її причин її проявів. Аналіз наукових джерел за темою наукового пошуку [1; 2; 4] засвідчив наявність широкого кола причин виникнення політичної корупції: основних і другорядних; об'єктивних та суб'єктивних; специфічних; фундаментальних; правових; політичних; економічних; організаційно-економічних; інституційних; інформаційних; соціальних; соціально-культурних; культурно-історичних; моральних тощо. Виділити основну причину з-поміж зазначених вище досить складно, адже вони тісно взаємопов'язані між собою. Однак, м вважаємо, що ключовими детермінантами політичної корупції як форми тіньової влади є: нестабільність політичної системи; надмірний вплив політичної еліти на суспільні процеси. Безумовно, процес подолання політичної корупції є надзвичайно скланим і тривалим. Поки одні вирішують свої нагальні проблеми, інші збагачуються або ж будь-яким іншим чином задовольняють власні потреби, усі ми живемо з наслідками політичної корупції, які є досить вагомими і здебільшого непередбачуваними.

З-поміж найбільш загрозливих наслідків політичної корупції як форми тіньової влади в Україні доцільно виділити такі: сповільнення процесів демократизації українського суспільства; значне падіння престижу країни на міжнародній арені; втрата довіри у громадян та підприємців до законності та влади; зниження економічного прогресу; загострення політичної ситуації в країні тощо [5]. Попередження корупційних проявів сприятиме створенню належних умов, адже будь-яке явище зароджується лише у сприятливому середовищі. Тому перешкодами проявам корупційної політики як форми тіньової влади можуть стати: високий рівень розвитку суспільства, в якому спостерігається високий рівень добробуту населення, суворіші антикорупційні заходи, вищий супротив громадян, і відповідно, менше бажання політиків отримувати незаконні доходи; антикорупційні органи можуть ефективніше працювати в країнах з розвиненою демократією, де політики дорожать своїми посадами і здобутками, репутацією; розвиненість судової системи, чітке дотримання законів, недопущення проявів кумівства; скорочення бюрократичного апарату, децентралізація державного управління; моральна готовність

суспільства протидіяти корупційним посяганням; виведення економіки країни з тіні [1].

Підсумовуючи зазначимо, що особливості політичної корупції як форми тіньової влади, охарактеризовані, її причини виникнення та наслідки сприятимуть розробці ефективних засобів попередження та подолання корупції. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективо подальших досліджень ми вбачаємо у визначенні суб'єктів протидії політичній корупції в Україні.

Список використаних джерел

1. Гура В. Корупція: поняття та види, причини виникнення. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 2. С. 73-81. DOI: 10.35774/есона2022.02.073 (Дата звернення: 02.08.2022).
2. Гура В. Поняття корупції як економіко-правового феномену. *Вчені записки Університету «КРОК»: зб. наук. праць*. Київ: ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2021. Вип. № 4 (64). С. 76-84.
3. Дрьомов С. В., Кальниш Я. Г. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2010. 88 с.
4. Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії. *Політика і право*. 2009. URL: <https://justice.org.ua/politika-i-pravo-podiji-fakti-komentari/politichna-koruptsiya-sutnist-chinniki-zasobi-protidiji> (Дата звернення: 02.08.2022).

*Краско І. А., здобувач,
Національний університет цивільного захисту України, Україна*

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ

В умовах повоєнного відновлення економіки та інфраструктури проблема якості іноземних трудових ресурсів, що присутня на ринках праці, потребам України сприятиме формуванню нової моделі економічного розвитку країни. Нова модель розвитку ринків праці передбачає гармонійне включення різних категорій населення (місцевого та іноземного) з різними кваліфікаційними навичками. Згідно зі статистичними даними кількість іноземців та осіб без громадянства, які офіційно працюють в Україні, щороку збільшується. Якщо у 2017 році, за офіційними даними, працювало 12,4 тис. іноземців, у 2018 році – 16,2 тис., у 2019 році – понад 20,6 тис., то у 2020 – понад 23,4 тис. осіб [1]. Зазначено, що в Україні Законом про внесення змін до деяких законів України щодо застосування праці іноземців та осіб без громадянства і надання послуг з посередництва у працевлаштуванні за кордоном № 2623-IX від 21 вересня 2022 року ліквідовано прогалини законодавчої бази, що існувала раніше. Однак, залишилася непривабливість іноземців у зв'язку з їх офіційним оформленням шлюбу, при оформленні документів для отримання статусу біженця чи права на прихисток. Тому їх найм часто відбувається неофіційно, або не на повний робочий день. З метою удосконалення законодавчої бази України та виходячи з положень концепції інклюзивного розвитку щодо приймаючих ринків праці, яким є ринок України для іноземних фахівців, пропонуються загальні положення людиноцентричної моделі впливу міграції на формування інклюзивного розвитку: залучення кваліфікованих мігрантів на ринки праці з метою науково-технологічного та економічного розвитку приймаючих ринків праці; підвищення ролі державних інститутів в управлінні зовнішньою трудовою міграцією на приймаючих ринках праці в умовах формування інклюзивного розвитку; збалансоване співвідношення між виробничими та трудовими факторами.

З метою досягнення балансу між виробничими та трудовими факторами, які є основою довгострокового економічного розвитку, запропоновано двоконтурну модель інклюзивного розвитку приймаючих ринків праці. Досягнення балансу між виробничими та трудовими факторами визначається ефективною діяльністю державних інститутів.

У рамках авторської моделі акцентуються якісні характеристики трудової міграції. Найвні в економіці ресурси відносяться до першого контуру управління, що пов'язує фактори зовнішньої трудової міграції, інвестицій та технологій. Цей контур дозволяє визначити потенціал

міграційних, інвестиційних, технологічних, управлінських ресурсів. Другий контур дозволяє оцінити вплив міграції на формування моделі інклюзивного розвитку.

В рамках сприяння інклюзивному розвитку приймаючих ринків праці [2], запропоновано організаційний механізм залучення кваліфікованих трудових мігрантів, що сприяє формуванню балансу приватних і державних інтересів, побудований на наступних принципах: відбору іноземних трудових ресурсів з урахуванням особливостей економічного розвитку; оцінки реальної потреби в іноземних фахівцях на приймаючому ринку праці; гармонізації інтересів всіх учасників цього процесу (роботодавців, трудових мігрантів, держави); повного статистичного обліку трудових мігрантів відповідно до їх кваліфікації.

Завдання, що вирішує організаційний механізм залучення кваліфікованої міграції: забезпечення прозорості обліку та диференційований підхід до залучення мігрантів; удосконалення правових та організаційних механізмів; розвиток механізмів організованого залучення іноземних працівників ринку праці; впровадження електронних форм взаємодії між учасниками процесу; сприяння в адаптації та інтеграції трудових мігрантів, формування конструктивної взаємодії між трудовими мігрантами та приймаючими ринками праці. Запропонований автором організаційний механізм представлений трьома елементами.

Перший елемент – державні інституції, які вдосконалюють чинне нормативно-правове середовище та оцінюють реальну потребу у трудових мігрантах на основі розробленого методичного інструментарію. При цьому інструменти регулювання міграційної політики, такі як стратегії, концепції, плани, є рушійними силами залучення кваліфікованих іноземних трудових ресурсів.

Другий елемент механізму – елемент взаємодії та узгодження. Для вибудовування ефективного та узгодженого процесу залучення кваліфікованих мігрантів в організаційному механізмі передбачено координаційний центр Державної служби зайнятості, покликаний сприяти діалогу між діючими інституційними суб'єктами міграційних відносин (державою, об'єднаннями роботодавців, профспілками, міждержавними організаціями).

Третій елемент – єдиний інформаційний портал, інтернет-платформа з розміщенням резюме кваліфікованих кадрів, які проживають за кордоном і бажають приїхати на роботу до України, в єдиній базі вакансій.

Список використаних джерел

1. Глущенко С. Що не так із працевлаштуванням іноземців в Україні? Економічна правда. 27 жовтня 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/10/27/679134/> (Дата звернення 11.10.2022)
2. Harrod R. An Essay in Dynamic Theory. The Economic Journal. 1939. № 49(193). pp. 14–33.

*Кунах О., студент магістратури,
Бердянський державний педагогічний університет, Україна*

РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УСПІШНОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проблематика статті. Цифровізація наразі охоплює усі сфери нашого життя і промисловість, звичайно, не є виключенням. Реальний сектор найменше асоціюється у людей з цифровим світом. На загальну думку, промислові компанії не дуже активні в соціальних мережах, вони не спілкуються з клієнтами через інтернет-канали. Сайти більшості з цих компаній не адаптовані під мобільні пристрої, а їх дизайн не оновлювався з середини нульових. Однак, через глобальну світову тенденцію цифровізації ситуація змінюється. Необхідність курсу на цифровізацію економіки задекларовано на найвищому рівні, заклики до впровадження цифрових технологій у галузі все частіше звучать з майданчиків найбільших форумів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти досліджень розвитку діджиталізації промислового сектору висвітлені у працях вітчизняних та закордонних науковців і практиків, зокрема: Савін С. Ю., Савіна Г.Г., Черевко І.М., Антош Н.В., Веретеннікова Г.Б., Лазоренко Т., Устенко М.О. та інших.

Мета статті: визначення ролі цифрових технологій у розвитку сучасних промислових підприємств.

Виклад матеріалу. Промисловий сектор економіки можна назвати один із пріоритетних та стратегічних напрямів розвитку територій сучасної України. Саме промислові підприємства виконують основну функцію – функцію наповнення бюджету країни та бюджету громад, зокрема. «Оцифровування» технологій промислових підприємств відповідає на питання, як створити більше з тим самим обсягом ресурсів та, при цьому, зменшити втрати виробництва. Діджиталізація призводить до змін у процесах створення собівартості, що, у свою чергу, стосується трансформації організаційних і виробничих технологій підприємств.

Для промислових підприємств цифрова революція має розгортатися на двох основних фронтах. З одного боку, для підвищення внутрішньої ефективності всіх функцій буде потрібно використання нових цифрових технологій. Так можна звільнити кошти для виходу на існуючі та майбутні ринки «розумних» пристроїв. Особливо це стосується традиційних промислових підприємств. Оцифровка технологій майже завжди дозволяє вивільнити приховану цінність, яку можна інвестувати в майбутнє. З іншого боку, цифровізація змусить підприємства зрозуміти, як «розумні» пристрої можуть створювати ринок, наскільки передовими, контрольованими мають бути технології, створюючи нові відносини з клієнтами, і як вбудовувати все це в нові, незвичайні моделі створення результатів. З упевненістю

можна сказати, що промислові підприємства, які правильно реалізують свою цифрову концепцію, досягнуть безпрецедентних темпів зростання прибутку. На національному рівні актуальним є розроблення національної програми цифрової модернізації промисловості України. Ключовим елементом такої програми має стати модель формування повномасштабної національної промислової системи, яка була б не лише конкурентозначущою, а й здатною до самопідтримки подальшого розвитку і відповідала б стратегічним орієнтирам інтегрального виробничо-технологічного розвитку. Така модель має поєднати в єдине ціле процеси відтворення промислового виробництва й технологій (рис. 1).

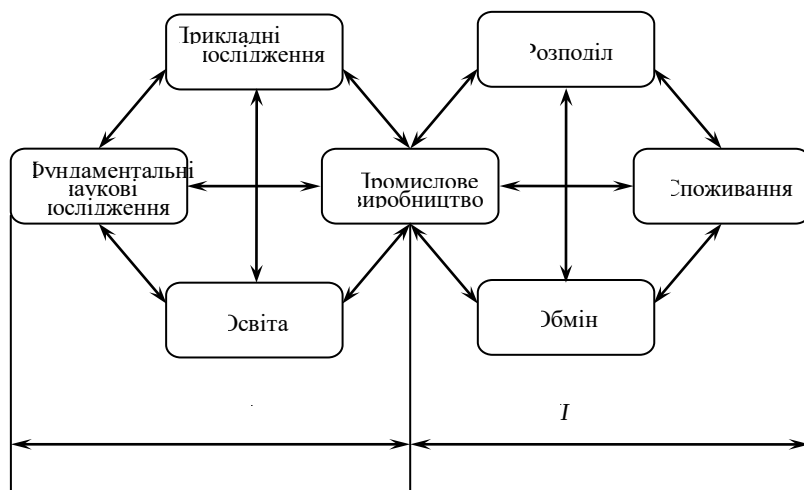

Рис. 1. Детермінанти цифровізації національної промислової системи
I – стадія відтворення технологій; II – стадія суспільного відтворення

Науковці стверджують, що для успішної цифрової модернізації промислових систем потрібні поглиблення їхньої інтелектуалізації та зміна управлінської парадигми. Тому для модернізації національної промислової політики та імплементації нової моделі управління промисловим розвитком було запропоновано формувати своєрідну «науково-інформаційну оболонку» відповідної управлінської системи на основі координації діяльності органів влади, бізнесу, освітніх і наукових установ, громадських організацій. Нами було виділено основні аспекти цифровізації промислових підприємств:

1. Традиційний бізнес у минулому. Виробничі компанії зможуть отримувати величезні фінансові прибутки від оцифрування всього ланцюга створення витрат.

2. Аналіз методів формування витрат має вирішальне значення для розробки стратегій цифровізації бізнесу.

3. Інвестування в нові цифрові бізнес-моделі дасть компаніям перевагу та можливість використовувати накопичений потенціал і стати лідерами.

4. Цифровізація може призвести до появи абсолютно нових цінних пропозицій для клієнтів, нових відносин з ними, інноваційних моделей доходу, нового доступу до ринку, більш ефективних бізнес-процесів тощо.

Вважаємо, що одним із найважливіших ефектів цифровізації є те, що матеріальні продукти замінюються або розширюються нематеріальною цифровою інформацією, яку можна пропонувати як послуги, і, як наслідок, цифрові технології збільшують вартість бізнесу в середньому в п'ять разів швидше, ніж це було раніше.

Висновки. Цифровізація технологій стимулює промислове виробництво не тільки до реалізації нової концепції управління, в рамках якої цифровізація виступає інструментом підвищення продуктивності та стабільності виробництва, а й до вирішення важливих проблем створення нового цифрового ланцюжка вартості. Впровадження технологій цифровізації в бізнес-структуру промислових підприємств, їх логістичні мережі та ланцюжки доданої вартості – усе це створює передумови для розвитку нових, цифрових бізнес-моделей підприємств у сучасних умовах. Чим більше розмір промислового підприємства, тим експоненціально вищий можливий прибуток від його цифрової трансформації. Однак, у випадку з великими компаніями є стара проблема – "Титаніку" дуже важко змінити курс.

Список використаних джерел

1. *Цифровізація економіки України: трансформаційний потенціал* / ред. В. П. Вишневський, С. І. Князев. К.: Академперіодика, 2020. 188 с.
2. Брюховецька Н. Ю., Черних О. В. Індустрія 4.0 та цифровізація економіки: можливості використання зарубіжного досвіду на промислових підприємствах України. *Економіка промисловості*. 2020. № 2 (90). С. 116-132. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2020.02.116>
3. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p>.
4. Застрожнікова І.В. Роль діджиталізації у формуванні кадрової політики сучасних підприємств. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених за тематикою «Сучасні комп'ютерні системи та мережі в управлінні»: збірка наукових праць/під редакцією ГО Райко.–Херсон: Видавництво ФОП Вишемирський ВС, 2021. 287 с.
5. Казьмір Л. П. Інтелектуальний капітал як чинник структурної трансформації економіки регіону. *Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України*: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції. К.: ІТТА, 2021. С. 116-118.

*Лесик О. Б., студент,
Поліський національний університет, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ УСПІШНОГО КЕРІВНИКА В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Проблема ефективності професійної діяльності керівників в органах публічної влади дедалі частіше стає актуальною темою вивчення у наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. Дослідження особистості та професіоналізму фахівців у сфері державного публічного управління є актуальним в останнє десятиліття, проте специфіка професійної діяльності саме керівника цієї сфери все ще залишається недостатньо вивченою. Наразі перед органами публічної влади стоять нові завдання, які вимагають формування нових компетенцій у керівників, а також їхня готовність до рішень нестандартних завдань управління, використання інноваційних технологій, вибір оптимальних форм спілкування та методів взаємодії з трудовими колективами.

Поняття сучасний керівник передбачає професійну компетентність, відповідні особисті якості, здатність створити позитивний психологічний клімат у колективі та зачіпає проблеми етики та відповідальності управління. Відсутність грамотно сформованої професійної компетентності керівника, тягне за собою проблеми в управлінні. Наявність такого дефіциту уповільнює розвиток системи управління як у певній організації, так і в цілому в державі. Зарубіжними дослідниками, Пітерс, Уотермен, Сіміч, ефективний керівник вивчається з позиції пред'явлення вимог до спеціаліста конкретної професійної галузі. На думку авторів, ефективний керівник має бути: розсудливим; компетентним; упевненим; цілеспрямованим; відповідальним; мотивованим на результат. Дослідники відзначають, що ефективність професійної діяльності корелює з рівнем IQ керівника.

Питання ефективності управління персоналом та кадровим забезпеченням, його психологічними характеристиками в органах публічної влади досліджують Н. Привалова С. Гончар, Н. Зелінська, С. Селіванов, Н. Жиденко, С. Гусак, О. Носик, та інші. Н.Зелінська, зокрема, зазначає, що управління людськими ресурсами є одним з важливих напрямів реформи державного управління, адже від ефективності діяльності посадовців залежить успіх реформ у інших сферах суспільного життя. Перехід у системі державного управління до методології управління людськими ресурсами є важливою ознакою її вдосконалення, особливо на рівні органів публічної влади, де вирішення проблем розвитку людських ресурсів потребує розроблення адекватних управлінських механізмів, вибору раціональних інструментів підвищення ефективності використання управлінських кадрів, їх законодавчого забезпечення [1, с. 21].

Н. Привалова зауважує, що головною метою управління персоналом державної служби та служби в органах місцевого самоврядування є раціональне та ефективне використання людських ресурсів. Досвід

публічного управління засвідчив, що для реалізації будь-яких державних програм та політичних, економічних та соціальних перетворень необхідним є висококваліфікований людський ресурс. Проблеми формування якісного складу органів публічної влади полягають також в організації належної діяльності служб з управління персоналом. У цьому контексті кадрові служби як основні суб'єкти реалізації кадрової політики в органах публічної влади повинні враховувати не механізми роботи з персоналом, а й особистісні особливості керівника та підлеглих, мати певні психологічні портрети для тієї чи іншої посади в органах публічної влади. Особистість кожної людини наділена їй властивим поєднанням рис і особливостей, що утворюють її індивідуальність – поєднання психологічних особливостей людини, що становлять її своєрідність, її відмінність від інших людей і є своєрідним психологічним портретом. У той же час особистість не є незмінною людиною, вона все своє життя розвивається. Еволюція особистісного становлення людини ґрунтується на законах еволюції життя Землі [4].

Основним елементом особистості є здатність, яка розглядається як сукупність якостей людини, необхідних для виконання того чи іншого виду діяльності; схильність до неї, що дозволяє добитися успіху. Здібності допомагають визначити: кого, на яке робоче місце необхідно поставити; наскільки ефективно людина працюватиме. Сьогодні, за рахунок реалій життя кожного українця, як ніколи зросла важливість людського чинника в керівниках органів публічного влади і не тільки. Чим складніше управління, тим більше зростають вимоги до інтелекту людини та іншим її психічним процесам, починаючи від сприйняття і уваги і закінчуючи високою відповідальністю за підлеглих, що оточують його людей.

Отже, облік особистісних, соціально-педагогічних, психофізіологічних, мотиваційних особливостей людей, тобто. розумне використання людського фактора може призвести до значного економічного ефекту. Відомі дослідники проблем управління Г. Кунц та С. О'Доннел зазначали, що «управління – це не лише функція президента корпорації та генерала, командувача армії, але також начальника цеху та командира роти».

Керівник органів публічної влади – це особистість, що повністю склалася, має свої індивідуальні риси, яка входить у кілька інших соціальних груп і навчена конкретним професійним навичкам.

Органи публічної влади – це, по-перше, служба, покликана сприяти реалізації повноважень органів місцевого самоврядування; по-друге, це організаційна форма діяльності, спрямована на формування штатів органів місцевого самоврядування та правове регулювання роботи державних службовців; по-третє, діяльність державних службовців, змістом якої є практична реалізація завдань та повноважень місцевого самоврядування.

Найважливішою умовою успішного управління, однією з суттєвих критеріїв управлінської ефективності є особистість керівника органів публічної влади. Якими рисами повинен володіти сучасний керівник? Американський психолог М. Шоу представив наступну класифікацію

особистісних якостей менеджера. На його думку, особистість керівника можна «розкласти» на три групи характеристик:

- біографічні характеристики;
- можливості (зокрема управлінські);
- риси особистості (особистісні якості).

З безлічі особистісних якостей, рис особистості, що впливають на ефективність керівництва найбільш суттєвими є:

- домінантність, як прагнення впливати на підлеглих, причому вплив керівника, що ґрунтується на засобах як соціального, формально-організаційного, так і психологічного характеру, має знаходити внутрішній відгук у підлеглих;

- впевненість у собі, що дає підлеглим основу для почуття стабільності, а іншим керівникам – основу для ділового співробітництва;

- емоційна рівноваженість, контроль своїх емоційних проявів, адекватність емоцій;

- стресостійкість;

- креативність, здатність до творчого вирішення завдань, що особливо важливо для інноваційної діяльності;

- прагнення до досягнення, передбачає прийняття на себе відповідальності у вирішенні проблеми, прагнення до помірного, передбачуваного ризику, потреба у конкретному зворотному зв'язку;

- підприємливість;

- відповідальність, що включає з себе вірність домовленостям, з іншого – висока якість виробленої продукції (продуктивність праці);

- надійність у виконанні завдання;

- незалежність, своя точка зору, своє професійне та людське обличчя;

- товариськість, одна з найбільш важливих характеристик успішності, оскільки керівник близько трьох чвертей свого робочого часу присвячує саме спілкуванню з колегами.

Отже, розглянуто основні характеристики, що стосуються особистості керівника. Людина не народжується із набором перерахованих вище якостей, всі вони є поєднанням отриманих від природи особливостей та соціально-історичних умов його життя. Для надання практичної допомоги керівникам органів публічної влади у самопізнанні, розкритті особистісних якостей з метою коригування небажаних характеристик та побудови свого психологічного портрету, існує безліч методів психологічної діагностики.

Органи публічної влади мають такий обсяг управлінської роботи, що їм потрібно чітко визначити та мати побудовані психологічні портрети керівників. Для диференціації та координації управлінської роботи створені рівні управління. Традиційно виділяються три рівні управління. Ці рівні управління розглядаються з точки зору функції, що виконується керівником відповідної організації. При такому поділі праці вищий керівник координує роботу нижчестоящих керівників і при цьому назва

посади, яку обіймає той чи інший керівник, дає можливість визначити, якому рівні перебуває цей керівник. Основним завданням керівника будь-якого рівня є постійне керівництво людьми в процесі праці, встановлення чітких і ясних цілей для виконавців та правильне порівняння задачі та здібностей виконавців. Метою управління людьми є залучення їх до спільного ділового процесу. Керівник будь-якого рівня управління повинен розуміти загальні характеристики управління організації, його завдання досягти ефективності та продуктивності праці, він повинен мати комплексний погляд на речі і розуміти, що в управлінні організацією немає єдиного «правильного» способу скоєння чогось.

Існує тісний взаємозв'язок між змінами державно-суспільних відносин та вимог до керівників у соціальних системах, зокрема, в публічних організаціях. Особливої ваги набуває питання забезпечення відповідності найкращих професійних і людських якостей у осіб, які обіймають не тільки керівні посади в системі управління державою, а й у системі управління організаціями. У сучасних умовах мають працювати керівні кадри, проникнуті національною ідеєю, поєднуючи новаторський, послідовно-демократичний характер з орієнтацією на роботу в умовах ринку, спроможні по-новому мислити й управляти, з новим рівнем загальної політичної та управлінської культури. Портрет керівника мають доповнювати якості лідера. Підсумовуючи вищевикладене, ми можемо зробити висновок про те, що ефективний керівник у сфері органів публічної має не тільки професійні знання у цій галузі, що він вміє грамотно застосовувати з урахуванням використання професійних компетенцій, а й особистісними якостями, визначальними його психологічний портрет.

Список використаної літератури

1. Гончарук Н. Т. Портрет керівника в державному управлінні: соціально-психологічний аспект. Н.Гончарук, І.Сурай *Вісн. НАДУ*. 2010. №2
2. Зелінська Н. Є. Механізми державного управління людськими ресурсами в системі регіональної влади: дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02/ Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України. Київ, 2018. 228 с.
3. Привалова Н. В. Організаційний розвиток органів публічної влади: моніторинг якісної трансформації людських ресурсів: дис... канд. з держ. упр.: 25.00.02/ Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України; Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Одеса; Івано-Франківськ, 2018. 240 с.
4. Peters, Thomas J., Waterman, Robert H. In Search of Excellence: Lessons from America's Best Run Companies. – USA: New York, Harper & Row, 1982. – 360 с
5. Simic J., Runic Ristic, M., Milosevic, T., Ristic, D. The Relationship between personality traits and managers' leadership styles // *European Journal of Social Sciences Education and Research*. 2017. Vol. 11. P. 194–199. <https://doi.org/10.26417/ejser.v11i2.p194-199>.

Масленнікова В. С., магістратка,
Поліський національний університет, Україна*

МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. У сучасних умовах основною ознакою переходу економіки України до ринкових відносин є перетворення ринку продавців на ринок споживачів. Розвиток та функціонування такої торгової площі зумовлює необхідність багатопланового вивчення не лише потреб споживачів, а й їх очікувань щодо товарного асортименту з метою завершення товарообігу здійсненням купівлі. Такі тенденції над ринком торгівлі сприяють посиленню конкурентної боротьби у сфері управління свідомістю споживачів. Для того, щоб вистояти в умовах такої боротьби, все більше торгових підприємств, які прагнуть отримувати прибуток, орієнтуються у своїй діяльності на потреби та очікування покупців. Одночасно зі зростанням потреб українських покупців все частіше спостерігаються тенденції до їх зміни, що вимагає від торгового підприємства необхідності створення внутрішньофірмового управління, заснованого на виявленні цільових груп покупців, визначенні потреб в даний період на основі їхньої купівельної спроможності та формування для них ефективного і раціонального стандарту торговельного обслуговування та сервісу. До проблем ефективності маркетингової діяльності торговельного підприємства, а також розробки стратегії його розвитку у своїх роботах зверталися такі економісти: А.Ф. Павленко, Н.В. Куденко, С.С. Гаркавенко, і також ряд зарубіжних вчених, як-от Ф. Котлер, А. Томпсон, І. Ансофф та інші. Значення маркетингової стратегії, що дозволяє підприємству вижити за умов конкуренції у довгостроковій перспективі, різко зросла останні десятиліття. Зміни у навколишньому середовищі, мінливі потреби населення, поява нових можливостей для бізнесу, все це призводить до необхідності розгляду основних аспектів розробки та впровадження стратегії маркетингу в діяльність торгового підприємства та робить це питання актуальним.

Результати дослідження. Головною умовою створення ефективної системи стратегічного планування маркетингової діяльності виступає наявність кваліфікованих співробітників, які мають знання та досвід у сфері не лише основоположних концепцій маркетингу, а й практичні навички роботи з інструментами ринкової діяльності, що забезпечують високі кінцеві результати у сфері торгівлі.

*Науковий керівник – Левківська Л. М., к. е. н., доцент, Поліський національний університет

У разі становлення ринкових відносин, постійно змінних економічних умов будь-яке підприємство, що працює у сфері торгівлі, стикається з економічними, фінансовими, соціальними та організаційними проблемами, джерелами яких є кон'юнктурні зміни ринку, посилення конкуренції між торговими підприємствами та нестача вільних фінансових ресурсів. У таких умовах будь-яка організація прагне не зациклюватися на поточному плануванні маркетингу, а орієнтується на розробку стратегії маркетингової діяльності, планування результатів господарювання на довгострокову перспективу та уточнення цілей та засобів реалізації обраних напрямків розвитку. Якщо в короткостроковому періоді результативність діяльності торговельного підприємства залежить від фінансової збалансованості всіх напрямів поточної діяльності, то в довгостроковому періоді, на нашу думку, основною є здатність торгового підприємства своєчасно адаптуватися до тенденцій на ринку і гнучко підлаштовувати під них свій товарний асортимент.

Для розробки та реалізації стратегії ефективного обслуговування в торговому підприємстві необхідно, перш за все, розібратися у значенні ринкового середовища, в якому діє підприємство та визначити сегмент ринку. Організована об'єктивним чином система стратегічного маркетингу для підприємства має спиратися на всебічне задоволення потреб покупців торгових послуг, підвищення рівня конкурентоспроможності та отримання максимального прибутку. При цьому підприємство має наголошувати не на наявних виробничих і ресурсних можливостях, а на вивченні попиту та очікувань на ринку торгових послуг.

Все більше торгових підприємств починають у своїй діяльності орієнтуватися на результати проведення маркетингових досліджень ринку у зв'язку із загостренням конкуренції, зростанням витрат виробництва, уповільненням темпів зростання продуктивності праці та бажанням отримувати надприбутки. На початкових етапах становлення культури маркетингу в нашій країні багато керівників підприємств сфери торгівлі трактували його як синтез заходів щодо стимулювання та обслуговування покупців, але в сучасних умовах багато хто з них покладає на маркетинг серйозні функції шляхом створення на підприємствах маркетингових служб, інформаційних систем дослідження ринку, організації регулярного планування та контролю за товарорухом та обігом фінансових ресурсів.

Дослідження у міжнародній практиці показують, що тенденція організації та впровадження маркетингу простежується повсюдно у торговельній сфері. Однак в Україні, незважаючи на величезний потенціал у цій галузі, досі спостерігається низька якість маркетингової діяльності підприємств у зв'язку з несвідомістю фахівців відділу продажу та збуту в її необхідності та значущості для отримання максимальних результатів діяльності та більш глибокого дослідження тенденцій на ринку. З метою

подолання кризових явищ та зменшення негативних процесів у торговельній сфері необхідно вжити заходів щодо вивчення та впровадження досвіду зарубіжних країн, а також його адаптації до українських умов. Це дозволить повсюдно впровадити стратегічний маркетинг у діяльність підприємств та вирішити існуючі проблеми [1].

Грамотно розроблена стратегія маркетингу дозволяє торговому підприємству планувати напрями своєї діяльності якісного дослідження ринку та прогнозувати розвиток підприємства у довгостроковій перспективі. Стратегічний маркетинг служить основою для простежування тенденцій на певному ринку та виявлення цільових сегментів ринку, у яких підприємство може найповніше і з більшою віддачею задовольнити потреби споживачів. Виявлені при цьому цільові ринки є потенційними економічними можливостями торгового підприємства, привабливість яких необхідно оцінити у конкретному часі та на окремому етапі розвитку підприємства.

Головним завданням маркетингу в діяльності торговельного підприємства, на наш погляд, є націленість підприємства на освоєння цільових сегментів ринку, які ще не зайняті або використовуються неефективно, а також адаптація фінансових, інформаційних, виробничих та інших можливостей до умов ринку, що змінюються, і бажань цільових споживачів. Його другорядними завданнями при цьому вважається конкретизація місії та цілей діяльності підприємства, розробка стратегії розвитку та забезпечення збалансованої структури товарного асортименту. Таким чином, маркетинг у сфері торгівлі є процесом, який здійснюється торговим підприємством з метою досягнення запланованих економічних та фінансових результатів, які перевищують середньоринкове значення шляхом реалізації заходів щодо надання послуг споживачам сфери торгівлі на вищому рівні, ніж конкурентні компанії. Для цього маркетингова стратегія кожного підприємства має спиратися на глибоке знання ринку, а її реалізація забезпечуватиметься застосуванням комплексу заходів щодо проникнення на ринок та забезпечення ефективного збуту.

Висновки. За результатами дослідження було зроблено висновки, що стратегічний маркетинг передбачає визначення найефективніших напрямків розвитку торговельного підприємства, які забезпечать високий рівень конкурентоспроможності на ринку та набуття конкурентних переваг в порівнянні з іншими підприємствами, що діють у цій сфері. Так, у сучасних умовах, коли відбувається стрімкий розвиток ринку, успіх підприємства безпосередньо залежить від здатності та вміння формувати та впроваджувати на конкретному рівні управління стратегією розвитку підприємства загалом у довгостроковому періоді. Тому на ринку торгових послуг пріоритетне місце займають великі торгові майданчики, які у своїй

діяльності регулярно приймають та реалізують маркетингові стратегії, що дає конкурентну перевагу і забезпечує підвищений попит на продукцію. Процес вибору та реалізації стратегії розвитку маркетингової діяльності набуває першорядного значення у підвищенні темпів фінансового та виробничого зростання торговельного підприємства в умовах зростання конкурентної боротьби між учасниками ринку.

Необхідність маркетингу забезпечується тим, що підприємствам легше формувати поточні цілі та напрямки діяльності на базі сформованої стратегії розвитку. Це дозволяє більш чітко визначити цілі та завдання виробничої діяльності, відстежувати тенденції на ринку торгових послуг, орієнтуватися на потреби покупців та своєчасно адаптуватися до середовища, що змінюється. Таким чином, стратегія розвитку маркетингу повинна охоплювати широкий спектр проблемних аспектів та давати можливість торговельному підприємству прогнозувати майбутній стан ринку та попиту на ньому, формувати довгострокові проєкти інвестування своїх ресурсів та повною мірою відповідати потребам та очікуванням цільових покупців.

Список використаних джерел

1. Вествуд Дж. Маркетинговий план. СПб: Пітер. -2001. -256 с. : – (Серія «Наука робити гроші»)
2. М. Мак-Дональд Стратегічне планування маркетингу – СПб: Пітер. - 2000. -320 с. : іл. – (Серія «Маркетинг для професіоналів»)
3. Ковальов А.І. Маркетинговий аналіз. -М. : Центр економіки
4. Все про маркетинг: Збірник матеріалів для керівників підприємств, економічних і комерційних служб. – М. 1992.
5. Гаркавенко С.С. / Маркетинг. Підручник. - 7-ме вид. - Київ: Лібра, 2010. - 720с.

*Мірова М. Р., магістрантка,
Поліський національний університет, Україна*

ЦІЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОВАРНОЇ БІРЖИ

Різноманітні біржі, в тому числі й товарні, є одним з основних елементів ринкової економіки розвинених країн. Одним із таких особливих утворень є товарна біржа. Її діяльність займає значне місце в сучасній економіці і забезпечує істотний вплив на швидкий обіг товарів та капіталу.

Товарна біржа – організований ринок для купівлі-продажу контрактів на постачання однорідних та легко взаємозамінних товарів або фінансових інструментів, який функціонує на принципі чистої конкуренції. Основною метою створення фондових бірж є концентрація товарообігу для формування цін на товар (сировина, валюта, капітал), а також запобігання фінансовим ризикам при торгівлі [1, с. 23].

Найпростіша ринкова операція включає три компоненти: угода (усна чи письмова) між продавцем і покупцем; розрахунок угоди (наприклад, визначення вартості контракту); виконання контракту шляхом взаємних передач товарів і грошей. Однак на сучасному біржовому (ф'ючерсному) ринку продавець і покупець зрідка укладають угоди напряму без будь-яких посередників. У більшості випадків цей процес відбувається через посередників, а продавець і покупець не спілкуються один з одним і розділені в часі та просторі.

Біржа як суб'єкт господарювання та відповідно до частини другої статті 279 Господарського кодексу України характеризується такими ознаками:

- 1) має статус юридичної особи;
- 2) в організаційному відношенні його діяльність ґрунтується на самоврядності та господарській самостійності;
- 3) з точки зору права власності має відокремлене майно;
- 4) з точки зору фінансової організації біржа має самостійний баланс, свій поточний і депозитний рахунки в установах банків;
- 5) як юридична особа біржа має печатку зі своїм найменуванням [2].

Біржі є зручним місцем, де учасники можуть зустрічатися у визначені години та вести операції з товарами відповідно до певних добре встановлених правил і норм. Вони є дуже важливими для торгівлі такими товарами, які виробляються у великій кількості та охоплюють дуже широке поле торгівлі. Насамперед біржа забезпечує попит на сировину, при якому немає ні дефіциту, ні надлишку. Тобто ціна біржової операції врівноважує попит і пропозицію.

Біржова спекуляція є механізмом стабілізації цін, важливим фактором чого є гласність укладання угоди та публічне встановлення цін. Провідна роль бірж у формуванні цін на відповідні товари призводить до того, що

їхня робота безпосередньо впливає на всіх учасників, незалежно від того, чи здійснюють вони угоди на біржі чи ні [3, с. 230]. Як організовані ринки, товарні біржі встановлюють і забезпечують дотримання правил і норм з метою сприяння торгівлі. Правила визначають обов'язки членів і методи здійснення ділових операцій. Гарантія постачання реального товару, купленого чи проданого на біржі, забезпечується наявністю достатньої кількості товару, що є на складах біржі, а також створенням спеціальної системи розрахунків, прийняттям законодавства про біржі та розробкою правил укладання угод на біржі, контролем за діяльністю бірж з боку державних органів [4, с. 154].

Покупці та продавці на товарній біржі укладають угоди для розрахунків у майбутньому після оцінки цінових тенденцій і перспектив зростання або падіння цін на товар. Товарна біржа діє як асоціація цих трейдерів, яка збирає необхідну інформацію та відповідні статистичні дані та публікує їх на користь трейдерів по всій країні.

Товари, які торгуються на товарних біржах, підлягають класифікації за якістю. Таким чином дилери можуть швидко укласти угоди купівлі-продажу товарів за описом. На біржах установлюються товарні стандарти та реєструються марки фірм, допущених до біржової торгівлі. Оскільки в торгівлі беруть участь різні сторони, безперечно існує ймовірність суперечок. Товарна біржа надає механізми для врегулювання торгових суперечок та знаходження компромісу.

Отже, біржа – «серце» фінансового ринку будь-якої країни, яке сприяє грошовому обігу між різними організаціями та сегментами фінансового ринку. Це найважливіша функція, що забезпечує життєдіяльність як учасників торгівлі, так і економіки в цілому.

Список використаної літератури

1. Дмиткур Б. П. Організація біржової діяльності в агропромисловому комплексі: навч. посіб. / Б. П. Дмиткур. – Київ: Либідь, 2001. – 344 с.
2. Господарський кодекс України. Господарський процесуальний кодекс України: офіційний текст. – Київ : Юрінком Інтер, 2003. – 304 с.
3. Солодкий М. О., Резнік Н.П., Яворська В.О.: [за ред. М.О. Солодкого]. Основи біржової діяльності: навч. посіб. – Київ.: ЦП Компринт, 2017. – 450 с.
4. Савченко В. Д. Організація біржової діяльності : навч. посіб. / В. Д. Савченко. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Харків : ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, 2004. – 460 с.

*Рожкова І., Поморцев В., студенти магістратури,
Бердянський державний педагогічний університет, Україна*

РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ В ГРОМАДАХ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проблематика статті. Аграрний сектор у громадах Дніпропетровської області має величезний потенціал виробництва, що задовольняє не тільки потреби внутрішнього ринку, а ще й є значною складовою єдиної системи, яка з одного боку може стати основою для розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції до світового економічного простору, а з іншого боку – дати синергетичний ефект у розвитку інших галузей суспільного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти досліджень розвитку аграрного сектору висвітлені у працях вітчизняних та закордонних науковців і практиків, зокрема В. Валентинова, В. Месель-Веселяка, П. Гайдучього, С. Зорі, М. Дем'яненка, І. Кириленка, В. Назаренка, П. Макаренка, А. Мельник, І. Михасюка, О. Могильного, Б. Пасхавера, Н. Попова, М. Павлишенка, О. Онищенко, П. Саблука, Т. Осташко.

Мета статті: визначення стратегічних пріоритетних напрямків розвитку аграрного сектору в громадах Дніпропетровської області, зокрема ресурсно-технологічного оновлення національного агропромислового комплексу, що сприяють побудові сучасної системи світогосподарських зв'язків задля одержання економічного ефекту, спрямованого на задоволення певних суспільних потреб.

Виклад матеріалу. Аграрний сектор – це один із пріоритетних та стратегічних напрямів розвитку економіки не тільки громад Дніпропетровської області, а і країни в цілому. Сільськогосподарський потенціал надає величезні перспективи та може в подальшому стати фундаментом для економічного зростання всієї України. Сприятливі кліматичні умови та якісні земельні ресурси, наявні в громадах Дніпропетровської області, надають можливість ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва. Дослідження експертів свідчать, що аграрний сектор – найважливіша галузь економіки громад області, яка надає значній частині міського та сільського населення робочі місця, забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність.

Актуальним є питання щодо подальшого входження територіальних громад області до економічного простору світу, посилення процесів лібералізації торгівлі та глобалізації. Особливо гостро цей аспект розглядається під час введення воєнного стану в Україні. Умови сьогодення вимагають адаптації та постійно змінних умов, а відповідно – подальшого удосконалення аграрної політики.

Значну роль у розвитку агропромислового комплексу громад Дніпропетровщини відіграє інноваційна діяльність. Пріоритетний напрямок Інноваційної діяльності в аграрному секторі – впровадження найбільш перспективних агротехнологій, що сприяє підвищенню продуктивності виробництва, з метою зменшення витрат на одиницю продукції та зміцнення її конкурентоспроможності на світовому та внутрішньому ринках. Серед найбільш важливих напрямків інноваційного розвитку аграрного сектору громад Дніпропетровської області можна виділити такі: 1) стимулювання аграрної та екологічної діяльності, у тому числі розвитку альтернативного органічного виробництва; 2) впровадження та створення високо продуктивних гібридів і сортів сільськогосподарських культур, нових порід птиці і тварин; 3) встановлення високопродуктивних сільськогосподарських машин та агрегатів замість старого обладнання; 4) формування професійних високоосвічених кадрів; 5) впровадження управлінських, прогресивних техніко-технологічних, організаційно-економічних рішень; 6) комерціалізація споживчих норм; 7) використання сонячної енергії та природних ресурсів, за інноваційними технологіями; 8) створення приватних сільських господарств, сімейних кооперативів, товариств.

Основним завданням для розвитку аграрного сектору громад Дніпропетровської області є розвиток виробничих потужностей сільського господарства, що передбачає в подальшому вихід сільськогосподарської продукції на світовий ринок і виникнення конкуренції з продукцією розвинутих країн світу. Стратегія розвитку агросектору в громадах Дніпропетровської області спрямована на формування соціально ефективного спрямованого сектору економіки області та держави в цілому, здатного задовольнити забезпечити провідні позиції на світовому ринку аграрної продукції, а також потреби внутрішнього ринку у продовольстві на основі багатоукладності закріплення етапів розвитку за пріоритету різних категорій господарств формування, власники яких поєднують право на землю із працею на ній, проживають у сільській місцевості, а також – мають власні економічні інтереси і є соціально відповідальними перед громадою.

Саме такі господарства, зокрема сімейні та сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм, базуються переважно на власній праці, ведуть товарне виробництво, орієнтовані на збільшення загального доходу господарства (сім'ї), а тому більше вмотивовані до виробництва працемісткої сільськогосподарської продукції.

Досягнення в розвитку аграрної сфери Дніпропетровської області – значні, але є ще досить багато питань, які чекають на вирішення. Наприклад, для того щоб сільське господарство в громадах області розвивалося, потрібні суттєві зміни в ціновій політиці. Аграрному сектору потрібні стабільні ціни, орієнтуючись на які виробники визначатимуть

оптимальний обсяг виробництва. Головним елементом постреформованого аграрного виробництва має стати ціновий механізм. Українські аграрії вже зараз відчують всю жорсткість конкуренції на світовому ринку, а експортні надходження від продажу зернових, можливо, навіть не покриють тогорічні затрати на вирощений цьогорічний врожай. Принаймні дотепер динаміка цін на зернові цілком підтверджувала ці побоювання.

Незважаючи на ситуацію з реалізацією врожаю, що склалася, громадам слід шукати інші способи реалізації вирощеної продукції, а також стратегічних покупців з метою продажу збіжжя, укладаючи довготривалі контракти з постачальниками, інакше глобальна конкуренція зробить збитковою велику частину інвестицій у аграріїв, які вже зроблені та які ще треба освоїти.

Список використаних джерел

1. Бодров В. Г. Інноваційно-інвестиційна модель сталого розвитку національної економіки : навч.- метод. матеріали / В. Г. Бодров, В. О. Гусев, В. Ф. Мартиненко. Київ : НАДУ, 2009. 60 с.
2. Застрожнікова І.В. Державна підтримка інфраструктури села, як передумова сталого розвитку сільського сподарства країни. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2016. №1. С.148-152.
3. Застрожнікова І.В. Місце і роль фермерських господарств у системі агробізнесу. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2010. №2. с. 106–116.
4. Трегобчук В. Інноваційно-інвестиційний розвиток національного АПК: проблеми, напрями і механізми. *Економіка України*. 2006. №2. С. 4–12.
5. Федун І.Л. Інноваційний напрям розвитку сільського господарства. *Інноваційна економіка*. 2007. № 2. С. 24-31.

*Сероветник Т. С., магістрант,
Поліський національний університет, Україна*

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблем. В даний час в Україні ефективна робота промислових підприємств неможлива без розробки нових видів продукції та виходу на ринок, а також використання нових технологій в Україні. Це означає вдосконалення управління інноваційною діяльністю підприємства та впровадження інноваційних процесів для забезпечення швидкого реагування на мінливі вимоги ринку. Однак це потребує значних інвестицій, яких наразі недостатньо, в основному через меншу привабливість вітчизняних промислових підприємств. Тому промислові компанії активно шукають інвесторів і переконують їх інвестувати у свою діяльність. Успіх цієї віри залежить від рівня інвестиційної привабливості бізнесу. Для вирішення цієї проблеми керівництву необхідно підвищення перспективності та ефективності діяльності в різних сферах, а отже мати значні фінансові інвестиції та інновації, але без правильної стратегії вони не будуть ефективними.

Аналіз останніх досліджень. Розробка теоретичних та практичних аспектів інноваційно-інвестиційної стратегії знайшла відображення у роботі авторів О.В. Димченко, О.О. Рудаченко [1] «Конспект лекцій з дисципліни «Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємств міського господарства»» які встановили взаємозв'язок між стратегічним управлінням, поточним управлінням та оперативним управлінням корпоративної інноваційної та інвестиційної діяльності. Л.Я. Ляхович [2] дослідила інвестиційну стратегію підприємства в кризових умовах господарювання. К.М. Хустова здійснила дослідження інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства та розкрила підходи до її класифікації.

Основний матеріал. Що ми розуміємо під інноваційно – інвестиційною стратегією підприємства? Різноманітність підходів до тлумачення інвестиційно-інноваційної стратегії та характер їх взаємозв'язку лише підкреслюють багатоаспектність визначень інвестиційно-інноваційної стратегії [1]. О.В. Димченко, О.О. Рудаченко [1] вважають, що існує чіткий взаємозв'язок між стратегічним управлінням, поточним управлінням та оперативним управлінням корпоративної інноваційної та інвестиційної діяльності.

Мета інноваційно-інвестиційної стратегії – формування конкурентних переваг. Роль забезпечення конкурентного розвитку підприємств:

- 1) забезпечити механізм досягнення довгострокових загальних цілей та інвестиційних цілей розвитку підприємства;
- 2) може реально оцінити інвестиційні можливості бізнесу;

3) визначення порівняльної переваги фірми перед конкурентами в інвестиційній та інноваційній діяльності;

Особливості розробки інноваційно-інвестиційної стратегії:

1) вона є складовою загальної економічної стратегії підприємства і підпорядкована підприємству;

2) для неї характерна помітна нерівномірність у масштабах у різних періодах;

3) може окупитись через короткий проміжок часу, або навпаки;

4) може сформулювати особливий вид самостійного грошового потоку для підприємства.

Складові ефективної розробки інноваційно-інвестиційної стратегії:

1) маркетингова політика;

2) технічна політика;

3) політика структурних змін [2].

Вираження інноваційно-інвестиційної стратегії – на цій основі можна прогнозувати довгострокові операції в інноваційно-інвестиційних планах та великих проектах, що охоплюють усі етапи технологічного циклу.

Ознака інноваційно – інвестиційної стратегії на підприємстві: комплексна організація інвестиційного процесу, у тому числі організація фінансування та реалізації проектів (програм) у встановлені терміни менеджментом у рамках відповідних бюджетних обмежень для досягнення комерційного ефекту.

Підходи до розробки інноваційно-інвестиційної стратегії:

1) пріоритизація напрямків інноваційної діяльності виходячи з цілей та концепцій базової стратегії компанії;

2) скоротити кількість управлінських верств від дослідження ринку, виробництва продукції та маркетингу, оскільки місто прискорює процес;

3) мінімізувати розробку інноваційних проектів та впровадження інновацій. Процес розробки інвестиційної стратегії включає етапи, що подані на рис. 1.

Джерела фінансування: 1) зовнішні – залучення зовнішніх ресурсів, таких як інвестиції та кредити, недостатньо для вирішення проблеми, оскільки в умовах спаду промислового виробництва більшість галузей економіки в Україні продовжують працювати, більшість підприємств або є боржниками, або працюють нестандартно; 2) внутрішні – джерела фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності визначаються обсягами прибутку та забезпечують стимули для зовнішньої експансії [3].

Таким чином, реалізація інвестиційно-інноваційної стратегії призведе не лише до динамічних змін інвестиційно-інноваційного процесу, а й призведе до зміни його принципів, методів, механізмів реалізації, критеріїв прийняття управлінських рішень. Таким чином, серія змін із запровадженням інвестиційної та інноваційної стратегій породить нові

гарантії якості, які характеризуються розробкою та впровадженням нових засобів, методів та механізмів з новими характеристиками якості. Реалізація інвестиційно-інноваційної стратегії дозволить системно вирішувати питання трансформації методів і підходів інвестиційного забезпечення в інноваційному процесі, раціоналізації механізму управління процесом залучення інноваційних інвестицій, визначення доцільності. Інвестиції в інноваційні проекти на основі циклічних динамічних досліджень інноваційних потреб [3].

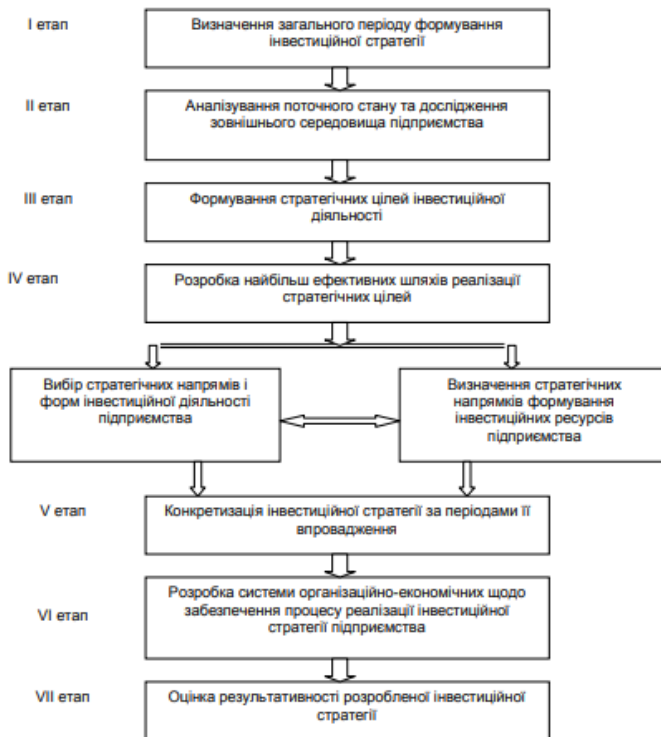

Рис. 1. Етапи розробки інвестиційної стратегії підприємства

Джерело: сформовано на основі [2].

Висновки та пропозиції. Інвестиційна стратегія є однією з найважливіших стратегій у загальній корпоративній стратегії. Ефективне використання інвестиційних ресурсів підвищує ефективність діяльності підприємств, сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств, забезпечує підвищення вартості активів. Кожне підприємство формує інвести-

ційні стратегії відповідно до власних інвестиційних потреб і з точки зору повернення інвестицій.

З точки зору отримання прибутку та забезпечення соціального ефекту. Ефективна реалізація стратегії пов'язана з вибором об'єктів інвестування та оптимізацією показників ризик-прибутковість. В умовах кризи фінансування інновацій та низького рівня інвестиційної активності в економіці України реалізація стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку є ключовим завданням. Пропонуємо у кожній інноваційно-інвестиційній стратегії розробити вдосконалення принципів, методів та підходів інвестиційної підтримки інноваційного процесу, раціоналізація механізму управління процесом залучення інвестицій в інновації, оцінка доцільності інвестицій у інноваційні проекти.

Список використаних джерел

1. Димченко О. В., Рудаченко О. О. Конспект лекцій з дисципліни «Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємств міського господарства» / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 102 с.
2. Ляхович Л.Я. Інвестиційна стратегія підприємства в кризових умовах господарювання. *Сталий розвиток економіки. Всеукраїнській науково-виробничий журнал* №8 – 2019. – С. 168-171
3. Хаустова К.М. Інвестиційно-інноваційна стратегія підприємства та підходи до її класифікації. *Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності. Фінансовий простір*. 2015. №4 (20). С. 183-187.

*Сіталова А. В., магістранта,
Поліський національний університет, Україна*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ, ЯК МЕТОД УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Визначити метод удосконалення системи публічного управління для учасників бойових дій, що спростить оформлення документації та дозволить подавати запити для вирішення проблемних ситуацій учасників бойових дій в онлайн режимі.

Метою нашого дослідження є провести дослідження поставленої проблеми на перспективу подальшої у створенні та реалізації стратегії щодо надання послуг учасникам бойових дій, адже це дозволить покращити ситуацію країни в цілому

В дослідженнях М. Токар, поняття діджиталізація є новим поняттям, та все ж таки відноситься до модерних підходів, що формує складову сучасних нововведень у сфері публічного управління. Даний термін пов'язаний із сферою цифрових технологій, основними компонентами певного поняття є інформація та її просування [3]. В роботах С. В. Коробка, зазначає, що спочатку під під діджиталізацією розуміли виключно переведення аналогових даних у цифрові формати, нині ж термін «діджиталізація» вживають у значно ширшому розумінні, в тому числі і як «цифрову революцію» в економіці, суспільстві та приватному житті [2]. В дослідженнях Г. Жосан, діджиталізація позиціонується, як новий тип інформаційних та телекомунікаційних технологій, що дозволяють охопити всі сфери суспільного та виробничого життя. Проблематика цифровізації економіки залежить від бізнесу, держави та суспільства в цілому [1]. Слід зазначити, що на наш погляд цифрова трансформація щодо надання послуг учасникам бойових дій містить такі складові аспекти:

- слід переосмислити процес відносин з тими кому пропонується надання послуг. Необхідне створення продукту, який буде зручним для учасника бойових дій. Й комунікація клієнта з організаторами буде здійснюватися швидко та ефективно;

- створення окремої вкладки для шерінгу. Шерінг дозволить ділитися учасників бойових дій із своїми проблемами та потребами один із одним, це дозволить розуміти відсоток учасників бойових дій, що мають однакові запити;

- розвиток проектних робіт серед студентів, що дозволить широко вивчати потреби, запити, проблемні моменти з роботою в мережі Інтернет, вибрати більш популярні мережі для роботи з документообігом.

Таким чином, поняття діджиталізація розшифровується, як повна оцифровка всіх секторів економіки, а також можливість збирати

відповідну інформацію, аналізувати та передавати інформацію. Завданням керівництва у наданні послуг учасників бойових дій є створити нову систему в якій були б такі можливості:

- надання заявок на потребу в отриманні послуг категорії учасників бойових дій;
- вікно відгуків та рекомендацій;
- вікно для шеренгу;
- перелік нормативних документів та їх оновлення в базі для захисту та підтримки учасників бойових дій;
- вікно з інструкцією для роботи в базі;
- електронна черга для очного відвідування закладу для надання послуг учасникам бойових дій;
- електронний чат з автоматизованою системою допомоги.

Отже, нами було проаналізовано переваги та недоліки діджиталізації, що були визначені на основі аналізу наукової літератури (див. табл. 1):

Таблиця 1

Переваги та недоліки впровадження діджиталізації в структури, що надають послуги учасникам бойових дій

Переваги діджиталізації	Недоліки діджиталізації
Спрощення роботи з масивом інформації	Відсутність спілкування
Економія часу	Необхідність у високо компетентних фахівцях
Лояльність клієнтів	
Відсутність потреби очно відвідувати центр	При невідомих використанні можуть бути допущені грубі помилки
Позитивне ставлення зі сторони працівників до людей кому надається послуга	

Джерело: власні дослідження.

Одним із способів реалізації діджиталізації є створення сайту, щод дає змогу реалізувати поставлені завдання. Засобами для створення сайту можуть слугувати такі популярні системи: Drupal; Joomla; Word Press. Їх можливості та переваги див.табл.1: Як бачимо в таблиці 2 найпопулярніші системи для створення сайтів мають широкий спектр можливостей та переваг, що допомагає швидко та ефективно організувати роботу органів влади. Головною проблемою у такій організації є вибір того сайту, що дасть весь спектр потрібних засобів. Таким чином, важливу роль для учасників бойових дій відіграє спрощення системи оформлення документації. На наш погляд доцільним є використання ІТ можливостей. В економіці таку можливість надає діджиталізація, що позиціонується, як новий тип інформаційних та телекомунікаційних технологій. Даний термін пов'язаний із сферою цифрових технологій, основними компонентами певного поняття є інформація та її просування й має свій перелік позитивних та негативних проявів. На наш погляд спростити особливості документообігу можливо за допомогою сайту, що б дозволяв подавати запити та вирішувати проблемні ситуації учасників бойових дій в онлайн

режимі. На допомогу в такій діяльності, приходять конструктори для створення сайтів, зокрема Drupal; Joomla; Word Press.

Таблиця 2

Засоби для створення сайту

Назва системи та характеристика	Можливості
Drupal	Можливість створювати інформаційні стрічки та ведення блогів та форумів, надає можливість створення форм для відправки повідомлень, можливість зміни найменування, псевдоніми для налаштування у профілі, можливість введення журналу статистики та інше.
Joomla.	Має близько восьми тисяч модулів і компонентів, які надають можливість писати власні компоненти, модулі та реагувати шаблони.
Word Press	- широкі можливості дизайну та управління системою; - мистецтво публікація та редагування WYSIWYG-редактором; - можливість створення свого типу контенту у власних темах;

Джерело: власні дослідження.

Висновки. За нашою думкою, та виходячи з результатів проведеного дослідження було визначено, що важливу роль для учасників бойових дій відіграє спрощення системи оформлення документації. На наш погляд доцільним є використання ІТ можливостей. В економіці таку можливість надає діджиталізація, що позиціонується, як новий тип інформаційних та телекомунікаційних технологій. Даний термін пов'язаний із сферою цифрових технологій, основними компонентами певного поняття є інформація та її просування й має свій перелік позитивних та негативних проявів. На наш погляд спростити особливості документообігу можливо за допомогою сайту, що б дозволяв подавати запити та вирішувати проблемні ситуації учасників бойових дій в онлайн режимі. На допомогу в такій діяльності, приходять конструктори для створення сайтів, зокрема Drupal; Joomla; Word Press.

Таким чином проведене дослідження не вичерпує глибини поставленої проблеми, перспективу подальшої роботи ми вбачаємо у створенні та реалізації стратегії щодо надання послуг учасникам бойових дій.

Список використаних джерел:

1. Жосан Г. Стан розвитку діджиталізації в Україні. *Економічний аналіз*. 2020. Том.30. №1. Частина 2 С. 44-52
2. Коробка С. В. Діджиталізація підприємської діяльності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. №3. 2021. С. 88-96.
3. Токар М. Діджиталізація, як оптимізація взаємодії публічної влади і громадських організацій. *Аспекти публічного управління*. Том 8. №1. – 2020. –С.130-132.

*Смагін О. Ю., магістрант,
Поліський національний університет, Україна*

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЯК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Інформатизація органів державної влади об'єктивно затребувана та стає стратегічно важливим, ключовим ресурсом підвищення ефективності їхньої діяльності.

1. У цьому напрямі зараз виконано і виконується значний обсяг роботи. В органи державної влади активно впроваджуються сучасні інформаційні технології, формується велика кількість різноманітних інформаційних ресурсів у вигляді баз даних та інформаційних масивів, створюються необхідні функціональні автоматизовані інформаційні системи. Все більшу роль в інформаційному забезпеченні органів державної влади відіграють інформаційні організації та служби, які зайняті виключно збиранням та обробкою інформації: аналітичні служби та центри, ситуаційні центри та центри управління кризовими ситуаціями, органи статистики, реєстрації, консалтингові організації та ін.

2. Необхідність інформатизації органів державної влади обумовлена ускладненням, збільшенням різноманітності об'єктів управління, впровадженням нових форм і методів їх діяльності і, як наслідок, значним зростанням обсягів інформації, яка необхідна для виконання органами державної влади своїх функцій, реалізації своїх повноважень, надання адміністративних послуг населенню та різним організаціям. Реалії сьогодення вимагають розробки та впровадження у діяльність органів державної влади актуальних інформаційних технологій збору, аналізу інформації, підготовки та прийняття рішень, доведення їх до об'єктів управління та контролю їх реалізації.

Однак практика показує, що впровадження у діяльність будь-яких організацій необхідних інформаційних технологій як базового способу інформатизації призводить до певних протиріч. Незважаючи на безліч публікацій, що стосуються проблеми інформаційних потреб, досі не сформовано загальну думку про їх природу, до кінця не визначено їх сутність і зміст. Представники різних наук пропонують значну кількість визначень інформаційної потреби, що відображають специфіку розуміння сутності інформаційних потреб у різних науках. Під інформаційною потребою розуміють усвідомлену потребу «...в отриманні певних порцій інформації про те, що може бути надано інфозасіб» [3, с. 54]. Науковці [1] концентрують увагу на отриманні необхідної інформації із загальних «джерел» і розглядають питань виробництва нової інформації. Адже

результатом реалізації інформаційної потреби, що виникла, є отримання принципово нової інформації.

Багато дослідників визначають інформаційні потреби насамперед як потреби у науковій чи іншій соціальній інформації. Так, О. Радченко вважає, що «інформаційна потреба є внутрішнім станом суб'єкта, що відображає дефіцит наукової інформації, необхідної для використання в науковій чи науково обґрунтованій діяльності» [1, с.96], а Л.М. Галаган пише про інформаційні потреби: «...інформаційна потреба – це властивість людини, системи чи процесу, що відбиває необхідність регулярного отримання та використання інформації, що дозволяє найефективніше організовувати його діяльність чи функціонування» [2].

В основі сучасної теорії інформаційних потреб лежить «діяльнісний» підхід, що визначає, що в основі будь-яких інформаційних потреб лежить діяльність людини. Прихильники «діялісного» підходу до інформаційної потреби зазначають, що «діяльність – це вихідний пункт реалізації потреб пізнання, отже, і вихідний пункт потреби в інформації. Діяльність є тим «входом», через який здійснюється реалізація потреб суб'єкта в інформації» [1, с. 102]. Необхідність отримання інформації будь-якою людиною, органом управління визначається насамперед метою їхньої подальшої діяльності. Інформаційна потреба виникає разом з матеріальними або духовними потребами, так як їх задоволення однозначно пов'язане з відповідною інформацією.

Таким чином, інформаційна потреба в першу чергу впливає з професійної діяльності людей, яка визначена та спрямована конкретними цілями та завданнями. Інакше кажучи, будь-якій організації притаманні певні особливості (специфіка) діяльності, що визначають специфічні інформаційні потреби. Саме в ході вирішення поставлених завдань, реалізації цілей діяльності виникає потреба звернення до інформації. Тому специфіка діяльності і визначає сутність інформаційних потреб.

Список використаних джерел:

1. Бухтатий О., Радченко О., Головченко Г. Україна медійна : на порозі інформаційної революції : моногр. / за наук. ред. д. держ. упр., проф. Радченка О. В. Київ : Видавець СВС Панасенко, 2018. 208 с.
2. Галаган Л.М. Специфіка інформаційного забезпечення органів державної влади в Україні в контексті впровадження електронного урядування. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/298>. (дата звернення: 11.08.2022)
3. Горовий В. М. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; наук. ред. Л. А. Дубровіна. Київ. 2010. 360 с.

Ходаківська Ю. В., бакалавр,
Поліський національний університет, Україна

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ

Подієвий туризм є порівняно молодим напрямом у туристичній індустрії, причому частка подієвого туризму в секторі туристичних послуг щорічно збільшується. Розвитку даного ринку сприяють зниження попиту на групові поїздки та активізація індивідуального туризму, зростання популярності турів вихідного дня, зниження загальної тривалості туроднів, переважання активних форм відпочинку над пасивними. Зі зростанням рівня життя збільшується кількість туристів, які бажають відвідувати спортивні заходи, карнавали, фестивалі, екзотичні події та готові витратити на відпустку досить великі суми коштів. Активні туристи шукають альтернативу безцільному пляжному відпочинку і потребують абсолютно нового якісного відпочинку.

Термін «подієвий туризм» був вперше використаний департаментом туризму та громадськості Нової Зеландії у 1987 році та закріпив зв'язок між подіями та туризмом. У зарубіжній літературі цей термін трактують як важливу альтернативу для дестинації, підприємців, а також основну діяльність органів управління, які бажають збільшити потік туристів [1]. Як правило, подієвий туризм орієнтований на відвідування місцевості у певний час і пов'язаний із якоюсь подією. При цьому під подією розуміється сукупність явищ, що виділяються своєю неоднозначністю, значимістю для суспільства чи людства загалом. Подієві заходи бувають різного масштабу, рівня та напрямку. Наприклад Фролова Т.А. вважає подієвий туризм як поїздки з метою задоволення потреби у відвідуванні будь-якого заходу [4].

Весь подієвий туризм можна розбити на категорії, які відібрано за масштабом події. За цією ознакою виділяють національні та міжнародні події. Також, у подійному туризмі можна виділити декілька напрямків, які діляться залежно від тематик: *кінофестивалі, театралізовані шоу, карнавали, ярмарки, модні покази, народні свята, квіткові фестивалі, фестивалі гастрономів, спортивні події, фестивалі музики, релігійні свята, економічні форуми та ін*. Подія може бути разовою, неповторною, або періодичною, що спостерігаються щорічно або у певні періоди часу. Подія може бути разовою, тобто неповторною, або періодичною, яка спостерігається щорічно у визначений період часу [2]. У контексті маркетингових завдань типологія подій ґрунтується на аналізі досвіду зарубіжних країн та передбачає поділ за такими ознаками: *за типом маркетингового середовища* (політичне, корпоративне, соціальне, культурно-розважальне, наукове, спортивне); *за характером взаємодії*

(формальне чи неформальне); за *масштабами цільової аудиторії* (міжнародні, державні, регіональні, міські, корпоративні) [3]. З організаційної точки зору подія – це проєкт, до якого залучаються організатори заходів, спонсори, туристичні фірми. Для відвідувачів події та її учасників – це здобуття культурного досвіду, спосіб проведення дозвілля, мета подорожі та об'єкт інтересу. З іншого боку, подію можна як можливість створити додатковий попит на конкретний об'єкт проведення дозвілля чи розваги.

Масштабні міжнародні події формують імідж території, сприяють значному збільшенню впізнаваності, формують її бренд, підвищують її туристичну привабливість. Зарубіжний досвід розвитку подієвого туризму дуже різноманітний. Лідерами у цій галузі є США, Італія, Франція, Південна Корея, Великобританія. Однак деякі фахівці зазначають, що перше місце за рівнем розвитку подієвого туризму займає Австралія, де існує чітка система стратегічного планування подієвих заходів, здатних максимізувати вигоду від туризму для дестинації.

Сьогодні у світі налічується кілька десятків міст, що спеціалізуються на подієвій економіці. Серед яскравих прикладів подієвого туризму можна виділити карнавал у Ріо-де-Жанейро, про який знають на всіх континентах. Бразильський карнавал впевнено тримається в топі туризму серед найвідвідуваніших світових подій. Проєкт збирає 700 тисяч гостей. Витрати цього заходу становлять 5,5 млн доларів. Прибуток – 150 млн доларів. Ще одним прикладом подієвого маркетингу є Канський фестиваль, прибуток від якого сягає 200 млн. євро. Каннський фестиваль створив 3200 робочих місць. Також одним з наймасовіших гулянь у світі є півний фестиваль Октоберфест. На шістнадцять днів Мюнхен перетворюється на розважальний нон-стоп майданчик. Сюди з'їжджаються мільйони любителів Баварського пива, з усіх куточків світу. Відомо, що він приносить прибуток аналогічний – 0,5 млрд. євро і дає 12 тис. робочих місць. Репутацією «святкової» країни має Італія. Дуже популярним є карнавал у Венеції, який щорічно проходить у лютому та збирає понад 500 тис. туристів із різних країн світу. У Західній Європі особливо популярні фестивалі різних продуктів. Продуктові фестивалі, дуже поширений спосіб просування товарів на галузевих ринках з одного боку, з іншого боку, проведення фестивалів на певній території привертає увагу та просуває безпосередньо та територію їх проведення.

У низці міст Італії (Флоренція, Болонья, Віареджо, Перуджа, Турін) щорічно організовуються фестивалі шоколаду. Ознайомлення із шедеврами кондитерського мистецтва італійських фабрик, дегустація солодощів, виступ популярних ансамблів – така традиційна програма шоколадного свята. У Великобританії у квітні традиційно проводиться фестиваль продуктів та напоїв південного заходу країни у замку Ексетера (столиця

графства Девоншир). Театр кулінарії з майстер-класами та дегустації вин, ознайомчі семінари та всілякі шоу – це лише частина заходів програми цього щорічного фестивалю. З українських міст активно освоюють подієвий маркетинг, крім Києва, Миколаєва, Львова, можна назвати набагато менші міста такі як Коростень (Свято дерунів) Житомирської області, та селища різних об'єднаних територіальних громад.

На особливу увагу заслуговують спортивні події. Найбільш яскравим прикладом позитивного політичного та соціально-економічного внеску спортивного туризму є Олімпійські ігри. У процесі підготовки до Олімпійських ігор реалізуються тисячі проєктів, покликаних сприяти розвитку туризму. Так, наслідком зроблених зусиль стали такі факти, виявлені в ході соціологічних досліджень серед іноземних туристів, які відвідали Олімпійські ігри 2000 р. у Сідней: - 88% зі 110 тис. іноземних туристів, які відвідали Олімпійські ігри, швидше за все, знову повернуться до Австралії якості туристів; – близько 50% американських туристів, опитаних у Сідней під час проведення Олімпійських ігор, висловили свою зацікавленість у повторному туристському відвідуванні Австралії. У структурі економік регіонів частка подієвого туризму поки що незначна, проте перспективи його розвитку обговорюються в багатьох регіонах, оскільки це можливість підтримки малого та середнього бізнесу, і найголовніше – це питання збереження культурно-етнічної спадщини та збереження природи. Якщо розглядати всі подібні заходи з погляду комунікативного впливу, то очевидний їхній прямий зв'язок із подієвим маркетингом, коли подія стає інструментом просування території.

Успішність розвитку подієвого туризму залежить від існуючої системи стратегічного планування подій. У процес організації та планування подієвого туризму залучено безліч учасників, кожен із яких виконує певні функції відповідно до своїх інтересів. Кожна подія потребує ефективної організації та проведення, де оригінальність творчого рішення має узгоджуватися із загальним напрямом розвитку бренду, точним потраплянням до цільової аудиторії та ретельною підготовчою роботою. Склад та кількість учасників, залучених до стратегічного процесу, залежить від ступеня розвиненості сфери туризму. Створення взаємозв'язків між різними організаціями та зацікавленими групами дозволить ефективно вирішувати безліч питань, що виникають, і досягати поставлених цілей. Необхідно шукати ефективні форми взаємодії різних суб'єктів ринку з метою створення привабливих туристичних продуктів, що враховують специфічні особливості та потенціал території, а також існуючий попит та споживчі очікування.

Отже, таким чином, організація та проведення подієвих заходів мають бути стимулом для розвитку туристичної інфраструктури для різних суб'єктів ринку, включаючи і регіональні органи влади. Це дозволить

залучити інвесторів та дасть можливість підняти сферу туризму на якісно новий рівень. Не викликає сумніву, що розвиток подієвого туризму має здійснюватися з урахуванням досвіду розвинених країн.

Список використаних джерел:

1. Boorstin D. The Image: A Guide to Pseudo-Events in America / D. Boorstin // Harper, New York, 1994 – 452 p.
2. Назимко А. Е. Событийный маркетинг для заказчиков и исполнителей / А. Е. Назимко. – М. : Вершина, 2007. – 224 с.
3. Emery P. Evaluating economic impacts of major sports events / P. Emery // Current issues in Tourism. – 2013. – Vol. 16, Iss. 6. – P. 591–611.
4. Фролова, Т. А. (2010). *Экономика и управление в сфере социально-культурного сервиса и туризма: конспект лекций*. Взято с http://www.aup.ru/books/m19/2_1.htm. [Frolova, T. A. (2010). *Economics and management in the field of socio-cultural service and tourism: lecture notes*. Retrieved from http://www.aup.ru/books/m19/2_1.htm

*Чан Сі Цо, аспірант кафедри економіки підприємства,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна*

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОМПАНІЙ: ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Готовність і здатність компаній займатися інноваційною діяльністю залежать від різних характеристик. Прийнято вважати, що головною рушійною силою інноваційної діяльності є малі компанії, що виникли недавно. Хоча такі компанії стали значним внеском у розробку нових продуктів, вони не обов'язково мають потужніший інноваційний потенціал, ніж інші компанії, якщо розглядати всю сукупність компаній у цілому. Почасти це пояснюється тим, що в разі успіху нові інноваційні компанії швидко розвиваються, перетворюючись у великі фірми.

Раніше компанії «Google» і «Amazon» були стартапами, в яких працювало небагато співробітників, однак вони швидко вирости, і зараз у них зайняті тисячі людей. З іншого боку, інноваційні стартапи, які не домагаються успіху йдуть з ринку, витративши всі засоби. Крім того, не всі нові дрібні компанії є інноваційними стартапами. Багато з них виникають у секторах сфери послуг (ресторани, що працюють на винос, або невеликі продуктові крамниці). З цієї причини нарощують інноваційний потенціал, можливо, частіше великі компанії, що існують більш тривалий період часу.

Розробка нових продуктів нерідко пов'язана зі значними фіксованими витратами і різким збільшенням обсягів інвестицій. Великим компаніям це простіше зробити – особливо якщо великі компанії мають широкий доступ до зовнішнього фінансування. До того ж ці великі компанії можуть мати у своєму розпорядженні значні можливості для освоєння нових технологій. Це може бути однією з причин, по якій дрібні фірми рідше займаються НДДКР, ніж великі компанії (хоча і витрачають значну частку свого річного обороту на НДДКР з власних ресурсів). Немає нічого дивного в тому, що різниця між дрібними і великими (і старими і новими) компаніями в темпах нарощення інноваційного потенціалу яскраво виражена в високотехнологічних галузях обробної промисловості (машинобудування чи фармацевтичний сектор), оскільки освоєння та розробка складних технологій пов'язані з великими труднощами і витратами.

Подив може викликати той факт, що нові й дрібні компанії також рідше пропонують інновації в області маркетингу і в організаційній сфері. Це, ймовірно, відображає той факт, що в розпорядженні великих компаній є співробітники, що спеціалізуються на маркетингу, головне завдання яких полягає у вивченні існуючих методів збуту і розробці нових підходів до маркетингу. Можливо, нові дрібні компанії дійсно рідше нарощують інноваційний потенціал, але стартапи є важливим класом інноваторів.

Саме від цих компаній можна очікувати вихід на глобальний ринок з новими інноваційними продуктами. У деяких випадках такий інноваційний продукт є єдиною причиною створення подібної фірми. Так, в Ізраїлі з новими інноваційними продуктами на міжнародний ринок виходять дві третини дрібних компаній, тоді як серед великих фірм така частка становить 48% [1].

Крім того, всі нові фірми вийшли на міжнародний ринок хоча б з одним новим продуктом, що пояснює той факт, що стартапи в Ізраїлі мають репутацію однієї з ключових рушійних сил економічного зростання в цій країні. На відміну від Ізраїлю, в країнах, що розвиваються такі стартапи зустрічаються рідко. Дійсно, якщо судити за часткою нових і малих фірм серед компаній, що виходять на міжнародний ринок з новими інноваційними продуктами, в країнах, що розвиваються вони домагаються менших результатів, ніж великі і давно існуючі компанії. Нестача стартапів, що пропонують інновації міжнародного рівня, свідчить про те, що таким країнам важче вийти на рівень передових технічних досягнень, ніж розвиненим країнам. Це може пояснюватися багатьма факторами, що обмежують розвиток інноваційних стартапів.

До числа таких факторів належать відсутність спеціалізованого фінансування («інвесторів-ангелів», «посівного» фінансування і венчурного капіталу), нестача кваліфікованих кадрів, високі бар'єри на шляху виходу нових компаній на ринок і слабкий захист прав інтелектуальної власності, вік керівництва компаній. Ще однією важливою характеристикою, що впливає на формування інноваційного потенціалу, є вид власності на компанію. Іноземна участь у капіталі й інтеграція місцевих компаній у глобальні ланцюжки поставок призводять до активізації інноваційної діяльності. З іншого боку, іноді є побоювання, що багатонаціональні компанії можуть здійснювати всю свою діяльність по лінії НДДКР у країнах базування, передаючи в країни з ринками, що формуються лише види діяльності, що передбачають створення меншої доданої вартості, – так що поглинання фірм іноземними інвесторами можуть у реальності приводити до скорочення витрат на НІОКР [2].

До «компаній з іноземною участю» відносяться компанії, в яких іноземним інвесторам належить 25 або більше відсотків капіталу, тобто ці інвестори мають блокуючий міноритарний пакет акцій. Частка фірм, що виходять на ринок з новими продуктами, серед таких компаній значно вище, ніж серед компаній, що належать місцевим інвесторам. Це справедливо і по відношенню до інноваційних процесів, а також інновацій в області маркетингу і в організаційній сфері. У реальності в разі інновацій в області маркетингу і в організаційній сфері вплив іноземного капіталу позначається навіть у тих випадках, коли іноземним інвесторам належить невелика частка капіталу, що не досягає блокуючого міноритарного пакета

(від 0 до 25%), тоді як у разі інноваційних продуктів і процесів вплив іноземного капіталу починає явно проявлятися лише після доведення частки іноземних інвесторів до 25% [3].

Це свідчить про те, що іноземні власники можуть бути важливим джерелом інформації про нові методи організації і маркетингу. Водночас передача технологічних ноу-хау вимагає потужних стимулів і гарантій, які дає лише певний рівень участі в капіталі компанії. Це свідчить про те, що потужний інноваційний потенціал компаній з іноземною участю є результатом поєднання таких різних способів отримання зовнішніх знань, як «зроби сам» і «купи». Частка компаній з іноземною участю, що інвестують у НДДКР (дотримуються принципу «зроби сам»), вище, ніж частка вітчизняних компаній, що дотримуються цього ж принципу. Так йде справа практично у всіх країнах, що розвиваються. До того ж компанії з іноземною участю витрачають більше коштів на НДДКР. В цілому наші міркування суперечать уявленню про те, що поглинання фірм іноземними компаніями підривають НДДКР у країні. Іноземні компанії не тільки «самі роблять» більше знань, але і часто беруть участь у придбанні зовнішніх знань (купуючи патенти чи ліцензії на їх використання, а також незапатентовані винаходи і ноу-хау), ніж фірми, що належать місцевим власникам.

У компаній, в яких мажоритарним інвестором є вітчизняний капітал, середня ймовірність виходу на ринок з новими або більш досконалими продуктами чи процесами становить 17,5%, а ймовірність впровадження інновацій в організаційній сфері чи в сфері маркетингу – 27% [4].

Компанії з мажоритарною державною участю рідше пропонують нові продукти або процеси, ніж приватні компанії, що належать місцевим власникам, або іноземні фірми, причому відповідно до нових процесів це проявляється ще помітніше. Це свідчить про те, що керівники державних компаній не зацікавлені в досягненні економії за рахунок ефективності та підвищення продуктивності. Оплата їхньої праці також не обов'язково пов'язана з результатами діяльності компанії, а самі компанії при низьких виробничих показниках можуть розраховувати на державну підтримку.

Дослідженням встановлено, що крім таких характеристик на рівні компаній, як їх розміри і структура власності, на наявні у компанії стимули і їх здатність до нарощення інноваційного потенціалу впливають різні прийняті ними рішення. Одним з них є рішення вступати в конкуренцію на міжнародних ринках. Компанії, що експортують продукцію, мають можливість розподіляти фіксовані витрати на формування інноваційного потенціалу серед більшого числа клієнтів, так що експорт може підтримувати інноваційний потенціал. Аналогічно компанії в розвинутих країнах, що володіють ємним внутрішнім ринком, можуть з більшою готовністю нарощувати інноваційний потенціал у силу високого внутрішнього попиту на нову продукцію. Експортуючи

продукцію, вітчизняні виробники вступають в жорстку конкуренцію з іноземними виробниками, що стає для них стимулом до нарощення інноваційного потенціалу в умовах глобалізації.

Список використаних джерел:

1. West J., Salter A., Vanhaverbeke W., Chesbrough H. (2014). Open Innovation: The Next Decade. *Research Policy*, Vol. 43, Issue 5, pp. 805-811. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.respol.2014.03.001>.
2. Kline S., Rosenberg N. (1986). An Overview of innovation, in Landau R, Rosenberg N, editors. *The Positive Sum Strategy: Harnessing Technology for Economic Growth*. National Academy of Sciences, Washington, DC. pp. 275-306.
3. Wu Lei-Yu. (2007). Entrepreneurial resources, dynamic capabilities and start-up performance of Taiwan's high-tech firms. *Journal of Business Research*, Vol. 60, Issue 5, pp. 549-555. DOI: [10.1016/j.jbusres.2007.01.007](https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2007.01.007).
4. Newman, A., Gao, Y., Zheng, J. (2015). Overcoming the Innovation Challenge: Examining the Determinants of New Product Innovation in Chinese SMEs. In *Developments in Chinese Entrepreneurship*, pp. 33-57. New York: Palgrave Macmillan US. DOI:[10.1057/9781137412508_2](https://doi.org/10.1057/9781137412508_2).

Шибистюк О. М., магістрат
Поліський національний університет, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Наявність та доступність природних ресурсів для багатьох поколінь мешканців територіальних громад було і буде залишатися у коротко- та середньостроковій перспективі основою їх національного багатства. Перехід до екологічно орієнтованого зростання спроможний підвищити майбутні економічні вигоди і доходи, одержувані від використання природного капіталу. Водночас, сучасними доходами від цього капіталу слід користуватися з великою обережністю, щоб їх використання стимулювало збільшення інших форм капіталу (в першу чергу, людського і виробничого капіталу). Домінуючі наразі моделі господарювання піддають суспільство значному ризику стримування зростання внаслідок використання природного капіталу та підриву цілого спектру економічно важливих екосистемних послуг. Обмеженість або повільна реалізація заходів, спрямованих на збереження природного капіталу, неминуче призведуть до зростання витрат на його заміщення. Щоб уникнути занепаду сучасного рівня життя, необхідно впроваджувати нові моделі виробництва і споживання, а також принципово інші підходи до визначення поняття «зростання», «розвитку» та вимірювання їх результатів.

Курс на «зелене» зростання несе в собі потенціал з підтримки економічного і соціального розвитку і здатний забезпечити умови, за яких природні активи зможуть і далі надавати матеріальні блага та послуги, від яких значною мірою залежать економіка та добробут людини. Зелена реструктуризація економіки покликана принести безліч позитивних результатів, таких як підвищення продуктивності праці та рівня інновацій, створення нових робочих місць і ринків, а також нові бюджетні надходження. За зростання стійкості до змін клімату, безпеки водних та енергетичних ресурсів, адекватного функціонування екосистем, тобто при досягненні екологічних цілей зеленого зростання, знижується ймовірність різких екологічних змін, здатних викликати економічні та соціальні потрясіння. Щоб забезпечити перехід на новий курс розвитку, як ринкові умови, так і заходи політики повинні стимулювати інноваційну діяльність і приплив інвестицій в методи сталого управління природним капіталом і вилучення більш високих і довгострокових прибутків і вигод від його використання. Партнерство за дії в інтересах «зеленої» економіки (*Partnership for Action on Green Economy, PAGE*) ініційоване ООН щодо вирішення проблем навколишнього середовища, Міжнародною організацією праці (МОП), Програмами Розвитку ООН, Організації

Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) і навчального і науково-дослідного інституту ООН (ЮНІТАР) у партнерстві з німецьким інститутом розвитку / Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE), [2]. На міжнародному рівні розглядаються питання стратегічного управління структурними змінами, які враховують як продуктивність виробництва, так і екологічні проблеми. «Зелена» промислова політика як ключова концепція. Термін «промислова політика» охоплює ряд заходів, які держави використовують для впливу на економічну структуру країни в досягненні бажаної мети (табл. 1).

Таблиця 1

Зайнятість зелених робочих місць в Європейському Союзі

Діяльність	2000 р.	2008 р.	Середній темп зростання, %	2025 р. (прогноз)
Управління відходами	844.766	1.466.673	7.1	4.583.353
Водопостачання	417.763	703.758	6.7	2199.244
Управління стічними водами	253.554	302.958	2.3	946.744
Перероблені матеріали	229.286	512.337	10.6	1.601.053
Інші	129.313	193.854	5.2	605.794
Відновлювані джерела енергії	49.756	167.283	16.4	522.759
Забруднення повітря	22.600	19.067	-2.1	59.584
Біорізноманіття	39.667	49.196	2.7	153.738
Ґрунтові і підземні води	14.882	18.412	2.7	57.538
Шум і вібрація	4.176	7.565	7.7	23.641
Разом	2.005.764	3.441.102	7.0	10.753.444

Джерело: сформовано на основі Ecorys [22].

Подальша політика всеосяжної екологічної трансформації, синергії і потенційних компромісів між соціальними, економічними і екологічними цілями, а також різних політичних підходів і досвіду практичної реалізації у широкому спектрі країн дозволяє прискорити «зелену» трансформацію таким чином, щоб гармонізувати соціальні завдання на основі стратегії сталого розвитку на період до 2030 року. Водночас сучасній політиці України притаманне інтенсивне і часто нераціональне використання природного капіталу. Постійна деградація стану навколишнього середовища, високі рівні викидів, що призводять до зміни клімату, неефективність використання енергії, застарілі та неекономічні технології виробництва, зростання втрат і дефіциту водних ресурсів, особливо в сфері сільського господарства, а також витрат, пов'язаних з перерахованими проблемами, визначає необхідність більш активних дій у сфері інтеграції природоохоронних цілей в рамкову і секторальну політику. Найважливішим завданням регіонального розвитку та становлення

спроможності територіальних громад стає вирішення проблем, пов'язаних з уразливістю до змін клімату, виснаження водних ресурсів, безпекою продуктів харчування та енергетичною безпекою. Необхідність подальших соціально-економічних перетворень є важливим аргументом на користь здійснення політики зеленого зростання.

Список використаних джерел:

1. В Україні стартувала ініціатива “зеленого” відновлення на місцях. *Екополітика*. 2022. 22 липня. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/v-ukraini-startovala-iniciativa-zelenogo-vidnovlennya-na-miscyah/>
2. ECORYS. URL: <https://www.ecorys.com/nl/netherlands/vacancy-page>
3. Васильєв М.Л., Плотнікова М.Ф., Присяжнюк О.Ф. Стратегічні орієнтири розвитку національної економіки. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2016. Вип. 2 (13). Полтава : ПДАА. С. 187–196.
4. Родова садиба: технології, комунікації, управління, економіка, підприємництво, екологія: [підручн.]. вид. 2-е, випр. і доп. / М. Л. Васильєв, М. С. Гончаренко, І. Г. Грабар, І. І. Каракаш, В. П. Якобчук, С. В. Молодецька, М. Ф. Плотнікова. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 484 с.
5. Васильєв М.Л., Плотнікова М.Ф. Інноваційні підходи в освіті як механізм розвитку підприємництва та само зайнятості на сільських територіях. *Роль вищих навчальних закладів у розвитку малих форм господарювання як фактора соціально-економічної стабільності сільських територій та само зайнятості населення*. Збірник тез міжнар. наук.-практ. конф. (23 листопада 2016 р., Київ). – К.: НМЦ «Агроосвіта», 2016. С. 71–74.
6. Васильєв М.Л., Плотнікова М.Ф., Присяжнюк О.Ф. Роль родових садіб у розвитку національної економіки. *Сучасні проблеми формування, розвитку і використання ресурсного потенціалу АПК*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 30 березня 2017 року). Полтава : кафедра економіки підприємства ПДАА, 2017. С. 46–51.
7. Васильєв М.Л., Плотнікова М.Ф., Ващенко А.О. Профілактика злочинності в кіберсередовищі. *Вплив інтернет-мережі на психіку дітей та молоді – виклик сьогодення*: матеріали Всеукр. круг. столу., м. Одеса, 27 березня 2017 р. Одеса: ОДУВС, 2017. С. 109–112.
8. Васильєв М.Л., Плотнікова М.Ф., Ващенко А.О. Розвиток інфраструктури та підприємництва на сільських територіях. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки*: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 18–19 травня 2017 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 79–80. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). ISBN 978-966-941-053-5

*Шевчук Д. К., Шутенко О. Д., бакалаври,
Поліський національний університет, Україна*

АЛГОРИТМ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТСЬКИХ ПОТЕНЦІАЛІВ ВЕЛИКОГО МІСТА

Питання щодо розвитку міст та туристичної діяльності висвітлено у багатьох працях вітчизняних науковців таких як: О.М. Тищенко [1], С.В. Левада [2], Гаталяк О. [3], Гризовська Л.О. [4], В.В. Кійко, І.Д. Тургель. Головною метою даної статті є формування та використання алгоритму щодо використання туристських потенціалів у великому місті.

Потенціалами великого міста для розвитку туризму (туристських потенціалів) слід розуміти сукупність природних та антропогенних елементів і явищ, що відносяться до великого міста, а також умов, можливостей та засобів, придатних для формування туристичного продукту та здійснення відповідних турів, екскурсій програм.

Вважаємо, що туристські потенціали мають подвійне призначення (використовуються як туристами великого міста, так і міським соціумом). Необхідно враховувати діалектичний характер потенціалів великого міста для розвитку туризму в залежності від генерованих ними ефектів (позитивних та негативних). Багато туристських потенціалів великого міста унікальні за своєю природою, і потребують особливого раціонального використання.

Ступінь розвиненості туристських потенціалів характеризується ступенем їх використання, тобто здатністю найбільш повно відповідати та задовольняти потреби туристів. Туризм у великому місті (населений пункт з більш ніж 1 млн жителів), це динамічно розвинута, специфічна відкрита підсистема загальної соціально-економічної системи великого міста, що є взаємодією обслуговуючої туристичної інфраструктури з туристами великого міста.

Аналіз туризму великого міста як об'єкта управління встановив, що специфіка розвитку туризму великого міста забезпечується низкою виявлених у процесі його дослідження особливостей:

- туризм у великому місті різноманітніший на відміну від інших туристських дестинацій, що зумовлюється високої концентрацією потенційних (можливостей) великого міста у розвитку туризму;
- можливість надання більш диверсифікованих туристичних послуг, що відповідають різним потребам туристів;
- короткостроковий характер турів у великому місті (тривалість перебування туристів у великому місті, в середньому становить від 2 до 5 днів), що визначає специфіку організації туризму;

- жорстка конкуренція та складність у взаємодії учасників туристичного ринку великого міста;
- не первинність туризму у великому місті. Велике місто може розвиватися за допомогою туризму, але не виключно за його рахунок (наприклад, доходи від туризму становлять 12% ВВП Санкт-Петербурга, у Лондоні ця частка не перевищує 8%, а в Нью-Йорку 5%);
- пасивний характер туризму у великому місті (переважно всі види туризму у великому місті орієнтовані на більш спокійну і менш напружену у сенсі фізичних навантажень програму туру).

Відкритість туризму у великому місті проявляється у його активній взаємодії як із внутрішнім міським так із зовнішнім середовищем (громада, регіон, країна тощо). Слід зазначити, що зовнішнє середовище істотно впливає на розвиток туризму у великому місті, багато в чому визначає його роль і значення у розвитку суспільства. Тому необхідно диференційовано підходити до оцінки впливу зовнішнього середовища, поділяючи його на загальнонаціональні (державні) та світові (міждержавні) фактори, недооцінка яких може призвести до стагнації та деградації туризму, як однієї з високоприбуткових сфер міської економіки.

Включення до сфери управління туризму факторів зовнішнього середовища розширює уявлення про об'єкт управління, та істотно змінює цільові підходи, стратегії та методи управління.

Аналіз даних особливостей сприяє розумінню специфіки у поведінці туристів великого міста, визначеній багатьма факторами (економічними, соціальними, демографічними тощо), що забезпечить великому місту певну конкурентну перевагу та дозволить зайняти певні позиції на світовому туристичному ринку.

Для формування та використання туристських потенціалів великого міста на основі маркетингового підходу, нами розроблено алгоритм (рис. 1) що дозволяє оцінити соціоекономічну ефективність розвитку туристичної сфери та конкретних видів туризму у великому місті.

Слід зазначити, що всі етапи алгоритму взаємопов'язані між собою і є єдиною комплексною системою з прямими та зворотними зв'язками. В даний час роль маркетингу в масштабі великого міста як методу раціонального формування туристських потенціалів елімінується з метою підвищення ефективності розвитку туризму. Ми вважаємо, що необхідне впровадження маркетингової служби в організаційно-управлінську структуру розвитку туризму у великому місті, основними видами діяльності якої мають стати:

- визначення проблем розвитку туризму у великому місті, що носить комплексний характер та джерела їх прояву;
- визначення допустимого туристичного навантаження на велике місто та його об'єкти,

Рис. 1. Алгоритм розвитку туризму великого міста

- оцінка можливостей великого міста, з виявленням прихованих, не використовуваних резервів для розвитку туризму, та складання кадастру туристських ресурсів, як основи формування будь-якої цільової програми або концепції розвитку туризму у великому місті;
- вивчення ступеня розуміння міського соціуму, значення розвитку туризму для великого міста та встановлення у них позитивного ставлення до туристів;
- аналіз перспектив розвитку конкретних видів туризму у великому місті та туристської сфери в цілому;
- оцінка ефективності формування туристських потенціалів в економічному, соціальному, культурному та інших аспектах.

Слід зазначити, що маркетингові дослідження у сфері туризму великого міста повинні базуватися на встановленні ділових контактів з підприємствами, що обслуговують туристичну.

Отже, маркетингова служба дозволить з більшим ступенем достовірності обґрунтувати управлінські рішення щодо розвитку туризму у великому місті. Комплексна оцінка всієї сукупності потенціалів великого міста, що формує та забезпечує розвиток туризму, повинна виявити максимально можливий обсяг виробництва та реалізації туристських послуг при заданій кількості та якості. Таким чином, дана оцінка характеризує фактичну віддачу використання потенціалів міста для розвитку туризму.

Список використаних джерел:

1. Тищенко О.М. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи : [монографія] / О.М. Тищенко. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2008. – 368 с.
2. Левада С.В. Особливості прогнозування розвитку великих міст України / С.В. Левада // Соціологія у (пост) сучасності : тези міжнародн. наук. конф. (м. Харків). – Х., 2008. – С. 180–181.
3. Гаталяк О., Ганич О. Теоретичні підходи до визначення поняття туризму в містах // Географія. Економіка і туризм: національний та міжнародний досвід: матеріали XI наук. конф. з міжнародною участю (м. Львів, 2017). С.50-55.
4. Гризовська Л. О. Особливості та сучасні тенденції управління туристичним бізнесом. URL: https://www.bses.in.ua/journals/2018/26_1_2018/24.pdf (дата звернення: 15.11.2022).

*Юрченко К. М., магістрат
Поліський національний університет, Україна*

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАНДАРТІВ НАДАННЯ КУЛЬТУРНИХ БЛАГ В УКРАЇНІ

У сучасному світі культура є найважливішим фактором, який забезпечує духовний розвиток, економічне зростання, соціальну стабільність, національну безпеку і розвиток інститутів громадянського суспільства. Будь-які економічні перетворення неефективні без повноцінного задоволення культурних потреб населення. Самі перетворення неможливі без достатнього культурного рівня здійснюють їх люди.

Ми відзначаємо, що управління сферою культури є важливим напрямком державної та муніципальної соціальної політики, який багато в чому визначає комфортність проживання населення на своїй території. При цьому, управління в сфері культури на національному та муніципальному рівні формувється на основі загальних принципів державної культурної політики. Про стан культури в муніципальних утвореннях, ми виділяємо наступне. Найбільш масовими закладами культури в місті, які забезпечують дозвілля населення, є установи культурно-дозвілльового типу (бібліотеки, палаци культури, клуби, театр та ін.). Важливу роль у збереженні культурної спадщини відіграють бібліотеки і музеї. Однак оновлення бібліотечних фондів йде повільними темпами, частка застарілої і старої літератури становить 70% [1].

Проблеми бібліотечного обслуговування безпосередньо пов'язані з недостатнім оснащенням сучасною комп'ютерною технікою, спеціальним технологічним обладнанням, необхідним для підвищення якості обслуговування відвідувачів і впровадження передових технологій (впровадження електронних послуг, автоматизованих каталогів в бібліотеках міста, Інтернет-класів, медіатек, нових інформаційних технологій, що сприяють розвитку виставкової, культурно-освітньої, освітньої, культурно-дозвілльової діяльності та ін.). Необхідність проведення капітальних ремонтів, технічного переоснащення закладів культури, фінансування технічного обслуговування серед клубних закладів міста все ще залишається гострою проблемою. Стан матеріально-технічної бази закладів освіти та культури характеризується високим ступенем зносу (термін експлуатації 70% будівель становить 30–50 років), [2]. Технічне і технологічне оснащення закладів культури також знаходиться в незадовільному стані, що значною мірою, впливає на конкурентоспроможність національних та муніципальних закладів культури. Світлотехнічне і звукотехнічне обладнання в багатьох установах культури відсутнє, в інших морально застаріло, досягло 80% зносу. Оснащеність музичними інструментами становить, 35% від вже застарілих нормативів і досягла в середньому 75% зносу [3]. Одним з пріоритетних напрямків культурної політики є заповнення і розвиток кадрового ресурсу, тому в числі основних завдань залишається підготовка і перепідготовка фахівців для галузі. Однак, дефіцит кадрів продовжує залишатися

серйозною проблемою, що обумовлено низькою заробітною платою і соціальною незахищеністю творчих працівників і працівників культури, а також зниження рівня зацікавленості молодих людей в отриманні професійної освіти в сфері культури і мистецтва. Крім того, невідповідність кадрового потенціалу рівню виникаючих проблем в галузі призводить до низького рівня розвитку інноваційної та експериментальної діяльності, слабого обліку установами культури актуальних соціально-культурних процесів, дозвіллевих переваг і ціннісних орієнтацій різних категорій населення. Таким чином, проведений аналіз галузі «культура» на національному та муніципальному рівнях засвідчив, що незважаючи на цілеспрямовану політику по розробці і реалізації різних форм організації діяльності та розвитку культури, залишаються істотні проблеми. Стан культурної сфери національної та муніципального освіти визначається скороченням числа культурно-дозвіллевих установ, застаріванням їх матеріально-технічної бази, виснаженням кадрового ресурсу, а також недоліком фінансування. здійснення підтримки муніципальної культури пріоритетна увага приділяється розвитку культурного потенціалу.

Мета державної політики у сфері культури – розвиток і реалізація культурного і духовного потенціалу кожної особистості і суспільства в цілому. Для досягнення якісних результатів в культурній політиці Росії виділяються наступні пріоритетні напрямки: Перший напрямок – забезпечення максимальної доступності для громадян культурних благ і освіти в сфері культури і мистецтва (вирівнювання можливостей участі громадян у культурному житті суспільства, розвиток публічних Центрів правової, ділової та соціально значущої інформації, створених на базі регіональних і муніципальних бібліотек, формування мережі багатофункціональних культурних комплексів, збільшення кількості універсальних пересувних систем, розвиток і підтримка міжрегіональної гастрольної, виставкової та фестивальної діяльності, забезпечення доступності культурних благ і послуг для громадян з обмеженими можливостями, удосконалення системи підтримки дитячої та юнацької творчості, розвиток науки у сфері культури і мистецтва, забезпечення підготовки кадрів у сфері мистецтвознавства, культурології та міжкультурних комунікацій на базі провідних вищих навчальних закладів галузі, розвиток системи безперервної професійної освіти у сфері культури і мистецтва, зміцнення матеріально-технічної, навчальної та допоміжної баз освітніх установ галузі, збереження і розвитку кадрового потенціалу закладів культури і мистецтва тощо), [2].

Другий напрямок – створення умов для підвищення якості та різноманітності послуг, що надаються у сфері культури (модернізація та забезпечення інноваційного розвитку організацій культури, забезпечення умов для функціонування та розвитку бібліотечного, музейного, архівного, кіно -, фото -, Відео- і аудіофондів, розвиток механізмів підтримки творчої діяльності у сфері культури і мистецтва, в тому числі традиційної народної культури, розвиток системи стимулювання і підтримки нових напрямків, видів і жанрів мистецтва, розвиток виробництва і прокату творів вітчизняної кінематографії, в тому числі для дітей та юнацтва, сприяння

розвитку культурного потенціалу регіонів, підтримка регіональних культурних ініціатив).

Третій напрямок – збереження і популяризація культурної спадщини народів Росії (збереження і поповнення бібліотечного, музейного, архівного, кіно -, фото -, відео- і аудіофондів, створення єдиної інформаційної системи загальноросійського моніторингу стану і використання об'єктів культурної спадщини, пам'яток історії та культури, складання і публікація зводу об'єктів історико-культурної спадщини, проведення реставраційних робіт, поліпшення технічного стану об'єктів культурної спадщини, що дозволяють повернути їх в господарський і культурний оборот, забезпечення ефективного використання майнових прав власників на об'єкти культурної спадщини, переклад в електронний вигляд архівних, бібліотечних, музейних- аудіофондів, створення інфраструктури доступу населення до них з використанням мережі Інтернет, Розробка та впровадження систем охоронного та облікового маркування музейних предметів, а також зберігання страхових електронних копій нерухомих об'єктів культурної спадщини).

Четвертий напрямок – використання культурного потенціалу для формування позитивного образу країни за кордоном (розвиток культурного співробітництва з іноземними державами, перш за все з державами-учасниками СНД, реалізація проектів двостороннього і багатостороннього культурного співробітництва, в тому числі підтримка міжнародних фестивалів і виставок, що проходять в регіонах).

П'ятий напрямок – вдосконалення організаційних, економічних і правових механізмів розвитку сфери культури (розвиток механізмів приватно-державного партнерства, поетапний переклад організацій культури в автономні установи, сприяння розвитку культурно-пізнавального туризму, забезпечення комплексного підходу до збереження культурно-історичної спадщини, образу історичних поселень, створення механізмів реалізації авторських прав на результати інтелектуальної діяльності і забезпечення умов доступу до них, розробка стандартів якості послуг, що надаються у сфері культури). У всьому світі змінюється ставлення до культури як найважливішої складової життя людини, культура стає фактором розвитку території, може визначати її значимість. Підвищення ролі культури у вихованні, освіті і в забезпеченні дозвілля населення продиктовано необхідністю забезпечення духовного здоров'я людини, розвитку його функціональних можливостей в подоланні антисоціальних явищ – злочинності, наркоманії, алкоголізму і т. д. Для подальшого розвитку сфери культури необхідно створити для населення сприятливі умови щодо реалізації творчого потенціалу, для обміну знаннями та вміннями в цій сфері, а також максимально розвивати культурно - дозвілєву діяльність закладів сфери культури і мистецтва.

Список використаних джерел

1. Про культуру : Закон України від 14 грудня 2010 р. № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>.
2. Про схвалення Концепції реформування системи забезпечення населення культурними послугами : розпорядження Кабінету Міністрів Украї-

ни від 23 січня 2019 р. № 27-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-2019-%D1%80>.

3. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися державними і комунальними закладами культури: постановка Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2011р. №1271 URL:[https://zakon.rada.gov ua/laws/show/1271-2011-%D0%BF](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1271-2011-%D0%BF).

Наукове видання

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

Збірник наукових праць

Редактори: Якобчук В. П., Швець Т. В.

Технічна редакція: Плотнікова М. Ф.

Комп'ютерна верстка: Присяжнюк О. Ф.

Дизайн: Булуй О. Г.

Віддруковано з готових оригінал-макетів.

Точка зору редколегії може не збігатися з позицією авторів.

Відповідальність за оформлення та зміст матеріалів несуть автори.

Підписано до друку 25.11.2022. Формат 60х84/16

Гарнітура Times New Roman

Ум. друк. арк. 10,6. Наклад 300 пр. Зам. № 1786.

Видавець Поліський національний університет

10008, Житомир, бульвар Старий, 7

Свідцтво суб'єкта про державну реєстрацію

ДК № 3402 від 23.02.2009 р.

Поліський національний університет

10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7

тел.: (0412) 22–85–97

факс: (0412) 22–04–17

